

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI

BURAK DOĞAN YÜKSEK LİSANS TEZİ GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ İKTİSAT ABD 2018

**CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ VE EKONOMİK BÜYÜME
İLİŞKİSİ: TÜRKİYE İBBS-2 DÜZEYİ İÇİN BİR
ANALİZ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BURAK DOĞAN

GAZİANTEP
ŞUBAT 2018

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI

**CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ VE EKONOMİK BÜYÜME
İLİŞKİSİ: TÜRKİYE İBBS-2 DÜZEYİ İÇİN BİR
ANALİZ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BURAK DOĞAN

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ömer ÖZÇİÇEK

GAZİANTEP
ŞUBAT 2018

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI

**Cinsiyet Eşitsizliği ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye İBBS-2 Düzeyi İçin
Bir Analiz**

Burak DOĞAN

Tez Savunma Tarihi: 19/03/2018

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Zekiye ANTAKYALIOĞLU

SBE Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylıyorum.

Prof. Dr. Arif ÖZSAGIR
Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımda okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Ömer ÖZÇİÇEK
Tez Danışmanı

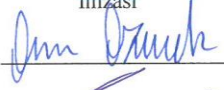

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

Prof. Dr. Ömer ÖZÇİÇEK

Yrd. Doç. Dr. Yusuf BOZGEYİK

Yrd. Doç. Dr. Eda DİNERİ

İmzası

ETİK BEYAN

Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Burak Doğan
19.03.2018

ÖZET

CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ VE EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİ: TÜRKİYE İBBS-2 DÜZEYİ İÇİN BİR ANALİZ

DOĞAN, Burak

Yüksek Lisans Tezi, İktisat ABD

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ömer ÖZÇİÇEK

Şubat, 2018, 105 Sayfa

1970'lere gelindiğinde, beşeri sermaye ve bununla ilgili olarak eğitimin ekonomik büyüme ve kalkınmayı etkileyen en önemli faktörlerden biri olduğu ortaya çıkmıştır ve ülkeler daha fazla ekonomik büyüme ve kalkınma elde edebilmek için beşeri sermaye yatırımlarını arttırmışlardır. Ancak, dünya nüfusunun yarısını oluşturan kadınların bu beşeri sermaye yatırımlarından yeteri kadar faydalanamadığı görülmüştür. Özellikle, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, erkeklerin kadınlara nazaran daha fazla eğitim aldığı, daha iyi iş olanaklarına sahip olduğu, daha fazla ücret geliri elde ettiği ve parlamentoda daha fazla yer aldığı göze çarpmıştır. Bu durum, pek çok uluslararası kurum ve kuruluş tarafından fark edilmiş ve bu durumun önlenmesi için pek çok proje ve program (UNDP, WEF) ortaya çıkarılmıştır.

Bu çalışmada, gelişmekte olan ülkeler kategorisinde yer alan Türkiye'de İBBS-2 düzeyi için eğitimdeki cinsiyet eşitsizliğinin, işgücüne katılım ve ekonomik büyüme üzerindeki etkileri 2009 ile 2014 yılları arası için incelenmiştir. İlk olarak, cinsiyet eşitsizliği, ekonomik büyüme ve kalkınma ve cinsiyet eşitsizliği ve ekonomik büyüme ilişkisi teorik olarak açıklanmış, daha sonra ise konuyla ilgili daha önceki yapılmış olan çalışmalara yer verilmiş ve son olarak ise, TÜİK'den alınmış olan verilerle korelasyon ve regresyon analizleri yapılmıştır. Elde edilen

korelasyon sonuçları yükseköğretim mezunu kadın-erkek oranı ile kişi başına düşen gelir ve yükseköğretim mezunu kadın-erkek oranı ile yükseköğretim mezunu kadın-erkek işgücü katılım oranı arasındaki ilişkiler hariç anlamlıdır. Yapılan regresyon analizi sonuçları ise, ortaöğretim mezunu kadın-erkek oranı ile kişi başına düşen gelir arasındaki ilişki hariç anlamsızdır. Elde edilen genel sonuçlar ise, eğitimdeki cinsiyet eşitsizliği ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin kuramsal sonuçlarla uyummadığıdır.

Anahtar Kelimeler: Cinsiyet Eşitsizliği, Eğitim, Ekonomik Büyüme ve Kalkınma, İşgücüne Katılım, Türkiye.

ABSTRACT

THE RELATIONSHIP BETWEEN GENDER INEQUALITY AND ECONOMIC GROWTH: AN ANALYSIS FOR TURKEY NUTS-2 LEVEL

DOĞAN, Burak

M.A Thesis, Department of Economics

Supervisor: Prof. Dr. Ömer ÖZÇİÇEK

February, 2018, 105 Pages

When it comes to 1970's, human capital and its education have become one of the most important factors influencing economic growth and development, and countries have begun to increase their human capital investments to achieve more economic growth and development. However, it has been seen that the women who make up the half of the world population cannot benefit as much from these human capital investments. Especially in the underdeveloped and developing countries, men are more educated than women, have better job opportunities, earn more wages, and are more involved in parliament. This has been recognized by many international institutions and organizations, and many projects and programs (UNDP, WEF) have been introduced to prevent this.

In this study, developing countries are located in the category of gender inequality in Turkey for the NUTS-2 level, their impact on labor force participation and economic growth between 2009 and 2014 examined for. Firstly, gender inequality, economic growth and development and relationship between gender inequality and economic growth was explained theoretically, then the previous work on the subject was given, and finally, the correlation and regression analyzes were taken from Turkish Statistical Institute. Obtained the correlation results are

significant except for the relation between the female-male ratio of higher education graduates and income per capita and the ratio of female-male graduates of higher education to female-male labor force participation rate of higher education graduates. Regression analysis results are meaningless except for the relation between the female-male ratio of secondary school graduates and income per capita. The general conclusions obtained are that the relationship between gender inequality in education and economic growth does not correspond to theoretical conclusions.

Keywords: Gender Inequality, Education, Economic Growth and Development, Labor Force Participation, Turkey.

ÖNSÖZ

"*Cinsiyet Eşitsizliği ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Türkiye İBBS-2 Düzeyi İçin Bir Analiz*" isimli tez çalışmasının konusunu seçmemde ve yaptığım araştırmanın her aşamasında gerek bilimsel gerekse tecrübesiyle her daim destek olan değerli tez danışmanım sayın Prof. Dr. Ömer ÖZÇİÇEK'e, beni her daim destekleyen aileme, çalışmam süresince manevi desteğini esirgemeyen Seray YILDIZ ve Seren YILDIZ'a ve Gaziantep Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nin değerli yöneticileri ve akademik personeline sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ KAVRAMI, EKONOMİK BÜYÜME VE KALKINMA

1.1. CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ KAVRAMI.....	4
1.1.1. Cinsiyet Eşitsizliğini Açıklamaya Yönelik Yaklaşımlar.....	6
1.1.1.1. Fonksiyonalist Yaklaşım.....	6
1.1.1.2. Çatışmacı Yaklaşım.....	7
1.1.1.3. Feminist Yaklaşım.....	8
1.1.1.3.1. Liberal Feminizm.....	8
1.1.1.3.2. Sosyalist Feminizm.....	9
1.1.1.3.3. Radikal Feminizm.....	9

1.1.1.4. Etkileşimci Yaklaşım.....	10
1.1.2. Cinsiyet Eşitsizliğinin Ortaya Çıktığı Alanlar.....	11
1.1.2.1. Eğitim.....	11
1.1.2.2. İş Hayatı.....	12
1.1.2.3. Siyaset.....	14
1.1.2.4. Sosyal Yaşam.....	15
1.1.3. Cinsiyet Eşitsizliğinin Ölçülmesi.....	15
1.1.3.1. Cinsiyete Bağlı Gelişme Endeksi.....	16
1.1.3.2. Cinsiyeti Güçlendirme Ölçüsü.....	17
1.1.3.3. Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi.....	19
1.1.3.3.1. Cinsiyet Eşitsizliği Endeksinin Boyutları.....	20
1.1.3.3.1.1. Üreme Sağlığı.....	20
1.1.3.3.1.2. Güçlendirme.....	21
1.1.3.3.1.3. İşgücü Piyasası.....	22
1.2. EKONOMİK BÜYÜME VE KALKINMA KAVRAMI.....	24
1.2.1. Ekonomik Büyüme ve Kalkınma	24
1.2.2. Ekonomik Büyümenin Kaynakları.....	25
1.2.3. İçsel Büyüme Teorileri.....	28
1.3. CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ VE EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİ.....	30
1.3.1. Cinsiyet Eşitsizliği ve Ekonomik Kalkınma Arasındaki İlişkiyi Açıklamaya Yönelik Yaklaşımlar.....	30
1.3.1.1. Kalkınmada Kadın Yaklaşımı.....	30
1.3.1.2. Kadın ve Kalkınma Yaklaşımı.....	31
1.3.1.3. Toplumsal Cinsiyet ve Kalkınma Yaklaşımı.....	31
1.3.2. Eğitimde ve İstihdamdaki Cinsiyet Eşitsizliğinin Ekonomik Büyüme ve Kalkınma Üzerindeki Etkisi.....	32

İKİNCİ BÖLÜM

LİTERATÜR TARAMASI

2.1. YERLİ LİTERATÜR.....	35
2.2. YABANCI LİTERATÜR.....	37

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

VERİ VE YÖNTEM ANALİZİ

3.1. VERİ.....	41
3.2. YÖNTEM.....	42
3.2.1. Korelasyon Analizi.....	42
3.2.2. Regresyon Analizi.....	43

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AMPİRİK ANALİZ

4.1. BETİMSSEL ANALİZ.....	46
4.1.1. Seçilmiş Bazı Ülkelerin Eğitim, İşgücüne Katılım ve Milli Gelir Verilerinin Grafikler Yardımıyla İncelenmesi.....	46
4.1.2. Türkiye'deki Eğitim, İşgücüne Katılım ve Milli Gelir Verilerinin İncelenmesi.....	51
4.1.3. Türkiye Bölgesel Eğitim, İşgücüne Katılım ve Milli Gelir Verilerinin Grafiklerle İncelenmesi.....	65
4.2. KORELASYON ANALİZİ.....	82
4.3. REGRESYON ANALİZİ.....	90
SONUÇ.....	95
KAYNAKLAR.....	100
ÖZGEÇMİŞ.....	105
VITAE.....	105

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1.1: Cinsiyete Bağlı Gelişme Endeksinin Boyutları, Göstergeleri.....	17
Tablo 1.2: Kadınların Güçlendirilmesi Ölçüsünün Boyutları, Göstergeleri.....	18
Tablo 1.3: Cinsiyet Eşitsizliği Endeksinin Boyutları ve Göstergeleri.....	20
Tablo 4.1: Korelasyon İlişkisi.....	88

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 4.1: Seçilmiş Bazı Ülkelerin Kadın-Erkek Ortaöğretime Kayıt Oranı.....	47
Şekil 4.2: Seçilmiş Bazı Ülkelerin Kadın-Erkek Yükseköğretime Kayıt Oranı.....	48
Şekil 4.3: Seçilmiş Bazı Ülkelerin Kadın-Erkek İşgücüne Katılım Oranı.....	49
Şekil 4.4: Seçilmiş Bazı Ülkelerde Kadın ve Erkeklerin Elde Ettiği Tahmini Yıllık Gelir.....	50
Şekil 4.5: Seçilmiş Bazı Ülkelerde Kadınların Elde Ettiği Tahmini Gelirin Erkeklerin Elde Ettiği Tahmini Gelire Oranı.....	51
Şekil 4.6: 2009-2016 Yılları Arasında Türkiye’de Ortaöğretim ve Yükseköğretim Net Okullaşma Oranı.....	52
Şekil 4.7: 2009-2016 Yılları Arasında Türkiye’de Kadın-Erkek Ortaöğretim Net Okullaşma Oranı.....	53
Şekil 4.8: 2009-2016 Yılları Arasında Türkiye’de Kadın-Erkek Yükseköğretim Net Okullaşma Oranı.....	53
Şekil 4.9: 2009-2016 Yılları Arasında Türkiye’de 15 Yaş Üstü Nüfusun Ortaöğretim ve Yükseköğretimden Mezun Olma Oranı.....	54
Şekil 4.10: 2009-2016 Yılları Arasında Türkiye’de Ortaöğretimden Mezun Olan 15 Yaş Üstü Kadın-Erkek Oranı.....	55
Şekil 4.11: 2009-2016 Yılları Arasında Türkiye’de Yükseköğretimden Mezun Olan 15 Yaş Üstü Kadın-Erkek Oranı.....	55
Şekil 4.12: 2009-2016 Yılları Arasında Ortaöğretim ve Yükseköğretimden Mezun Olan Kadınların Ortaöğretim ve Yükseköğretimden Mezun Olan Erkeklere Oranı..	56

Şekil 4.13: 2009-2016 Yılları Arasında Türkiye’de Ortaöğretim ve Yükseköğretim Mezunlarının İşgücüne Katılım Oranı	57
Şekil 4.14: 2009-2016 Yılları Arasında Ortaöğretim Mezunu Kadınlar ve Erkeklerin İşgücüne Katılım Oranı.....	58
Şekil 4.15: 2009-2016 Yılları Arasında Yükseköğretim Mezunu Kadınlar ve Erkeklerin İşgücüne Katılım Oranı.....	59
Şekil 4.16: 2009-2016 Yılları Arasında Türkiye’de Ortaöğretim ve Yükseköğretim Mezunu Kadınların Oranı ile Ortaöğretim Mezunu ve Yükseköğretim Mezunu Erkeklerin İşgücüne Katılım Oranının Birbirine Oranı	60
Şekil 4.17: 2009-2016 Yılları Arasında Türkiye’de Kişi Başına Düşen Gelir.....	61
Şekil 4.18: 2009-2016 Yılları Arasında Türkiye’de Kadınlar ve Erkeklerin Elde Ettiği Tahmini Ortalama Yıllık Kazançlar.....	62
Şekil 4.19: 2009-2016 Yılları Arasında Türkiye’de Kadınların Elde Ettiği Ortalama Yıllık Kazancın Erkeklerin Elde Ettiği Ortalama Yıllık Kazanca Oranı.....	63
Şekil 4.20: 2009 Yılı Türkiye Bölgesel Ortaöğretimden Mezun Kadınların Ortaöğretimden Mezun Erkeklerle Oranı.....	66
Şekil 4.21: 2014 Yılı Türkiye Bölgesel Ortaöğretimden Mezun Kadınların Ortaöğretimden Mezun Erkeklerle Oranı.....	67
Şekil 4.22: 2009 Yılı Türkiye Bölgesel Yükseköğretimden Mezun Kadınların Yükseköğretimden Mezun Erkeklerle Oranı.....	69
Şekil 4.23: 2014 Yılı Türkiye Bölgesel Yükseköğretimden Mezun Kadınların Yükseköğretimden Mezun Erkeklerle Oranı.....	70
Şekil 4.24: 2009 Yılı Türkiye Bölgesel Ortaöğretimden Mezun Kadınların İşgücüne Katılım Oranı ile Ortaöğretimden Mezun Erkeklerin İşgücüne Katılım Oranının Birbirine Oranı.....	72
Şekil 4.25: 2014 Yılı Türkiye Bölgesel Ortaöğretimden Mezun Kadınların İşgücüne Katılım Oranı ile Ortaöğretimden Mezun Erkeklerin İşgücüne Katılım Oranının Birbirine Oranı.....	73
Şekil 4.26: 2009 Yılı Türkiye Bölgesel Yükseköğretimden Mezun Kadınların İşgücüne Katılım Oranı ile Yükseköğretimden Mezun Erkeklerin İşgücüne Katılım Oranının Birbirine Oranı.....	75
Şekil 4.27: 2014 Yılı Türkiye Bölgesel Yükseköğretimden Mezun Kadınların İşgücüne Katılım Oranı ile Yükseköğretimden Mezun Erkeklerin İşgücüne Katılım Oranının Birbirine Oranı.....	76
Şekil 4.28: 2009 Yılı Türkiye Bölgesel Kişi Başına Düşen Gelir.....	78
Şekil 4.29: 2014 Yılı Türkiye Bölgesel Kişi Başına Düşen Gelir.....	79
Şekil 4.30: Türkiye Bölgesel Kişi Başına Düşen Gelirdeki 2009 Yılından 2014 Yılına Olan Artış.....	81

Şekil 4.31: 2009 Yılı Türkiye Bölgesel Kişi Başına Düşen Gelir ile Kadın-Erkek Ortaöğretim Mezunu Oranı Arasındaki İlişki.....	82
Şekil 4.32: 2014 Yılı Türkiye Bölgesel Kişi Başına Düşen Gelir ile Kadın-Erkek Ortaöğretim Mezunu Oranı Arasındaki İlişki.....	83
Şekil 4.33: 2009 Yılı Türkiye Bölgesel Kişi Başına Düşen Gelir ile Kadın-Erkek Yükseköğretim Mezunu Oranı Arasındaki İlişki.....	83
Şekil 4.34: 2014 Yılı Türkiye Bölgesel Kişi Başına Düşen Gelir ile Kadın-Erkek Yükseköğretim Mezunu Oranı Arasındaki İlişki.....	84
Şekil 4.35: 2009 Yılı Türkiye Bölgesel Kişi Başına Düşen Gelir ile Ortaöğretim Mezunu Kadın-Erkek İşgücüne Katılım Oranı Arasındaki İlişki.....	84
Şekil 4.36: 2014 Yılı Türkiye Bölgesel Kişi Başına Düşen Gelir ile Ortaöğretim Mezunu Kadın-Erkek İşgücüne Katılım Oranı Arasındaki İlişki.....	85
Şekil 4.37: 2009 Yılı Bölgesel Kişi Başına Düşen Gelir ile Yükseköğretim Mezunu Kadın-Erkek İşgücüne Katılım Oranı Arasındaki İlişki.....	85
Şekil 4.38: 2014 Yılı Bölgesel Kişi Başına Düşen Gelir ile Yükseköğretim Mezunu Kadın-Erkek İşgücüne Katılım Oranı Arasındaki İlişki.....	86
Şekil 4.39: Türkiye Bölgesel Kişi Başına Düşen Gelirdeki 2009 Yılından 2014 Yılına Olan Artış ile 2014 Yılı Ortaöğretim Mezunu Kadın-Erkek Oranı Arasındaki İlişki.....	91
Şekil 4.40: Türkiye Bölgesel Kişi Başına Düşen Gelirdeki 2009 Yılından 2014 Yılına Olan Artış ile 2014 Yılı Ortaöğretim Mezunu Kadın-Erkek Oranı Arasındaki İlişki.....	91

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BM	: Birleşmiş Milletler
CEDAW	: Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi
GDI	: Cinsiyete Bağlı Gelişme Endeksi
GEM	: Cinsiyeti Güçlendirme Ölçüsü
GII	: Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
GSYH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
HDI	: İnsani Kalkınma Endeksi
ILO	: Uluslararası İş Örgütü
KBDG	: Kişi Başına Düşen Gelir
KEOÖF	: Kadın-Erkek Ortaöğretim Farkı
KEOÖİGKF	: Kadın-Erkek Ortaöğretim İşgücüne Katılım Farkı
KEYÖF	: Kadın-Erkek Yükseköğretim Farkı
KEYÖİGKF	: Kadın-Erkek Yükseköğretim İşgücüne Katılım Farkı
PPP	: Satın Alma Gücü Paritesi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
WEF	: Dünya Ekonomik Forumu

GİRİŞ

Cinsiyet, genel olarak kadın ve erkekler arasındaki biyolojik farklılıkların kavramlaştırılmış halidir. Toplumsal cinsiyet ise, bireylerin yaşamış oldukları toplumlarda kadın ve erkeklere toplum tarafından yüklenen roller şeklinde tanımlanabilir. İlkel çağlarda, erkeklerin fizyolojik olarak kadınlara nazaran daha güçlü olmasından dolayı, erkekler avcılık, toplayıcılık işlerini yapmakta, kadınlar ise çocuk bakımı ve barınılan yerdeki işleri yapmaktadır. Bu durum günümüzde de varlığını sürdürmektedir. Özellikle azgelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, kadınların ev işleri ve çocuk bakım gibi işleri yapması, erkeklerin ise çalışıp evi geçindirmesi gerektiğini savunan görüş varlığını korumaktadır. Bu durum kadın ve erkek arasındaki cinsiyet eşitsizliğinin temelini oluşturmakta ve kadınları toplumsal anlamda ikinci plana atmaktadır. Cinsiyet eşitsizliğinin türleri: politik, ekonomik, eğitim, sağlık, sosyal vb. gibi kategorize edilmekte ve pek çok ülkede bu alanlarda cinsiyet eşitsizliği kendini göstermektedir.

1970'li yıllardan sonra kişi başına düşen milli gelirin tek başına ülkelerin gelişmişlik düzeyini göstermede yetersiz kalmıştır. İlk büyüme teorileri (Ramsey) ekonomik büyümeyi sermayenin marjinal getirisi ve miktarına bağlarken kişi başı gelirden bir yakınsama öngörmektedir. Ancak, zengin ve fakir ülkelerdeki gelir boşluğunun kapanmadığının gözlemlenmesi içsel büyüme teorisi gibi yeni nesil büyüme teorilerinin türetilmesine neden olmuştur. Bu teoriler en temel üretim faktörü olan beşeri sermayeyi öne çıkarmaktadır. Bu teorilere göre, sürdürülebilir bir ekonomik büyüme ve kalkınmanın sağlanabilmesi için insana yatırım yani beşeri sermayeye yatırım yapılmasının gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Ancak, dünya nüfusunun yarısını oluşturan kadınların bu beşeri sermaye yatırımlarından mahrum bırakıldığı görülmüştür. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde ve az gelişmiş ülkelerde erkeklerin kadınlara oranla daha fazla eğitim aldığı, daha iyi iş olanaklarına sahip olduğu, daha fazla ücret elde ettiği, parlamentolarda daha fazla yer

aldığı göze çarpmıştır. Bu durum pek çok uluslararası kuruluş tarafından fark edilmiş ve bununla alakalı önlemler alınması için pek çok proje ve program ortaya çıkmıştır. Bu projelerden en bilindik olanı Birleşmiş Milletler'in küresel kalkınma ağı oluşturmak için kurduğu Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'dır (UNDP). Birleşmiş Milletler, sürdürülebilir kalkınma programı çerçevesinde başta gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkeler üzerine odaklanarak, insanların daha iyi yaşam koşullarına sahip olabilmesi için gerekli olan bilgi, deneyim ve kaynakları sağlamayı hedeflemiştir. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı kapsamında cinsiyet eşitliği kavramı 2000 yılından itibaren Birleşmiş Milletler çalışmalarının merkezinde yer almaya başlamış, cinsiyet eşitsizliğini somut bir şekilde gözler önüne sermek amacıyla pek çok endeks ortaya çıkarmış (Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi, Cinsiyete Bağlı Gelişme Endeksi, Cinsiyete Göre Yetkinlik Endeksi, Eğitimde Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi, Ekonomik Faaliyetlerde Cinsiyet Eşitsizliği gibi) ve bunlardan hareketle cinsiyet eşitsizliğinin görüldüğü her alanda eşitsizliği gidermeye yönelik pek çok politika oluşturmuştur.

Cinsiyet eşitsizliği kavramıyla ilgili çalışmalar yapan bir diğer önemli uluslararası kurum Dünya Ekonomik Forumu (World Economic Forum) 'dur. 1971 yılında kurulan Dünya Ekonomik Forumu, 2006 yılından itibaren her yıl hazırladığı Cinsiyet Uçurumu Raporu (Gender Gap Report) ile Dünya'da görülen cinsiyet eşitsizliğini gözler önüne sermektedir. Dünya Ekonomik Forumu'nun hazırlamış olduğu bu rapor ekonomik katılım ve fırsatlar, eğitimsel kazanım, sağlık ve yaşam süresi ve siyasi güçlenme olmak üzere 4 ana başlık altında toplanmakta ve bu alanlardaki cinsiyet eşitsizliğini istatistiki olarak yayınlamaktadır.

Yapılan kuramsal ve ampirik çalışmalarda eğitimdeki cinsiyet farkının ekonomik performansı olumlu ve olumsuz etkilediği yönünde sonuçlar elde edilmiştir. Genel kanaat eğitimdeki cinsiyet farkının ekonomik büyümeyi olumsuz yönde etkilediğidir.

Cinsiyet eşitsizliği yukarıda bahsettiğimiz gibi ekonomik, sosyal ve siyasal alanlarda görülmektedir. Bu çalışmada eğitimde cinsiyet eşitsizliğinin Türkiye'de işgücüne katılım ve ekonomik büyüme üzerindeki etkileri Türkiye'de İBBS- 2 düzeyindeki 26 bölge için incelenecektir. Kullanılan veriler 2009-2014 yılları arasında kapsamaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünün ilk kısmında eşitsizlik kavramına yer verilmekte, ardından cinsiyet, toplumsal cinsiyet ve cinsiyet eşitsizliğinin tanımına yer verilmektedir. Daha sonra cinsiyet eşitsizliğini açıklamaya yönelik yaklaşımlar, cinsiyet eşitsizliğinin görüldüğü alanlar ve cinsiyet eşitsizliğinin ölçülmesini sağlayan endekslere yer verilmektedir. Birinci bölümün ikinci kısmında, ekonomik büyüme ve kalkınma ile ilgili teorik bilgilere yer verilmektedir. Birinci bölümün üçüncü kısmında, cinsiyet eşitsizliği ve ekonomik büyümeyi arasındaki ilişkiyi teorik olarak açıklamaya yönelik yaklaşımlara ve eğitim ve istihdamdaki cinsiyet eşitsizliğinin ekonomik büyüme üzerindeki teorik etkileri açıklanmaktadır. Çalışmanın ikinci bölümünde, konuyla alakalı yerli ve yabancı literatüre yer verilip daha önceki çalışmaların elde ettiği bulgulara değinilmektedir. Çalışmanın üçüncü bölümünde kullanılacak veri ve yöntemlere yer verilmektedir. Çalışmanın dördüncü ve son bölümünde önce Türkiye ekonomisine benzer ülkelerdeki eğitim, işgücüne katılım ve elde edilen yıllık gelirdeki cinsiyet eşitsizliği verileri şekiller yardımıyla gösterilmektedir. Aynı veriler Türkiye için de verilip, şekiller yardımıyla gösterilmekte ve Türkiye ile seçilmiş ülkeler arasında eğitim, istihdam ve kişi başına düşen gelirdeki cinsiyet eşitsizliği açısından karşılaştırma yapılmaktadır. Daha sonra, Türkiye İBBS-2 düzeyindeki 26 bölge için eğitim, işgücüne katılım ve kişi başına gelir verileri şekiller yardımıyla gösterilmektedir. Son olarak, Türkiye'deki 26 bölge için kişi başına düşen gelir ile eğitim ve işgücüne katılımdaki cinsiyet eşitsizliği korelasyon ve regresyon analizleriyle ampirik olarak analiz edilmekte ve elde edilen bulgular yorumlanmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ KAVRAMI, EKONOMİK BÜYÜME VE KALKINMA

Bu bölümde eşitsizlik, cinsiyet eşitsizliği, ekonomik büyüme ve kalkınma kavramlarıyla alakalı olarak bilgilere yer verilecektir.

1.1. CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ KAVRAMI

Cinsiyet eşitsizliği kavramını tanımlayıp açıklamadan önce eşitsizlik kavramına değinmekte yarar vardır. Eşitsizlik kavramı en basit şekliyle eşit olmama durumu olarak tanımlanabilir. Geçmişten günümüze doğru gelindiğinde, tarihte pek çok alanda eşitsizlik durumunun ortaya çıktığını söyleyebiliriz (kölelik, sömürge ülkeleri vb. gibi). Zamanla insanların algısı değişmeye başlamış ve eşitsizlik durumunu ortadan kaldırmaya yönelik çalışmalar ve uygulamalar yapılmaya başlanmıştır. Eşitsizliği ortadan kaldırmaya yönelik olan somut bir çalışma olarak 1948 yılında Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanıp, Birleşmiş Milletler'e üye ülkeler arasında imzalanan İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi söylenebilir. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin ikinci maddesine göre; "*Herkes, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya başka bir görüş, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğuş veya herhangi bir ayırım gözetmeksizin bu Bildirge ile ilan olunan bütün haklardan ve özgürlüklerden yararlanabilir. Ayrıca, ister bağımsız olsun, ister vesayet altında veya özerk olmayan veya başka bir egemenlik kısıtlanmasına bağlı ülke yurttaşı olsun, bir kimse hakkında, uyruğunda bulunduğu devlet veya 203 İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ülkenin siyasal, hukuksal veya uluslararası statüsü bakımından hiçbir ayırım gözetilmeyecektir* (UNESCO, 1948: Erişim)".

Yukarıdaki maddeden de anlaşılacağı üzere, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ile bütün insanlara eşitlik hakkı sağlanmıştır. Ancak eşitsizlik durumu

günümüzde hala bazı alanlarda varlığını sürdürmektedir. Bu alanlardan bir tanesi de kadın ve erkekler arasında görülen cinsiyet eşitsizliğidir. Cinsiyet eşitsizliği kavramını açıklamadan önce toplumsal cinsiyet kavramının tanımını yapmakta yarar vardır.

Toplumsal Cinsiyet (gender) kavramı ilk olarak 1950’li yılların ortalarında psikoloji alanında kişilik patolojilerinin tedavisi alanında kullanılmaya başlanmıştır. Buradan hareketle toplumsal cinsiyet, "kimlik" olarak kavramlaştırılmış ve "toplumsal cinsiyet kimliği" bir bireyin kadın ya da erkek olduğuna yönelik öz algısı şeklinde tanımlanmıştır (Sayer, 2011: 9).

Birleşmiş Milletler’in (BM) yaptığı tanıma göre, toplumsal cinsiyet, kadınlar ve erkekler arasındaki ilişkilerin düzenlenmesini sağlayan toplumsal kural, uygulama ve kurumlara atıfta bulunur ve kadınlar ve erkekler arasında sosyokültürel tanımlamalar kapsamında yer alan güç ilişkileriyle ekonomik ilişkileri kapsamaktadır (Aytekin, 2014: 12). Bütün bu tanımlamalardan hareketle genel bir tanım yapılacak olursa toplumsal cinsiyet, kadın ve erkekler için toplumsal olarak oluşturulmuş roller ve öğrenilmiş hareket ve beklentileri ifade etmek için kullanılan bir kavramdır (Ecevit, 2003: 83). Bu tanımlamalardan da hareketle toplumsal cinsiyet ile biyolojik cinsiyet kavramlarının aynı anlama gelmediğini söyleyebiliriz.

Bütün toplumlarda doğuştan gelen biyolojik farklılıklar toplumların kültürlerine göre yorumlanıp değerlendirilir. Böylelikle hangi hareket ve faaliyetlerin kadınlar ya da erkekler için uygun olduğuna, bu 2 türün hangi haklara, kaynaklara ve güce ne oranda sahip olmaları ya da olması gerektiğine ilişkin toplumsal beklentiler geliştirilir ve bu beklentiler toplumlara göre ya da aynı toplumlar içinde bir kesimden bir kesime göre farklılıklar göstermektedir. Ancak bu beklentilerin temeli aynı ortak noktaya varmaktadır. Bu temel, toplumsal cinsiyet temelli eşitsizlikler ve farklılıkların varlığıdır (Ecevit, 2003: 83). Bütün bu açıklamalardan sonra cinsiyet eşitsizliği (gender inequality) kavramının gücünü toplumların kadın ve erkeğe olan bakış açısından yani o toplumdaki gelenek ve göreneklerin kadın ve erkeklere attığı davranış biçimlerinden aldığını söylemek yanlış olmaz.

Son yıllarda özellikle sosyoloji, psikoloji, ekonomi vb. gibi sosyal bilimlerin yanı sıra uluslararası kurum ve kuruluşların cinsiyet eşitsizliği ile alakalı yapmış olduğu çalışmalar bu toplumsal sorunun daha da görünür olmasını sağlamıştır.

Uluslararası kurumlardan Birleşmiş Milletler, Dünya Ekonomik Kurumu gibi kuruluşlar kadınların toplumsal alanlarda yaşadıkları ayrımcılığı hazırladıkları raporlarda hazırladıkları kadın ve erkekler arasındaki farkı gösteren endeksler ile cinsiyet eşitsizliğini somut bir şekilde gözler önüne sermektedirler. Bunların yanı sıra, yine Birleşmiş Milletler, "Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme" (CEDAW) adı altında bir sözleşmeyi 1979 yılında hazırlamış ve üye ülkeler tarafından imzalanmış ve 1981 yılında da yürürlüğe girmiştir. 2009 yılı itibariyle 186 ülke tarafından imzalanan bu belge kadınların haklarını koruyan bir insan hakları sözleşmesidir (Akışoğlu, 2012: Erişim).

Cinsiyet eşitsizliğini gidermeye yönelik pek çok çalışma olmasına rağmen özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde bu durum hala az ya da çok pek çok alanda varlığını göstermektedir.

1.1.1. Cinsiyet Eşitsizliğini Açıklamaya Yönelik Yaklaşımlar

Sosyoloji bilimi cinsiyet eşitsizliğini açıklamaya yönelik bazı yaklaşımlar ortaya koymuştur. Bunlar; fonksiyonalist yaklaşım, çatışmacı yaklaşım, feminist yaklaşım ve çatışmacı yaklaşımdır.

1.1.1.1. Fonksiyonalist Yaklaşım

Fonksiyonalist yaklaşımın savunucularına göre kadın ile erkeğin ilkel sosyal yaşamdan beri farklı alanlardaki bazı görevlerin erkeklere diğerlerinin de kadınlara ayrıldığını söylerler. Erkeklerin kadınlara nazaran fiziksel anlamda daha güçlü olmaları, erkekleri çocuk bakımı ve çocuk yetiştirme işlerinden kurtarmıştır. Kadınlar ise hayatları süresince çocuk bakımı ve çocuk yetiştirme işleriyle ilgilenme görevini üstlenmiştir. Bundan kaynaklı olarak da kadınlar ev işleri ve çocuk bakımıyla; erkekler de ailelerinin ekonomik faaliyetlerini yerine getirmekte uzmanlaşmaları biçiminde bir işbölümü oluşturmuştur (Çolak, 2011: 32).

İlkel toplumsal yaşamların yaşandığı zamandan günümüze doğru gelindikçe özellikle Sanayi Devrimi sonrasında ortaya çıkan teknolojik yenilikler ve kadınların iş yaşamına girmeye başlamalarıyla toplumsal düzende değişiklikler meydana gelmeye başlamıştır. Sağlık alanındaki yeniliklerle birlikte bebek ölüm oranları azalmış ve etkili doğum kontrol yöntemleri geliştirilmiş ve bu durum geleneksel cinsiyet rollerinin değişmesini sağlamıştır. Kadınların yaşamlarının büyük bir

kısmını çocuk bakımına ayırmaları gerekliliği uzun sürmemiş ve otomasyonla birlikte erkek işgücüne olan ihtiyaç azalmıştır. Böylece, kadınlar, zamanlarını çocuk bakımı ve ev işlerini yapmak dışında farklı bir işte çalışarak da değerlendirebilme fırsatı bulmuşlardır. Günümüze geldiğinde ekonomik ve sosyal yaşamlardaki değişimler ve gelişmeler, cinsiyet esaslı işbölümünün yeniden şekillenmesini sağlamıştır. Bu anlamda, kadınlar ev ve işyerlerindeki görevlerini bir arada götürebilmektedirler. Fakat, kadının toplumsal yaşamında sahip olduğu rolü hakkındaki tutum, davranış ve beklentiler sosyal ve ekonomik hayattaki değişimlere nazaran daha yavaş değişim göstermektedir. Böylece ortaya çıkan kültürel açık, cinsiyet eşitsizliği probleminin temel nedenini oluşturmaktadır (Demirbilek, 2007: 17).

Özetlenecek olursa fonksiyonalist yaklaşım cinsiyet eşitsizliğinin, kadın ve erkek arasındaki biyolojik farklılıklarını temel alarak meydana gelen toplumsal cinsiyet rollerinin ortaya çıkardığı cinsiyet temelli işbölümünden kaynaklandığını söylemektedir.

1.1.1.2. Çatışmacı Yaklaşım

Çatışmacı yaklaşım savunanlar cinsiyet eşitsizliğinin kadın ve erkek arasındaki güç farkı ve çatışmasından kaynaklandığını söylemektedirler (Demirbilek, 2007: 17). Çatışmacı yaklaşımı savunanlar, toplumsal yapıda güç ve kontrolü elinde tutmanın ekonomik kaynaklara dayandığını ve kadın ve erkek arasındaki eşitsizliğin bu güç farklılaşmasından kaynaklandığını söylerler (Gökkaya, 2015: 341).

Çatışmacı yaklaşım, cinsiyet eşitsizliğinin gücü elinde bulunduran ve zayıfı istismar eden grupların var olmasından doğduğunu söyler ve onlara göre gücü elinde bulunduran grup erkekler, zayıf olan ve istismar edilen grup kadınlardır. Onlara göre gücü elinde bulunduran erkekler kadının imajını toplumsal olarak ikinci plana atarlar ve ellerinde bulundurdukları gücü ekonomik ve yasal olarak kadınlar üzerinde kullanırlar (Demirbilek, 2007: 17).

Erkekler, kadınların toplum içerisindeki rolünü ikinci plana attıkları gibi aile içerisinde de kadının rolünü ikinci plana iterek fayda sağlamaya çalışmışlardır. Buna ek olarak da, kadınlara, aile içerisinde iyi kadın kocasına hizmet ve itaat eden kadındır şeklinde değer yargıları yüklemiştirler (Çolak, 2011: 34). Bunlara ek

olarak, kadınlar, siyasi güç ve ekonomik kontrol imkanı veren mevkilerden erkekler tarafından uzaklaştırılmış ve ayrıca kadınların düşük ücret karşılığında çalışmaları sağlanarak erkekler, kadınlar üzerinde ekonomik avantaj elde etmeye çalışmışlardır (Coleman vd., 2002: 348).

Çatışmacı yaklaşım, kadın ve erkek arasındaki eşitsizliğin kapitalizm ve kapitalizme bağlı olarak ortaya çıkan sömürünün ortadan kalkmasıyla ve kadın ile erkeğin hem kamusal alanlarda hem de özel alanlarda bütün sorumluluğu paylaşmasıyla ortadan kalkacağını söylemektedir (Gökkaya, 2015: 342).

1.1.1.3. Feminist Yaklaşım

Feminizm, cinsiyet eşitsizliği ve ataerkil toplum yapısına karşı çıkma ve cinsiyetler arasındaki eşitliği savunma hareketidir. Feminizm hareketi, 19. yüzyılda Amerika ve Avrupa'daki kadınlara yönelik adaletsiz davranışlara karşı ortaya çıkmıştır (Çolak, 2011: 35). Feministler, işyerinde cinsel tacize, işe alma ve mevkilerde cinsiyet eşitsizliğinin yaygınlığına, kadın ve erkekler arasındaki ücret geliri farklarına, aile fertlerinin davranışlarını kontrol etme aracı olarak şiddete başvurmalarına ve kadının yoksullaşmasına yol açan evlilik dışı doğumlar ve artan boşanma olaylarına dikkat çekmişlerdir (Perry ve Perry, 2003: 207).

Feminist yaklaşım kendi içerisinde liberal feminizm, sosyalist feminizm ve radikal feminizm olmak üzere 3 gruba ayrılmaktadır.

1.1.1.3.1. Liberal Feminizm

Kadın ve erkekler arasındaki cinsiyet ayrımcılığının nasıl ve neden oluştuğu sorusu üzerine odaklanan liberal feminizm, cinsiyet ayrımcılığında yer alan ve toplumsal ilişkileri etkileyen kültürel varsayımlarla açıklanabilmektedir. Liberal feministler, kadınlara yönelik olarak ortaya çıkan toplumsal önyargılardan kaynaklı olarak ortaya çıkmış ayrımcılıklara karşı çıkmış ve kadın ile erkeklerin eşit haklara sahip oldukları görüşünü vurgulamışlardır (Demirbilek, 2007: 19).

Liberal feministlere göre, kadınların iş yaşamında daha fazla rol almaları gerektiğini söylemişlerdir. Onlardan bazıları, aileyi iş yaşamına katılmak isteyen kadınlar için çocuk bakımı ve annelik izni gerektiren bir toplumsal kurum olarak kabul etmektedirler, diğerleri ise, aile yapısı esaslı bir değişime uğramadığı sürece

kadınların özgürlük haklarını elde edemeyeceklerini ileri sürmüşlerdir. Ayrıca liberal feministler, aile, okul, medyada değişiklik arayışı içerisindedirler ve bireylerin katı cinsiyet rolleri ile sosyalleşmelerinin süremeyeceğini söylemektedirler (Coleman vd., 2002: 348). Onlara göre bireylerin cinsiyet eşitsizliğinin olmadığı bir çevrede doğup büyümesi cinsiyet eşitsizliğini ortadan kaldıracak ve daha eşit haklara sahip bir toplumun oluşmasını sağlayacaktır.

1.1.1.3.2. Sosyalist Feminizm

Sosyalist feminizmi savunanlara göre, ataerkil toplum yapısının temelleri özel mülkiyete dayanmaktadır ve böylece kapitalizm az sayıda erkeğin gücü elinde bulundurarak ataerkil toplum yapısını yoğunlaştırmaktadır. Sosyalist feministlere göre, kadın istismarı kapitalist sistemden kaynaklı olarak ortaya çıkmaktadır ve ekonomik kurumlardaki değişimlerle birlikte kadınlar özgürlüklerini kazanabileceklerdir (Demirbilek, 2007: 19).

Sosyalist feministler, kadın ile erkek arasındaki güç ilişkilerinin değişik biçimlerini kısıtlı bir bakış açısıyla ele aldıklarından dolayı –örneğin şiddet gibi- radikal feministler tarafından eleştirilmişlerdir (Çolak, 2011: 36).

1.1.1.3.3. Radikal Feminizm

Radikal feministler, ataerkil toplum yapısını bir sosyal sistem olarak ele almakta ve sosyalist bir devrimin bile ataerkil toplum yapısını bitiremeyeceğini ileri sürmektedirler. Radikal feministlere göre, ataerkil toplum yapısının temel olarak kadın cinselliği ve üreme özelliğine dayandırılarak ikincil konumda olduğunu ileri sürmektedirler. Diğer feministlere nazaran daha fazla sosyal yaşama odaklanan radikal feministler, ataerkil toplum yapısını ortadan kaldıracak kadın merkezli kültürü gerekli görmektedirler. Bu yaklaşıma savunanlar, sosyal yapı ve mevcut organizasyonlar içerisinde kadına özgü yapıların oluşmasını sağlamaya çalışmaktadırlar. Bunu elde edebilmek için, her kadın kendi gücünün farkına varmalı ve ataerkil toplum yapısının ortadan kaldırılması için diğer kadınlarla birleşerek kadın esaslı alternatif bir toplum yapısının oluşturulmasına destek vermelidir (Coleman vd., 2002: 348).

Radikal feminizm, kadınların ortak deneyimleri ve cinsiyet farklılıklarına odaklanmakta ve bundan kaynaklı olarak diğer kadın grupları arasında oluşacak çıkar çatışmasının göz ardı edilmesi nedeniyle eleştirilmiştir (Çolak, 2011: 36).

1.1.1.3.4. Etkileşimci Yaklaşım

Etkileşimci yaklaşıma göre, biyolojik cinsiyet doğuştan kazanılır toplumsal cinsiyet sonradan toplumsal kurallar yoluyla kazanılır yani sosyaldir. Etkileşimci yaklaşımı savunanlar, cinsiyet rollerinin sosyalleşme aracılığıyla nasıl kazanılacağını ve buna bağlı olarak kadın ve erkeklerin toplumsal olarak hangi tür tutum ve davranışları yapmalarının beklendiğini açıklamaya çalışırlar. Her toplum hangi hareketlerin kadına ya da erkeğe ait olduğuna dair bir düşünceye sahiptir. Buradan hareketle, toplum içerisinde birlikte hareket eden sosyal kurumlar cinsiyetlere uygun olan faaliyetleri belirlemektedirler. Toplum tarafından belirlenen cinsiyet davranışlarını uygulamayan bireyler, toplum tarafından ayıplanabilir ve hatta dışlanabilir (Demirbilek, 2007: 20).

Etkileşimci yaklaşıma göre, bireyler herhangi bir kültür ya da topluma göre sosyal anlamlar yüklerler. Bunlar, bireylerin sosyal yaşamlarında diğer bireylerle olan ilişkileriyle ortaya çıkmış ve yaygınlaşmıştır. Böylece, bireyler kadın ve erkekler arasındaki cinsiyet eşitsizliği hakkındaki bilgileri kadın ve erkekler arasındaki etkileşimi gözlemleyerek elde edebilirler. Bunun gibi etkileşimci kalıplar vasıtasıyla, cinsiyet eşitsizliği hakkındaki inanç ve uygulamalar güçlenmekte ve varlığını sürdürebilmektedir. Sanayi Devrimi öncesi toplumlarda kadın ve erkek rolleri toplumsal olarak daha açık ve net şekilde gözlemlenmekte ve kadın ve erkek arasında eşitsizlik olmasına rağmen pek çok kişi tarafından benimsenmekte ve uygulanmaktaydı. Sanayi Devrimi sonrası ortaya çıkan modernleşmeyle birlikte, çok hızlı bir şekilde değişen toplumsal yapıya bağlı olarak cinsiyet eşitsizliğinin biçimlerine çoğu birey karşı çıkmış, ancak yine de eşitsizlik durumu kabul edilmiştir. Böylece, cinsiyet eşitsizliği sosyal yaşamda kadın ve erkek rolleri arasındaki beklenti paylaşımında ya da uzlaşmadaki eksiklik doğrultusunda bir toplumsal sorun haline gelmiştir (Sullivan, 2003: 28).

Etkileşimci yaklaşımı savunanlar, kadınların erkeklerin aksine bağımlı ve çekingen olarak yetiştirildiğinden toplumsal yaşamda daha az baskın konumda yer aldıklarını söylemektedirler. Ayrıca, kadınlar aile, okul, medya vb. gibi sosyalleşme

araçlarından kadınların her daim ikinci planda olduklarını öğrenmekte ve cinsiyet eşitsizliğinin ortadan kaldırılabilmesi için sosyalleşme sürecinin değişmesi ya da yeniden yapılandırılması gerektiğini söylemektedirler (Gökkaya, 2015: 343).

1.1.2. Cinsiyet Eşitsizliğinin Ortaya Çıktığı Alanlar

Cinsiyet eşitsizliği genel olarak toplumsal alanlarda ortaya çıkmaktadır ve cinsiyet eşitsizliği daha çok; eğitim, iş hayatı, siyaset ve sosyal yaşam vb. gibi alanlarda ortaya çıkmaktadır.

1.1.2.1. Eğitim

Bir ülkenin eğitim seviyesi genellikle o ülkenin gelişmişlik seviyesiyle alakalı olarak bilgi sahibi olmamızı sağlamaktadır. Bir toplumda eğitilmiş bireylerin sayısı ne kadar fazla ise, o toplumda donanımlı işgücü sayısı fazla olmakta ve bu durum da o ülkenin gelişmesini ve ekonomik anlamda daha güçlü olmasını sağlamaktadır. Ancak eğitim alanında görülen cinsiyet eşitsizliği dünya nüfusunun yarısını oluşturan kadınların eğitimden mahrum kalmalarını ya da dünya nüfusunun diğer yarısını oluşturan erkeklerden daha az eğitim almalarına neden olmaktadır. Geçmişte, geleneksel olarak sosyalleşme sürecinde erkek çocukların eğitim alıp, iş sahibi olmaları bir sosyal değer olarak aktarılmışken; kızların evde kalıp ev işleriyle ilgilenmesini teşvik eden eğitim sistemi oluşturulmuştur. Bu doğrultuda, erkekler kızlardan daha iyi ve uzun süreli eğitim alabilmişlerdir (Coleman ve Kerbo, 2003: 108).

Günümüzde küreselleşme süreciyle birlikte eğitim sistemindeki ayrımcılığın büyük ölçüde giderildiği söylenmektedir. Kültürel beklentilerin değişmesi ve ayrımcılığa karşı olan yasaların önündeki engellerin aşılmasıyla büyük gelişmeler sağlanmıştır. Bununla birlikte, uygulamada bu ayrımcılık türünün devam ettiği söylenebilmektedir (Demirbilek, 2007: 21). Örneğin, kadınların üniversite bölüm seçimlerinde toplumsal cinsiyetin etkisiyle öğretmenlik, hemşirelik gibi bölümleri seçmesi ve makine mühendisliği vb. gibi genel olarak erkek meslekleri olarak anılan bölümlerin ise kadınlar tarafından daha az oranda seçilmesi durumu toplumsal cinsiyetin hala eğitim üzerindeki eşitsizliğini göstermektedir.

Eğitim ile kadınların işgücüne katılımı arasındaki güçlü ve olumlu ilişki kendisini eğitim ile kadınların sosyal yaşamını değiştirmede de göstermektedir (Tan,

2000: 29). Eğitim ile birlikte kadınlar toplumsal statülerini güçlendirmektedir. Ancak, birçok ülkede hala kadınlar erkeklere nazaran eğitim konusunda ikinci planda tutulmaktadır. 2015 yılı Cinsiyet Uçurumu Raporuna göre, Mısır'da kadınların okuma yazma bilme oranı % 65 iken erkeklerde ise bu oran % 82, ilköğretime kayıt oranı kadınlarda % 96, erkeklerde ise % 98, ortaöğretime kayıt oranı kadınlarda % 85, erkeklerde % 86 ve yükseköğretime kayıt oranı kadınlarda % 31, erkeklerde de %35'tir. Aynı yıl Türkiye'de ise, kadınlarda okuma yazma bilme oranı % 92, erkeklerde ise bu oran % 98, kadınlarda ilköğretime kayıt oranı % 94, erkeklerde % 95, ortaöğretime kayıt oranı kadınlarda % 87, erkeklerde % 90 ve yükseköğretime kayıt oranı ise kadınlarda % 73, erkeklerde ise % 85 oranındadır (Gender Gap Report 2015: Erişim). Bu oranlardan da görüleceği üzere günümüzde kadın ve erkek arasındaki eğitim farkını gidermeye yönelik pek çok çalışma olmasına rağmen, hala kadın ve erkek arasındaki eğitim oranı farkı az ya da çok kendini göstermektedir.

1.1.2.2. İş Hayatı

Cinsiyet eşitsizliğinin yoğun olarak görüldüğü bir diğer alan ise iş hayatıdır. Toplumsal cinsiyetin de etkisiyle kadınların iş yaşamına girmesi kısıtlanmış ya da kadınlar genel olarak kayıt dışı olarak istihdam edilmiştir. İlkel çağlara bakıldığında kadınların genel olarak erkeklere nazaran fizyolojik olarak daha narin yapıda olmaları o günlerde kadınları daha çok günümüzde ev işi olarak tarif ettiğimiz işleri yapmaya itmiştir. Üzerinden çok fazla zaman geçmesine rağmen bu durum günümüzde toplumdan topluma az ya da çok varlığını sürdürmektedir.

Çalışma yaşamında cinsiyet eşitsizliği eğitim, iş bölümü ya da ücretlendirmede kadın ve erkeğin yaptıkları iş ile alakalı olarak değil, cinsiyet temeline dayalı olarak işleme tabi tutulmasıdır. Eşitsizlik, aynı iş için farklı ödeme yapılması biçiminde olabileceği gibi, aynı verimliliğe sahip olan kişilerin farklı ücret seviyelerine karşılık gelen farklı işleri yapmaları şeklinde de ortaya çıkabilmektedir. Kadınlar ev yaşamının monotonluğundan kurtulmak ve sosyal bir statü elde etme isteğinin yanı sıra ekonomik nedenlerle de iş yaşamına girebilirler ancak kadınlar iş yaşamına girmekte sıkıntı ve engellerle karşılaşabilirler. Kadınlar işgücü piyasasında ucuz emek olarak görülmekte, erkeklere nazaran daha az sürekli olarak istihdam edilmekte, yine erkeklere nazaran daha düşük statülü işlerde herhangi bir sosyal güvenceye sahip olmaksızın ve düşük ücret karşılığında istihdam edilmektedir.

Ayrıca, aile reisinin erkek olarak düşünülmesi ve evi geçindirecek kişinin erkek olması kanısından dolayı kriz dönemleri gibi zamanlarda işten ilk çıkarılanlar genel olarak kadınlardır (Demirbilek, 2007: 21).

Kadınların iş hayatında yaşadığı diğer problemlerden bir tanesi ise evlilik ve çocuk sahibi olunmasıdır. Geçmişten günümüze özellikle de toplumsal cinsiyetin etkisiyle de çocuklara bakmanın yükümlülüğü genel olarak kadınlara aittir. Bu durumda kadınlar iş yaşamına girerken çocuğun bakımı için harcayacağı parayla (bakıcı hizmeti vb.) yaptığı işten kazanacağı ücret arasında fayda-maliyet analizi yapar. Yukarıda da bahsedildiği gibi kadınlar sosyal güvencesiz ve düşük ücretli işlerde çalıştırıldıkları için bu masraflar fazla gelmekte ve onun yerine çalışmayıp ev işleri ve çocuklarına bakmayı tercih etmektedirler.

İşgücünün dağılımı ülkelerin gelişmişlik seviyelerine göre farklılık gösterebilmektedir. Genel olarak gelişmiş ülkelerde gerek erkek gerekse de kadın işgücü hizmet sektöründe istihdam edilirken gelişmekte olan ve azgelişmiş ülkelere kadın işgücü genel olarak tarım ve kayıt dışı sayılabilecek (ev temizliği vb. gibi) sektörlerde faaliyet göstermektedirler.

Birkaç az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkenin işgücüne katılım oranlarına bakacak olursak, Pakistan'da 2013 yılı işgücüne katılım oranı kadınlarda % 21.5, erkeklerde ise % 68.9, Sri Lanka'da işgücüne katılım kadınlarda % 35.8, erkeklerde ise % 75.5, Nepal'de ise kadınlarda işgücüne katılım oranı % 77.5, erkeklerde ise % 85.8 oranındadır (ILO, 2015: Erişim). 2013 Cinsiyet Uçurumu Raporuna göre, Türkiye'de kadınların işgücüne katılım oranı ise kadınlarda % 30, erkeklerde ise %76 oranındadır. Kadınların tahmini olarak kazanılan gelir (PPP cinsinden) 8.053 \$, erkeklerde ise 27.957 \$'dır. Yine aynı rapora göre kadınlarda üst düzey yönetici oranı % 10 iken, erkeklerde ise bu oran % 90'dır. Profesyonel ve teknik işçi oranı ise kadınlarda % 36, erkeklerde ise % 64 oranındadır (Gender Gap Report 2013: Erişim). 2015 Cinsiyet Uçurumu Raporu'na göre ise, Türkiye'de kadınlarda işgücüne katılım oranı % 32, erkeklerde ise %76'dır. Tahmini olarak kazanılan gelir (PPP cinsinden) kadınlarda 10.967\$, erkeklerde ise 27.836\$, kadınlarda üst düzey yönetici oranı % 13, erkeklerde % 87 ve son olarak profesyonel ve teknik işçi oranı ise kadınlarda % 37, erkeklerde ise % 63 oranındadır (Gender Gap Report, 2015: Erişim).

1.1.2.3. Siyaset

Pek çok alanda olduğu gibi siyaset alanında da cinsiyet eşitsizliği görülmektedir. Siyaset alanında cinsiyet eşitsizliği, kadınların erkeklere nazaran daha düşük oranlarda parlamento ya da meclislerde temsil edilmeleri ve herhangi bir konuda karar alınırken fikirlerinin yine erkeklere nazaran daha az göz önünde bulundurulması şeklinde ortaya çıkmaktadır.

20. yüzyıla gelinceye dek pek çok demokraside kadınlar, oy kullanma hakkı bile elde edememişlerdir. Kadınların oy hakkı elde etmesine yönelik olarak yapılan ilk hareketler 19. yüzyılın ortalarında başlamış ve kadınlar ilk olarak 1893 yılında Yeni Zelanda'da oy kullanma hakkı elde etmişlerdir. ABD'de 1920 yılında, Türkiye'de 1934 yılında, İtalya, Yunanistan, Fransa gibi diğer Avrupa ülkelerinde ise İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kadınlar oy hakkı elde etmişlerdir (Jaquette, 2000: 208).

Kadınların siyasete katılımı ve temsil edilmeleri, 20. yüzyılın son çeyreğine gelindiğinde ortaya çıkan oldukça önemli bir gelişmedir. Bununla birlikte, kadınlar önemli kararların alındığı siyasi alanlarda hala yetersiz bir şekilde temsil edilmektedir (Sullivan, 2003: 240). 2015 Cinsiyet Uçurumu Raporu'na göre, Danimarka'da meclisteki kadın oranı % 37 iken bu oran erkeklerde % 63, Finlandiya'da bu oran kadınlarda % 42 iken erkeklerde % 59, Fransa'da kadınlarda % 26 iken erkekler de % 74, Almanya'da kadınlarda % 36 iken erkeklerde % 64, İzlanda'da kadınlarda % 41, erkekler de % 59, Hindistan'da kadınlar da % 12, erkeklerde % 88, İran'da kadınlarda % 3, erkeklerde % 97, İsrail'de kadınlarda %24, erkeklerde % 76, Japonya'da bu oran kadınlarda % 9, erkeklerde % 91, Rusya'da kadınlarda % 14, erkeklerde % 86, İsveç'te kadınlarda % 44, erkeklerde % 56, İngiltere'de kadınlarda % 29, erkeklerde % 71, Amerika'da kadınlarda % 19, erkeklerde % 81, Kanada'da kadınlarda % 25, erkeklerde % 75 ve Türkiye'de ise kadınlarda % 18, erkeklerde % 82 oranında mecliste temsil edilmektedir. Yine aynı rapora göre Türkiye'de kabinedeki kadın bakanların oranı % 4 iken erkek bakanların oranı % 96'dır (Gender Gap Report, 2015: Erişim).

1.1.2.4. Sosyal Yaşam

Eğitim, ekonomi ve siyaset alanlarında cinsiyet eşitsizliğinin açıkça ortada olmasına karşı sosyal yaşamdaki cinsiyet eşitsizliği bu alanlardaki gibi istatistiki verilerle ortaya konulamamakta ve bu yüzden de belirgin bir şekilde görülememektedir. Ancak, sosyal yaşam içerisinde kadınların davranışlarına, giyim tarzlarına vb. gibi birçok alanda müdahale edilmekte ve kadınlara yönelik ayrımcılık uygulanmaktadır.

Sosyal hayatta kadın; kız çocuk, kız kardeş, eş ve anne gibi rollerle tanımlanmaktadır. Kız çocuk olarak erkek çocuklardan daha fazla ev işlerine yardımcı olunması, eş olarak erkeklere göre aile içerisinde ikinci planda olması, anne olarak çocukların bakımında babalara nazaran daha ilgili olması beklenmektedir. Eğer kadın çalışıyorsa kadının yaptığı işin yanı sıra ev işlerini de yapması beklenmektedir. Her iki eşinde çalıştığı ailelerle alakalı yapılan araştırmalara göre, kadının çalışmasının eşinin kariyerini engellediği durumlarda, kadının kendi kariyerinden fedakarlıkta bulunduğu ortaya konmuştur (Coleman ve Kerbo, 2003: 268).

Bunların yanı sıra sosyal yaşamda cinsiyet eşitsizliğini göz önüne seren bir diğer husus ise, önceden insanoğlu, bilim adamı gibi cinsiyetçi kavramların yaygın bir şekilde kullanılmasıdır. Günümüzde bu kavramlar yerine insanlık, bilim insanı gibi kavramlar kullanılarak bu tarzdaki cinsiyetçi kavramlar azaltılmaya çalışılmaktadır.

1.1.3. Cinsiyet Eşitsizliğinin Ölçülmesi

1990'lı yıllara gelindiğinde, özellikle kalkınma kavramının sadece Gayri Safi Yurtiçi Hasıla yoluyla ifade edilmesinin yanlış olduğu ve insani gelişmenin kalkınma kavramına eklenmediği görüşünden hareketle, Birleşmiş Milletler (United Nations) 1990 yılından başlayarak her yıl İnsani Gelişme Endeksi'ni (HDI) yayınlamaya başlamıştır. HDI, ülkelerdeki eğitim, sağlık vb. göstergeleri hesaplarken işin içine cinsiyeti katmamaktadır. Bunun üzerine Birleşmiş Milletler, 1995 yılından itibaren Cinsiyete Bağlı Gelişme Endeksi (GDI) ve Cinsiyeti Güçlendirme Ölçüsü (GEM) adı altında yeni endeksler ortaya çıkarmıştır. Bu endekslerin ortaya

çıkarılmasındaki amaç, HDI'nın eksikliklerini gidererek cinsiyet bağlamında ortaya çıkan eşitsizlikleri görmek ve bunların giderilmesi için çalışmalar yapmaktır.

1.1.3.1. Cinsiyete Bağlı Gelişme Endeksi (GDI)

Cinsiyete Bağlı Gelişme Endeksi (GDI) , erkekler ile kadınlar arasındaki eşitsizlikleri göz önüne alarak belirli boyutlarda kadınların elde ettikleri kazançları göstermektedir. GDI, insani kalkınma endeksi hesaplanırken kullanılan göstergeleri kadın ve erkekler için ayrı ayrı hesaplamaktadır. Bu endeks, kadın ve erkekler arasındaki eşitsizlikleri göz önüne alır ve cinsiyet eşitsizliği arttığı zaman GDI endeksi küçülmektedir (Çolak, 2011: 37).

GDI'nın boyutları;

- 1-) Sağlık; kadın ve erkeklerin doğumda ortalama yaşam beklentisi oranı
- 2-) Eğitim; kız ve erkek çocukların ortalama eğitim görme süresi beklentisi ve 25 yaş üzeri yetişkinlerin ortalama öğrenim görme süresi
- 3-) Ekonomik kaynaklar üzerindeki hakimiyet; kişi başına düşen tahmini Gayri Safi Milli Hasıla'nın satın alma gücü cinsinden (PPP) kadın ve erkekler açısından ayrı ayrı hesaplanması sonucu elde edilen oranlar sonucunda GDI hesaplanmaktadır (Fırat ve Aydın, 2015: 68). GDI'nın boyutları, göstergeleri, hesaplanması aşağıdaki Tablo 1' de gösterilmektedir.

Tablo 1.1: Cinsiyete Bağlı Gelişme Endeksinin Boyutları, Göstergeleri

Boyut	Uzun ve Sağlıklı Bir Yaşam		Bilgi				İyi Bir Yaşam Standardı	
	Kadınların doğumda yaşam beklentisi	Erkeklerin doğumda yaşam beklentisi	Yetişkin kadınların okur yazarlık oranı	Kadınların eğitime kaydolma oranı	Yetişkin erkeklerin okur yazarlık oranı	Erkeklerin eğitime kaydolma oranı	Kadınların tahmini gelir düzeyi	Erkeklerin tahmini gelir düzeyi
Boyut Endeksi	Kadınların yaşam beklentisi endeksi	Erkeklerin yaşam beklentisi endeksi	Kadın eğitim endeksi		Erkek eğitim endeksi		Kadın gelir endeksi	Erkek gelir endeksi
Eşit Dağıtılmış Endeks	Eşit dağıtılmış beklenti endeksi		Eşit dağıtılmış eğitim endeksi				Eşit dağıtılmış gelir endeksi	

Kaynak: UNDP (2009), Human Development Report, s:208

GDI endeksi 0-1 arasında değerler almaktadır. Hesaplanan endeks sonucuna göre, eğer endeks 0'a doğru yaklaşırsa hesaplanan göstergeler açısından cinsiyet eşitsizliğinin arttığı, eğer 1'e doğru yaklaşırsa hesaplanan göstergeler açısından cinsiyet eşitsizliğinin azaldığı sonucu ortaya çıkmaktadır. GDI endeksi hesaplanırken öncelikli olarak her gösterge kadınlar ve erkekler için ayrı ayrı hesaplanmakta ve daha sonra da eşit dağıtılmış bir endeks oluşturulur. En son ise hesaplanmış olan bu 3 endeksin ortalaması alınarak GDI endeksi ortaya çıkarılmaktadır (Çolak, 2011: 40).

2016 yılı İnsani Kalkınma Raporu'na göre hesaplanan GDI endeksi sonuçlarına göre Norveç 0.993 ile birinci, Avusturalya 0.978 ile ikinci, İsviçre 0.974 ile üçüncü sırada yer alırken, Orta Afrika Cumhuriyeti 0.776 ile 188. Sırada yer almaktadır. Aynı endekste Türkiye 0.908 ile 71. sırada yer almaktadır (UNDP, 2016: Erişim).

1.1.3.2. Cinsiyeti Güçlendirme Ölçüsü (GEM)

Cinsiyeti Güçlendirme Ölçüsü yani GEM, ilk olarak 1995 yılında uygulanmıştır. İnsani Gelişme Raporu'nun yirminci baskısında: "**GEM, kadınların ekonomik ve politik alanlarda ne derece yer aldığını ölçmektedir. Meclisteki kadın vekil sayısı, yüksek mevkilerdeki kadın yönetici sayısı, iş yerlerindeki teknik ve uzman kadın**

yönetici sayısını temel alarak elde edilen oranlar kadınların ekonomik özgürlüğünün göstergesi olarak kullanılabilir." denilmiştir (Deniz ve Hobikoğlu, 2012: 124).

GEM, kadın ve erkek arasındaki cinsiyet eşitsizliğini 3 gösterge ile ölçmektedir. Bu göstergeler şunlardır;

1-) Kadınlar ve erkeklerin siyasete katılımı ve siyasi karar verme güçleri: Bu gösterge mecliste kadın ve erkeklerin sahip oldukları sandalye sayısına göre ölçülmektedir.

2-) Kadınlar ve erkeklerin ekonomiye katılımı ve ekonomik karar verme güçleri: Bu gösterge kadın ve erkek yönetici oranı ile meslek sahibi kadın ve erkeklerin ve teknik personelin oranı ile ölçülmektedir.

3-) Kadınlar ve erkeklerin iktisadi kaynaklar üstündeki güçleri: Bu gösterge kadınlar ve erkeklerin tahmini olarak elde ettikleri ortalama gelirleriyle ölçülmektedir (UNDP, 2005: 345).

GEM hesaplanırken, GDI da olduğu gibi eşit dağılımın yüzdesel olarak karşılıkları alınarak hesaplanmaktadır. GDI, kadın ve erkekler arasındaki eşitsizliği ölçmekte, GEM ise kadınların özgürlüğünü ölçmekte yani kadınları ekonomik ve siyasi yaşama etkin bir şekilde katılıp katılmama kapasitelerini ölçer (Çolak, 2011: 41). Aşağıda yer alan Tablo 2’de GEM’in boyutları yer almaktadır.

Tablo 1.2: Kadınların Güçlendirilmesi Ölçüsünün Boyutları, Göstergeleri

Boyut	Politik katılım ve karar verme	Ekonomik katılım ve karar verme		Ekonomik kaynaklar üzerindeki güç
Gösterge	Kadın ve erkeklerin parlamentoda paylaştıkları koltuklar	Kadın ve erkeklerin hukukçu, üst düzey yetkili ve yönetici pozisyonlarındaki oranları	Kadın ve erkeklerin teknik ve profesyonel mesleklerdeki oranı	Kadın ve erkeklerin tahmini gelir düzeyi
Eşit Dağıtılmış Eşitlik Oran	Parlamento için EDEO	Ekonomik katılım için EDEO		Gelir için EDEO

Kaynak: UNDP (2009), Human Development Report, s:208

Yukarıda da gösterildiği gibi politik katılım gücü endeksi kadın ve erkeklerin siyasi karar alma mekanizmalarında ne ölçüde yer aldığını göstermekte ve kadın ve erkek arasındaki eşitlikleri göz önüne sermektedir. Politik katılım gücü endeksi kadın ve erkeklerin mecliste sahip olduğu sandalye sayısının oranı göz önüne

alınarak hesaplanmaktadır. Ekonomik katılım endeksi, kadın ve erkeklerin ekonomik hayata katılımı ve ekonomik anlamda kuvvetini göz önüne almakta ve ekonomik katılım endeksi, kadın ve erkeklerin hukuk, üst düzey yöneticilik vb. gibi yüksek mevkilerde ve teknik ve profesyonel mesleklerdeki oranı göz önüne alınarak hesaplanmaktadır. Gelir endeksi, kadın ve erkeklerin ekonomik kaynaklar üstündeki hakimiyetini göz önüne almakta ve gelir endeksi kadın ve erkeklerin tahmini olarak elde ettikleri kazançların oranı kullanılarak hesaplanmaktadır (Çolak, 2011: 42).

1.1.3.3. Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi (GII)

Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi (GII), kadınlar ve erkekler arasındaki eşitsizliği göz önüne sererken bu duruma yeni bir bakış açısı kazandırmak amacıyla ortaya çıkmıştır. İlk olarak Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan sürdürülebilir kalkınma (UNDP) kapsamında oluşturulmuş İnsani Kalkınma Raporu'nun 2010 yılındaki sayısında yayınlanmıştır. GII, ulusal insani kalkınma başarılarının cinsiyet ayrımcılığı yönünden ne ölçüde zarara uğradığını ortaya koymak ve politika analizi ve savunuculuk çabalarını deneysel temellere oturtmak amacıyla ortaya çıkarılmıştır (Deniz ve Hobikoğlu, 2012: 125). GII endeksi çıkarıldığı günden itibaren GDI ve GEM'in yerini almıştır. Çünkü; GDI ve GEM ölçülürken göreceli ve kesin kazanımları birleştirmektedir (UNDP, 2010: 90). GDI ve GEM'in bir bileşeni olan kazanılan gelir bileşeninde gelir düzeyi ve cinsiyete göre bölünmüş gelir oranları yer almakta ve hesaplanan bu endekslerde gelir düzeyinin daha dominant çıkma eğilimi bulunmaktadır (Çolak, 2011: 45). Böylece, düşük bir gelir skoruna sahip olan bir ülke mükemmel bir cinsiyet eşitliğine sahip olsalar bile GDI ve GEM puanları düşük çıkmaktadır (UNDP, 2010: 90). Bir başka deyişle GII, GDI ve GEM'in unsurlarını birleştirerek bu endekslerin ortaya çıkardığı kısıtları aşmaya çalışmakta ve herhangi yüksek bir bileşenin düşük olan bir bileşeni tamamlamasına imkan vermemektedir (Deniz ve Hobikoğlu, 2012: 125).

GII üç kritik boyutu içerir. Bunlar; üreme sağlığı, güçlendirme ve iş gücü piyasasıdır. Ayrıca, GII 0 ile 1 arasında değerler alır. Eğer endeks 0'a yakın ise hesaplanan endekse dahil edilen boyutlarda kadın ve erkekler arasında eşitsizlik yoktur. Eğer endeks sonucu 1'e yakın ise endekse dahil edilen boyutlarda kadınlar ve erkekler arasında eşitsizlik durumu vardır (UNDP, 2010: 90). GII'nın boyutları ve göstergeleri Tablo 3'de gösterilmektedir.

Tablo 1.3: Cinsiyet Eşitsizliği Endeksinin Boyutları ve Göstergeleri

Boyut	Üreme Sağlığı		Güçlendirme		İşgücü Piyasası
Gösterge	Anne Ölüm Oranı	Genç Anne Doğum Oranı	Kadın ve erkeğin ortaöğretim ve üzeri eğitime katılımı	Kadın ve erkeğin parlamentoda temsili	Kadın ve erkeğin işgücüne katılım oranı

Kaynak: UNDP(2010), Human Development Report, s.91.

1.1.3.3.1. Cinsiyet Eşitsizliği Endeksinin Boyutları

Yukarıda da yazdığı gibi GII'nın üç boyutu bulunmaktadır. Bunlar; üreme sağlığı, güçlendirme ve işgücü piyasasıdır.

1.1.3.3.1.1. Üreme Sağlığı

GII'nın boyutlarından biri olan üreme sağlığı, anne ölüm oranı ile genç anne doğum oranı göstergeleriyle bulunmaktadır. Anne ölümü, bir kadının hamileliği süresince, doğumda ya da gebeliğin sonlanmasından sonraki 42 gün içerisinde, gebeliğin yerine ve süresine bakılmaksızın, hamileliğe bağlı olarak olası ya da kaza sonucu hamileliğin şiddetlendirdiği bir nedenden ötürü ortaya çıkan kadın ölümleri olarak tanımlanmaktadır. Anne ölüm oranı, her 100.000 doğumda anne ölümlerinin sayısını ifade eder (UNDP, 2010: 224). Genç anne doğum oranı, 15-19 yaşları arasındaki kadınların her 1000 canlı doğum için o yaştaki kadınların doğum oranının sayısı olarak ifade edilir (UNDP, 2010: 223).

Anne ölüm oranı bir toplumdaki kadınların toplumsal statüsünü göstermektedir ve hala dünyanın pek çok ülkesinde -özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde- anne ölüm oranı yüksektir (Gaye vd., 2010: 11). 2016 İnsanı Kalkınma Raporu'na göre, 2015 yılında Gana'nın her 100.000 doğumda anne ölüm oranı 319, Sudan'da ise 311'dir (UNDP, 2016: 216). Günümüzde teknolojinin ve bununla birlikte tıp biliminin de gelişmesiyle bu sayıların oldukça yüksek olması oldukça ilginçtir. Bazı dünya ülkelerinde ortaya çıkan yüksek seviyelerdeki anne ölüm oranı, nitelikli sağlık elemanı yetiştirilmesi ve doğumun öncesinde sağlık hizmeti sağlanması gibi yollarla bu yüksek seviyelerden düşük seviyelere doğru indirilebilir (Çolak, 2011: 48).

Üreme sağlığının diğer göstergesi olan 15-19 yaş arasındaki genç anne doğurganlık oranı, üremenin riskli olmasının yanı sıra erken olduğunu göstermekte ve o yaştaki kadınların sağlık, sosyal yaşam, iş hayatı vb. gibi alanlarda sıkıntı yaşadığını göstermektedir. Ergenlik çağındaki kız çocuklarının gebe kalması ve çocuk sahibi olması onlara sağlık sorunları yaşatmakta ve ergenlik çağındaki kızların vücutları henüz tam gelişmediğinden dolayı yetişkin bir kadına nazaran doğumda ölüm riskinin ortaya çıkma ihtimali daha yüksek olmasına sebebiyet vermektedir. Ayrıca erken anne olduğu takdirde bu kız çocuklarının eğitime katılım oranını azaltmakta ve bu durum özellikle azgelişmiş ülkelerde kadınların iş hayatı ve sosyal yaşama katılımını kısıtlamaktadır (Çolak, 2011: 50). 2016 İnsani Kalkınma Raporu'na göre, 2015 yılında Nepal'de her 1000 doğumda 15-19 yaş arası doğum yapan kadın sayısı 71.9, aynı oran Kenya'da 90.9'dur (UNDP, 2016: 216). Bu rapordan da anlaşılacağı üzere bu durum özellikle azgelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde oldukça fazladır.

Yukarıda da anlatılanlardan anlaşılacağı üzere, üreme sağlığının göstergeleri olan anne ölüm oranı ve genç anne doğum oranı özellikle azgelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere nazaran daha yüksek seviyelerdedir. Bu durum azgelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere nazaran kadınların erkeklere nazaran daha az eğitilmiş ve kaynaklanmaktadır. Bunun yanı sıra sağlık hizmetlerinin yetersiz oluşu ve toplumsal geleneklerden kaynaklı olarak da anne ölüm oranı ve genç anne doğum oranının azgelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere yüksek olduğu söylenebilir.

1.1.3.3.1.2. Güçlendirme

GII'nin ikinci boyutu olan güçlendirme boyutu, kadın ve erkeğin ortaöğretim ve üzeri eğitime erişim oranı ile kadın ve erkeğin parlamentoda temsili olmak üzere 2 tane göstergesi bulunmaktadır. Kadınlar geleneksel olarak, devlet yönetiminin politik alanlarının her düzeyinde dezavantajlıdır. Bu dezavantajı tersine döndürmek için, erkeklere nazaran kadınların parlamentoda temsil edilme oranını kullanırız. Kadının politik liderlik ve toplumdaki görünürlüğünü yansıtan ulusal parlamenter temsil zamanla yükselmesine rağmen küresel olarak hala ortalama yüzde 16 seviyesindedir (UNDP, 2010: 91).

Yüksek eğitime erişim, kadınların özgürlüklerini, onların problemlere karşı kapasitelerini güçlendirerek, onların düşünce ve davranışlarını içinde buldukları

koşulları yansıtarak ve onların bilgiye ulaşmalarını arttırarak genişletmektedir. Eğitimli kadınlar, daha tatmin edici işlerden hoşlanmakta, kamuoyundaki tartışmalara katılmakta, kendisi ve ailesinin sağlığına dikkat etmek için girişimlerde bulunmaktadır. GII, ortaöğretim ve yükseköğretime erişim üzerindeki farka odaklanmaktadır (UNDP, 2010: 91).

Kadınlar özellikle eğitim kanalıyla güçlenebilmektedir. Yükseköğrenim almış olan kadınlar, aldıkları eğitim ile birlikte toplumsal alanlarda kendini daha rahat bir şekilde göstermekte, toplumun dayattığı düşünceleri hemen kabul etmeyip sorgulamakta ve toplum içerisinde daha sağlam yere basmaktadırlar. Ayrıca eğitimli kadınlar, bir ülkenin iktisadi anlamda gelişmesi ve sağlık yönünden gelişmesinde önemli rol oynarlar. Eğitimli kadınlar sağlık, hijyen vb. gibi şeylerde bilinçli olmakta ve bu bilgileri çocuklarına aktararak sağlıklı ve sağlık bilincine sahip nesillerin yetişmesine katkıda bulunmaktadır. Bu bilgilerden hareketle eğitimin kadınları güçlendirmede önemli bir role sahip olduğu söylenebilir (Gaye, 2010: 12).

Kadın ve erkeklerin parlamentoda sahip olduğu sandalye sayısı güçlendirme boyutunun eğitimden sonraki diğer göstergesidir ki; bu durum kadınların erkeklere nazaran meclislerde daha az yer almaları, kadınların karar mekanizmalarında daha az söz sahibi olması şeklinde ortaya çıkmaktadır. Kadınların siyasi alanlarda daha az yer almaları geleneksel toplum bakış açısından kaynaklanmaktadır. Çünkü genellikle siyaset tüm dünyada erkek işi olarak kabul görmekte ve bu durum kadınların siyasi alanlarda çok fazla yer alamamalarına neden olmaktadır (Busse ve Spielmann, 2003: 1).

Sosyal bilimcilere göre bir ülkenin gerçek anlamda kalkınabilmesi kadınların güçlendirilmesiyle doğru orantılıdır. Kadınların erkeklerle eşit kabul edildiği, eşit çalışma şartlarına sahip olduğu, eğitim fırsatlarının eşitlendiği bir dünyada kadınlar güçlenecek, güçlenen kadınlarla birlikte çocuk ölüm oranları azalacak, sağlıklı bir nesil yetişecek ve bu durum da gerçekleşen kalkınmanın kalıcı ve sürdürülebilir olmasını sağlayacaktır (Çolak, 2011: 52).

1.1.3.3.1.3 İşgücü Piyasası

Çalışan, aktif bir şekilde iş arayan işsizlerin yanı sıra yarı zamanlı iş arayanları da içeren kadın işgücüne katılımı, 2008 yılında % 51 seviyesindedir. Bu

oran Arap ülkelerinde 1980’de % 9 iken 2008’de % 27 seviyelerine yükselmiş ancak hala küresel ortalamanın yarısına karşılık gelmektedir. İşgücüne katılım yararlı olduğu halde, hala mesleki cinsiyet ayrımı ve cinsiyete göre ücret farkı devam etmekte ve pek çok ülkede gelirin cinsiyete göre doğrudan ölçümü pek mümkün değildir (UNDP, 2010: 92).

20. yüzyılda özellikle Sanayi Devrimi’nden sonra kadınların işgücüne katılımında bir artış meydana gelmiştir. Bu durum evi geçindirme görevini erkekten alıp kadın ve erkekler arasında paylaşmıştır. Ancak, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin hemen hemen birçoğunda hala kadınların pek çoğu işgücüne katılamamaktadır. Kadınların işgücüne katılımı artmasına rağmen günümüzde hala kadın ve erkekler arasındaki ücret farkı mevcuttur. Kadınlar genel olarak yaptıkları işin karşılığını alamamakta yani yaptığı işin karşılığı olarak daha düşük ücretler almaktadır. Bu durum özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde kadınların işgücüne katılım oranını azaltmaktadır. Çünkü kadınlar dışarı yaptıkları işlerin yanı sıra ev işleri ve çocuk bakımı işlerine de bakmaktadırlar. Bu tarz ülkelerde kadınlar çocukları ve ev işleri ile işgücüne katılım arasında fayda-maliyet analizi yapmakta ve bu durum az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde kadınların işgücüne katılımını azaltmaktadır (Breitkreuz, 2005: 153).

Kadınların işgücüne katılımının az olması kadınların erkeklere daha bağımlı hale gelmesini ve özgürlüklerinin kısıtlanmasına neden olmaktadır. Bunun yanı sıra kadınlar erkeklerin aksine, kazandıkları paraları genellikle çocukları için harcamakta ve gelecek nesillerin daha kaliteli eğitim alarak ve daha sağlıklı bir şekilde yetiştirilmelerine katkıda bulunmakta ve sürdürülebilir ve kalıcı bir kalkınmanın gerçekleşmesine yardımcı olmaktadır. Ayrıca kadınların erkeklere nazaran daha düşük maaş almaları, toplumsal olarak yüksek ücretli olarak tanımlanan meslekleri yapmalarına engel olmaktadır. Bunların yanı sıra kadınların çalıştıkları pozisyonların genel olarak erkeklere nazaran daha düşük seviyelerde olması ve genel olarak işyerlerinde yükselme durumunun erkekler lehine olması da kadınların işgücüne katılımını engellemektedir. Kadınların işgücüne katılımının az olması ise kadınların yoksullaşmasına, ülkedeki işgücüne katılım kapasitesinin atıl kalmasına ve bu durumun sonucu olarak ülkelerin ekonomik anlamda büyümesi ve kalkınmasının yavaşlamasına neden olduğu söylenebilir (Çolak, 2011: 53).

1.2. EKONOMİK BÜYÜME VE KALKINMA KAVRAMI

1.2.1 Ekonomik Büyüme ve Kalkınma

Ekonomik büyüme en basit anlamıyla, bir ülkenin üretim kapasitesini (mal ve hizmet üretebilme gücü), üretimini ve bunlara bağlı olarak o ülkenin sahip olduğu milli gelirin artması olarak tanımlanmaktadır. Bir ülkede kişi başına düşen reel gelir, bir yıldan öteki yıla artıyorsa, bu ülkenin ekonomik anlamda büyüdüğü kabul edilmektedir (Dinler, 2014: 617).

Kalkınma ise, büyüme kavramından daha geniş bir kapsama sahip olup, ülkelerin ekonomik yapılarını değiştirmenin yanında sosyal, siyasal ve kültürel yapılarını da değiştirmeyi hedeflemektedir (Taban ve Kar, 2015: 4). Diğer bir ifade ile kalkınma kavramı ekonomik büyümenin yanı sıra, özgürlük, eşitlik, eğitim, sağlık vb. gibi kavramları da içinde barındırmaktadır. Birleşmiş Milletler tarafından 1990 yılından itibaren her yıl yayınlanan İnsani Kalkınma Raporu (Human Development Report), bu kavramların hepsini ele alarak her yıl ülkelerin ekonomik kalkınmışlık seviyesini yukarıda bahsedilen göstergelerle ile kategorize ederek gözler önüne sermektedir. 2016 yılında yayınlanan İnsani Kalkınma Raporu'na göre, Norveç 0.949 puanla insani kalkınma sıralamasında birinci sırada yer alırken, Türkiye 0.767 ile 71.sırada yer almaktadır (UNDP, 2016: Erişim).

Yukarıdaki anlatılanlardan hareketle, ekonomik büyüme kavramı bir ekonomideki sayısal değişimlere odaklanırken, kalkınma kavramı ekonominin yanı sıra toplumsal hayattaki niteliksel değişimlere odaklanmaktadır. Ekonomik büyüme kavramı mevcut yapıyı odak noktası alırken, kalkınma kavramı mevcut yapıyı en iyi hale getirebilmek için geliştirmeye ve iyileştirmeye çalışmaktadır (Taban ve Kar, 2015: 4).

1.2.2. Ekonomik Büyümenin Kaynakları

Ekonomik büyümenin kaynaklarından ilki nüfus ve işgücüdür. Bir ülkenin ekonomik büyümesi o ülkenin sahip olduğu işgücü miktarı ve kalitesine bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Bir ülkedeki nüfus artışı hem o ülkedeki tüketimi arttırmakta hem de o ülkedeki, üretim faktörlerinden biri olan, işgücünü

arttırmaktadır. Ancak, nüfus artışından kaynaklı olarak ortaya çıkan işgücündeki artış, emeğin marjinal verimliliğini, ortalama verimliliğinden daha fazla arttırdığı sürece, yani azalan verimler kanunu işleyinceye kadar, ekonomik büyümeyi olumlu bir şekilde etkileyecektir. Yani azalan verimler yasası işlemeye başladığında işgücündeki artış ekonomik büyümeyi olumlu bir şekilde etkilemeyecektir. Özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, nüfus artışının gelişmiş ülkelere nazaran daha yüksek bir şekilde artmasına rağmen, işgücündeki verimlilik artışı çok düşük seviyelerdedir. Bunun nedeni olarak da, o ülkelerdeki diğer üretim faktörlerinin kapasitesinin arttırılamamasıdır. Yani az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ancak sermaye-işgücü oranının arttırılmasıyla işgücünün verimliliği arttırılabilir (Taban, 2013: 30).

Ekonomik büyümenin kaynaklarından ikincisiyse sermayedir. Sermaye birikimi, elde edilen gelirin bir kısmının tasarruf edilmesi sonucu üretim ve gelirin arttırılması için yatırıma çevrilmesidir. Fabrikaların kurulması, makine-teçhizat vb. gibi araçlar ülkelerin sermaye stokunu oluşturmakta ve bunlara yapılan yatırımlar ülkelerin sermaye stokunun artmasını sağlamaktadır ve bu tarz yatırımlara üretken yatırımlar denilmektedir. Üretken yatırımların arttırılması içinse, bina, yol, elektrik, su vb. gibi alt yapı yatırımlarına ihtiyaç duyulmakta ve bu tarz yatırımlara ise, tamamlayıcı yatırımlar denilmektedir. Sermaye birikiminin artmasıyla üretimde kullanılan araçların kalitesi ve verimliliği artar ve bu durum daha kaliteli alt yapı yatırımlarının olduğu bir çevrede işgücünün kalitesini ve verimliliğini arttırmakta ve dolayısıyla üretimi arttırmaktadır. Üretim süreci sermaye ve işgücünün beraber kullanılması sonucu elde edilir. Eğer bir ülkede fazla işgücü varsa, ancak bunu karşılayacak yeterli sermaye yoksa bu durum o ülkelerin işgücü verimliliğini azaltır ve o ülkenin işgücünün yeteri kadar üretken olmasını engeller. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde elde edilen düşük gelir, düşük tasarrufa, düşük tasarruf ise düşük yatırımlara çevirmekte ve bu durum o ülkelerin sermaye birikiminin yetersiz olmasına neden olmaktadır. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler tüketimlerini kısarak yatırıma çevrilmesi, ülkedeki kişi başına düşen milli gelirin az olmasından kaynaklı olarak tüketimlerini zorunlu ihtiyaçları karşılaması amacıyla kullanmalarından dolayı oldukça düşük seviyelerdedir. Bunlardan kaynaklı olarak az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler, belirli bir tüketim seviyesini yakalamak ya da

sermaye birikimini arttırmaya çalışmak arasında ikilem yaşamaktadırlar (Kiraz, 2016: 35).

Ekonomik büyümenin üçüncü kaynağı ise doğal kaynaklardır. Doğal kaynaklar doğada hazır olarak bulunan ve insanlığın ihtiyaçlarını karşılamak üzere kullanılan varlıkların bütünüdür. Doğal kaynaklar, yenilenebilir-yenilenemez, canlı-cansız gibi şekillerde sınıflandırılır. Doğal kaynaklara örnek olarak; su, madenler, fosil yakıtlar, mineraller vb. gösterilebilir. Bir ülkede doğal kaynakların çok olması o ülkenin ekonomik büyümesini pozitif bir şekilde etkileyebilmektedir. Ancak gerçek yaşama bakıldığında her zaman doğal kaynakların çok olduğu ülkeler doğal kaynakların fazla olmasından kaynaklı olarak pozitif bir ekonomik büyüme etkisine sahip olamayabilir. Özellikle çoğu az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde elde olan doğal kaynakları çıkarmaya ve işlemeye yönelik teknoloji ve eğitimli işgücü olmadığından dolayı, o ülkelerde doğal kaynakların fazla olması ekonomik büyümelerine olumlu yansımayaacaktır (Taban, 2013: 31).

Ekonomik büyümenin kaynaklarından dördüncüsü teknolojidir. Ekonomik büyüme kaynaklarının en önemlisini teknoloji oluşturmaktadır. Teknoloji, bir ekonomideki mal ya da hizmetlerin üretilebilmesi için ihtiyaç duyulan bilgi, organizasyon ve tekniklerin tamamıdır. Teknolojinin gelişmesi; daha yüksek oranda ürün ya da çıktı elde edilmesi ya da belirli bir kaynaktan daha yüksek kaliteye sahip mal ya da hizmetlerin üretilebilmesine ilişkin imkanlar sağlayan bilgilerin ortaya çıkması biçiminde de tanımlanabilmektedir. Ekonomistler, Sanayi Devrimi'nin etkisiyle ortaya çıkan yeni icatlar ile birlikte teknolojik gelişmeye ilgi duymaya başlamışlar ve ekonomik büyümenin en temel kaynağı olarak teknolojiyi göstermişlerdir. Ekonomi literatüründe, teknolojik gelişmenin içselleştirilmesi olgusu Schumpeter ile birlikte ortaya çıkmıştır. 1980'li yıllara kadar geline süreçte neoklasik büyüme modelleri ekonomik büyüme literatüre hakim olmuş ve bu modeller ekonomik büyümeyi belirleyen faktörler olarak dışsal bir şekilde ortaya çıkan teknolojik gelişme ve nüfus artış hızıdır. Daha sonraki yıllarda ise, Romer ve Lucas'ın öncülüğünde ortaya çıkan içsel büyüme modellerinde teknoloji ekonomik büyümenin içsel bir faktörü olarak ele alınmıştır ve teknolojik gelişmenin uzun vadede bir ülke ekonomisinin büyümesinin en önemli belirleyicilerinden biri olduğunun altı çizilmiştir. Bu yaklaşımdan hareketle teknolojik gelişme ile verimlilik arasında direkt ilişki olduğu ortaya çıkmış ve istihdamın verimliliğe bağlı olarak

arttığı ve verimliliğinde teknolojik gelişmelere bağlı olarak arttığı görüşü ortaya çıkmıştır. Teknolojik gelişme, bir ülkedeki bilimsel çalışmalara olan yönelim ile direkt olarak ilişkilidir. Buradan hareketle, bir ülkede eğitilmiş nüfusun artması o ülkenin teknolojik yeniliklerinin artmasını sağlamaktadır. Bu bağlamda, gelişmiş ülkelerin eğitilmiş nüfusunun oranının az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere nazaran daha yüksek olduğunu söylemek yanlış olmaz. Çünkü gelişmiş ülkeler hem sahip olduğu nüfusun eğitim almasını sağlamakta hem de elde ettikleri gelirlerin %2-3 gibi bir oranını Ar-Ge çalışmalarına ayırmakta ve bu durum o ülkelerin teknolojik yeniliklerinin artmasını ve ekonomik büyüme oranlarının artmasını sağlamaktadır (Taban, 2013: 32).

Ekonomik büyümenin kaynaklarından beşincisini beşeri sermaye oluşturmaktadır. Beşeri sermaye en basit şekliyle insana yapılan her türlü yatırımdır şeklinde tanımlanabilir. Diğer şartlar veri iken, daha yüksek beşeri sermayeye sahip olanlar daha yüksek ve daha verimli üretim yaparak daha fazla gelir elde ederler. Beşeri sermaye eğitimle elde edilir ve buradan hareketle eğitim oranının artması daha yüksek gelirin elde edilmesinin yolunu açabilmektedir. Beşeri sermaye artışıyla birlikte artan eğitilmiş nüfus, teknolojinin gelişmesinde büyük rol oynamakta ve teknolojik gelişmeler verimliliği arttırarak üretimin artmasını sağlamaktadır. Yani beşeri sermayenin artışı zincirleme bir etkiyle ülkelerin ekonomik büyümesinin artmasını ve sürdürülebilir olmasını sağlamaktadır. Ekonomik büyüme, sermaye, teknoloji ve işgücündeki büyümeyle sağlanmaktadır ve ekonomik büyüme ile toplam faktör büyüme oranı arasında bir fark oluşmaktadır. Bu açıklanamayan fark artık öge olarak tanımlanmakta ve bu artık öge ekonomik büyümenin aynı zamanda elde faktörlerin niteliğinden de kaynaklandığını ortaya koymaktadır (Kiraz, 2016: 37). Beşeri sermayenin ekonomik büyüme üzerindeki etkisine yönelik pek çok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalardan biri olan Barro ve Lee (2000)'nin yaptıkları çalışmada eğitimin ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini 1960 ile 2000 yılları arasındaki ilişkiyi 15 yaş üstü ve 25 yaş üstü nüfus için 142 ülke için incelemişler ve eğitimin ekonomik büyüme üzerinde pozitif bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymuşlardır (Barro ve Lee, 2000: 20). Yapılan çalışmalar ve yukarıda anlatılanlar ışığında ülkelerdeki eğitim kanalıyla yapılan beşeri sermaye yatırımları verimlilik ve üretim artışının etkisiyle ekonomik büyümenin artmasını sağlamaktadır.

1.2.3 İçsel Büyüme Teorileri

Ekonomik büyüme için yapılan son çalışmalar, özellikle ekonomik büyümenin içerisindeki artık öge kavramını açıklamaya çalışmaktadır. Yukarıda da bahsettiğimiz gibi bu artık ögenin aslında beşeri sermayenin katkısı olarak ifade edebiliriz. İçsel büyüme teorileri, diğer teorilerin aksine beşeri sermaye ve teknolojik gelişmeleri dışsal olarak değil içsel olarak ele almaktadır. Daha önceki ekonomik büyüme teorilerinden biri Solow'un ekonomik büyüme modeli, teknolojik gelişmeleri ve buna bağlı olarak beşeri sermayeyi dışsal yani teknolojik gelişmelerin ne şekilde ortaya çıktığını açıklayamayan bir araç olarak ele almış ve ekonomik büyümenin ne şekilde meydana geldiğini açıklayamamıştır. Solow'un teorisinin ekonomik büyümeyi tam olarak açıklayamaması, ekonomik büyümenin hangi şekilde ortaya çıktığı ve ekonomik büyümenin artmasını sağlayan politikaların ne ya da neler olduğunu ortaya çıkarmayı hedefleyen bir yaklaşım olan içsel büyüme teorisinin ortaya atılmasını sağlamıştır (Taban ve Kar, 2006: 161).

Paul Romer ve Robert Lucas'ın çalışmalarıyla birlikte ekonomi literatürüne giren içsel büyüme teorisi, ekonomik büyümenin öğelerini, var olan sistemin içerisinde aramakta ve özellikle 80'li yıllarda üretimin üzerindeki eğitim, sağlık, Ar-Ge, teknolojik çalışmalar, bilgi birikimi vb. gibi öğelerin etkili olmasının ortaya çıkmasıyla ekonomik büyüme ve ekonomik büyümenin belirleyicilerinin tekrar gözden geçirilmesinin gerekliliğini ortaya koymuştur (Kiraz, 2016: 57).

Eski olarak kabul gören yani teknolojik gelişmeleri ve beşeri sermayeyi dışsal olarak ele alan Neoklasik model ile içsel büyüme teorisi arasındaki en temel farklılık, sermayenin getirisiyle alakalı ortaya attıkları görüşten kaynaklanmaktadır. Neoklasik büyüme modelleri, sermayenin azalan getirisini kabul ederken, içsel büyüme modelleri beşeri sermayeyi de içine alan sermayenin artan bir getiriye sahip olduğunu ve uzun dönemde bu artan getirinin ekonomik büyümeyi azaltmayacağını tam tersine arttıracığını ileri sürmüşlerdir. Ayrıca içsel büyüme teorileri, uzun vadede ekonomik büyüme ile ülkelerin sahip olduğu ekonomik büyümeler arasındaki farklılığı 2 etken üzerinden yola çıkarak açıklamışlardır. Bunlardan birincisi bilgi birikimi, ikincisiyse beşeri sermaye birikimidir (Taban ve Kar, 2006: 161).

Etkenlerden ilki olan bilgi birikimi pek çok iktisatçının çalışmalarında yer almıştır. Schultz (1961) ile Becker (1962)'in beşeri sermaye modellerinde ve Lucas (1988), Romer (1990), Rebelo (1991)'nin içsel büyüme modellerinde, bilgi birikiminin üretim için çok önemli bir etkiye sahip olduğunu vurgulamışlardır. Bilgi birikimi, yaparak öğrenme ya da Ar- Ge harcamalarının bir sonucu olarak meydana gelmekte ve beşeri sermaye yatırımı olarak Ar-Ge yatırımlarının yükselmesi, fiziki yatırımların yükselmesine ve buna bağlı olarak yüksek bir reel büyümeye ulaşılmasına imkan sağlamaktadır. Romer (1986) ilk defa Arrow (1962)'un ortaya koyduğu yaparak öğrenmeden hareketle neoklasik teorinin dışsal olarak varsaydığı teknolojik gelişmeleri içselleştirmeye çalışmış ve teknik bilgi üretimini, mal ve hizmetlerin üretilmesinde masrafsız bir öge olarak ele almış ve bununla birlikte üretim sürecinde giderlerin azaldığını ve üretilen malların niteliğinin yükseldiğini ortaya koymuştur. Romer'e göre, üretim sürecinin sonucunda ortaya çıkan ürün sadece fiziksel ürün olarak kalmamakta, aynı zamanda bilgi de üretim sürecinin sonunda bir yan ürün olarak ortaya çıkmaktadır. Ayrıca Romer, bu bilgiler üretimi yapan firmalar tarafından öğrenilip kullanıldığı gibi, aynı zamanda bilginin taşınması yoluyla diğer firmalar tarafından da öğrenilip kullanılmakta ve böylece bütün ülke ekonomilerinin bu durumdan olumlu bir şekilde etkileneceğini söylemiştir. Romer bilginin göstergesi olarak sermaye stokunu kabul etmiştir ve ona göre yapılan yatırımlar ne kadar yüksek olursa teknolojik gelişmeler de o kadar yüksek olur ve bu durum da sermayenin artan verimliliğe sahip olduğu görüşünü ortaya koyar (Berber, 2006: 177).

İçsel büyüme teorisine göre yüksek bir ekonomik büyümenin elde edilmesindeki ikinci etken beşeri sermaye birikimidir. Lucas (1988) yapmış olduğu çalışmada çıktı düzeyini beşeri sermayenin bir fonksiyonu olarak ele almış ve uzun vadede beşeri sermaye miktarının sınırsız olarak arttırılması durumunda ülkelerin sürdürülebilir bir ekonomik büyüme elde edeceğini söylemiştir. Beşeri sermaye birikimi konusuna Lucas'dan sonra en büyük katkıyı yapan kişi Rebelo'dur. Rebelo (1991) yapmış olduğu çalışmaların sonucu olarak bir ülkede beşeri sermaye oranının yükselmesi o ülkenin ekonomik büyüme hızını arttıracığını söylemiştir. Lucas ve Rebelo beşeri sermaye birikiminin ekonomik büyüme üzerindeki arttırıcı etkileri konusunda aynı görüşü savunmalarına rağmen ikisinin çalışmaları arasında önemli bir farklılık vardır. Bu farklılık şöyle açıklanabilir; Lucas, fiziki sermaye-beşeri

sermaye oranında fiziksel sermaye artışı oranını önemli bulurken, Rebelo ise tam tersi şekilde beşeri sermaye artışı oranını önemli bulmaktadır. Lucas ve Rebelo ortaya koymuş oldukları bu modellerde beşeri sermayeyi tıpkı fiziksel sermaye gibi üretim faktörleri içerisinde katmış ve uzun dönemde yüksek ve sürdürülebilir bir ekonomik büyümenin elde edilebilmesi için beşeri sermayenin önemini vurgulamışlardır. Ayrıca Lucas'a göre bireylerin sahip oldukları beşeri sermayelerinin sadece kendi verimliklerini yükseltmekte kalmayıp aynı zamanda diğer üretim faktörlerinin de daha verimli ve üretken bir şekilde kullanılmasını sağlayacağını söylemiştir ve devletlerin teknolojik alt yapı ve eğitime yapacakları her çeşit yatırımın, beşeri sermaye artışı kanalıyla bir ülkede fiziksel sermayenin artışıyla elde edilecek ekonomik büyümeden daha yüksek ve sürdürülebilir bir ekonomik büyüme sağlayacağını söylemiştir (Taban ve Kar, 2006: 163).

1.3. CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ VE EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİ

Bu başlık altında ekonomik büyüme ve kalkınma konusunda kadınların etkisini anlatan yaklaşımlar ile kadın eğitimi ve kadın işgücüne katılımının ekonomik büyüme üzerindeki etkileri incelenecektir.

1.3.1. Cinsiyet Eşitsizliği ve Ekonomik Kalkınma Arasındaki İlişkiyi Açıklamaya Yönelik Yaklaşımlar

Ekonomik büyüme ve kalkınma açısından cinsiyet eşitsizliğini açıklamaya çalışan yaklaşımlar kalkınmada kadın, kadın ve kalkınma, toplumsal cinsiyet ve kalkınma yaklaşımlarıdır.

1.3.1.1. Kalkınmada Kadın Yaklaşımı

Kalkınmada kadın yaklaşımı ilk olarak 1970 yılında Ester Boserup'un "**Ekonomik Kalkınmada Kadının Yeri**" isimli kitabıyla ortaya çıkmıştır. Boserup bu kitabında az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde kadınların üretimdeki paylarını incelemiş ve dünya genelinde kadınların erkeklere nazaran ekonomik büyüme ve kalkınma olanaklarından daha az faydalandığını söylemiştir (Palaz, 2005: 318).

Bu yaklaşım, kadınların ekonomik büyüme ve kalkınmaya nasıl daha fazla katkıda bulunabileceğine odaklanmıştır. Bunun için de kadınların eğitim, iş hayatı, siyasete katılımı vb. diğer toplumsal alanlara daha eşit bir şekilde katılması

gerektiğini söylemektedirler (Çolak, 2011: 29). Bu yaklaşımı savunanlar kadınların ekonomide daha aktif şekilde rol alması sonucu ekonomik büyüme ve kalkınmaya daha fazla katkıda bulunabileceklerini ve devletlerin uyguladığı bazı politikalarla kadınların ekonomik büyüme ve kalkınmadan daha eşit yararlanabileceğini ifade etmektedirler (Palaz, 2005: 318).

1.3.1.2. Kadın ve Kalkınma Yaklaşımı

Kadın ve kalkınma yaklaşımı, kadınların kalkınma sürecine katılımı dışında kadınlar ile kalkınma süreci arasındaki ilişkiyi de incelemektedir. Bu yaklaşım, teorik altyapısını, az gelişmiş ülkelerin gelişmiş ülkelere bağımlı olmasından dolayı sürdürülebilir bir büyüme ve kalkınma elde edemediğini savunan sömürge teorisinden almaktadır (Baltacı, 2011: 23). Kadın ve kalkınma yaklaşımı, kadınların yaşadıkları eşitsizliği ve önceki kalkınma planlarından neden faydalanamadığını incelemektedir. Bu yaklaşımın savunucuları, toplumsal rollerin de dikkate alınarak kalkınma stratejileri üretilmesi gerektiğini söylemektedirler (Çolak, 2011: 29). Kalkınmada kadın yaklaşımı kadın ve erkek arasındaki eşitsizliğin uluslararası kurumların yapmış olduğu daha eşitlikçi politikalarla azaltılabileceğini söylemektedir (Baltacı, 2011: 24). Buna göre, ev işleri gibi faaliyetlerin gelir ve üretim artırıcı aktiviteler olmadığını ve kalkınma programları kapsamına alınmaması gerektiğini ileri sürmektedir. Hazırlanan kalkınma programlarında kadınların ekonomik hayatta aktif rol alabilecekleri politikalara yer verilmesi gerektiğini savunmaktadır (Çolak, 2011: 30).

1.3.1.3. Toplumsal Cinsiyet ve Kalkınma Yaklaşımı

Sosyalist feminist düşünceden etkilenen toplumsal cinsiyet ve kalkınma yaklaşımı, ekonomik büyüme ve kalkınma konusunda olaylara toplumsal cinsiyet rolleri üzerinden bakmaktadır. Onlara göre toplum tarafından insanlara dayatılan bu roller değişmez değildir. Gerektiğinde ve istenildiğinde toplumsal cinsiyetin kadın ve erkeğe biçtiği roller değişebilir. Onlara göre kadınlar ev dışında çalışabildiği gibi erkekler de ev işlerine yardım edebilirler (Çolak, 2011: 30).

Toplumsal cinsiyet ve kalkınma yaklaşımını savunanlar, kadınların ekonomik büyüme ve kalkınmadan daha fazla yararlanabilmeleri için kadınların ekonomiye katılımını engelleyen bütün engellerin ortadan kaldırılması gerektiğini

söylemektedirler. Böylece kadınlar güçlendirilecek ve ekonomide etkin bir şekilde yer alacaklardır. Bu sayede, ekonomik büyüme ve kalkınmadan erkeklerle aynı payı almaları sağlanacak ve kadın erkek arasındaki eşitlik sağlanacaktır. (Palaz, 2005: 319).

1.3.2. Eğitimde ve İstihdamdaki Cinsiyet Eşitsizliğinin Ekonomik Büyüme ve Kalkınma Üzerindeki Etkisi

Eğitim, bir ülkede verimli insan sermayesini geliştirerek istihdam edilen insanların verimliliğini arttırmakta ve ekonomik büyümenin artmasına katkı sağlamaktadır. Dünya nüfusunun yarısını oluşturan kadınların da eğitim alması sonucu istihdam edildikleri alanlarda daha verimli olacakları ve ekonomik büyümeye katkı sağlayacakları genel bir kanıdır. Ancak arada farklı görüşleri savunan çalışmalarda mevcuttur. Bu konuyla alakalı yapılan bazı çalışmalar eğitimdeki cinsiyet eşitsizliğinin beşeri sermaye miktarını azaltarak ekonomik büyüme performansını olumsuz etkileyeceğini söylemektedir. Eğitimdeki cinsiyet eşitsizliği, genelde toplumsal cinsiyet temelli olarak ortaya çıkmakta ve iş hayatında kadınlara nazaran erkeklerin daha fazla istihdam edilmesi sonucu aileler yetenekli kız çocukları yerine daha az yetenekli erkek çocuklarının eğitim almasını sağlamaktadır. Ancak bu durum, istihdam edilen bireylerin daha az yetenekli olmasından kaynaklı olarak verimin azalmasına ve ekonomik büyümenin olumsuz etkilenmesine yol açmaktadır. Ayrıca yine bu çalışmalar, kadın eğitiminin marjinal getirisinin erkek eğitiminin marjinal getirisinden daha yüksek olduğunu ve ekonomik performansın artmasında daha etkili olduğunu söylemektedir (Klasen, 2017: 9).

Ecevit (2010) çalışmasında, kadın eğitiminin artmasıyla birlikte kadınların işgücüne katılmaya başlayacaklarını ve bu durumun, hane içerisinde kadınlara bağımsızlık kazandıracağını ve hane içerisinde söz hakkı elde etmesini sağlayacağını söylemektedir. Böylece hane içerisinde de yaşanan kadın erkek eşitsizliğinin azalacağını belirtmektedir.

Bazı çalışmalar, kadın eğitiminin dışsallıkları üzerine odaklanmıştır. Bir ülkede kadın eğitiminin artması, doğum oranlarının azalmasını, çocuk ölümü oranlarının azalmasını ve gelecek neslin eğitimi ve buna bağlı olarak beşeri sermaye miktarının daha yüksek olmasını sağlayacaktır. Kadın eğitiminin sağladığı bu

dışsallıklar ekonomik büyüme ve kalkınmaya pozitif katkı sağlamaktadır (Klasen, 2017: 9).

Klasen ve Lamanna (2009) kadın eğitiminin ekonomik büyümeyi negatif etkilediği sonucunu bulan çalışmaların kullandıkları, veriler ve ekonometrik yöntemlerden dolayı yanlış sonuçlara ulaştıklarını iddia etmektedirler. 2000'den sonra yapılan çalışmalarda kullanılan güncel veriler ve ekonometrik yöntemler ile yapılan çalışmaların kadın eğitiminin ekonomik büyümeyi pozitif bir şekilde etkilediği sonucuna ulaştıklarını belirtmektedirler.

Eğitimdeki cinsiyet eşitsizliğinin ekonomik büyümeye olumlu etkilerinin olduğunu savunan çalışmalar da mevcuttur. Barro ve Lee (1994) yılında yapmış oldukları çalışmada, kadın eğitiminin ekonomik büyüme üzerinde negatif etkiye neden olduğuna (erkek eğitimi pozitif etki sağlarken) ulaşmışlardır.

İstihdamdaki cinsiyet eşitsizliğine bakacak olursak, bu konudaki çalışmaların sonuçları, eğitimdeki cinsiyet eşitsizliğinin sonuçları ve etkilerine benzemektedir. Bazı çalışmalar, eğitimdeki cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklı olarak ortaya çıkan piyasadaki daha az yetenekli bireylerin, istihdam edilmesi sonucu işgücünün ortalama verimliliğinin azalacağını söylemektedir. Bulunan sonuçlara göre, daha az yetenekli bireylerin teknoloji, kaynaklar vb. üretim faktörlerini kullanmadaki yetersizliğinden kaynaklı olarak ortalama üretim azalacağını ve bu durumda ekonomik büyümeyi olumsuz etkileyeceğini söylemektedir. Bu konuyla alakalı görüşlerden bir diğeri ise, istihdamdaki cinsiyet eşitsizliğinin ekonomik büyümeyi nüfus etkisiyle azaltabileceğini söylemektedir. Buna göre, istihdamdaki cinsiyet eşitsizliği, yüksek doğum oranlarıyla yakından ilişkilidir. Daha öncede söylediğimiz gibi çocuk sayısının fazla olması, onlara yapılan beşeri sermaye yatırımının azaltacak ve gelecekte niteliksiz bireylerin ortaya çıkıp istihdam edilmesine yol açacaktır. Böylece, işgücünün verimliliği ve üretim azalacak, ekonomik büyüme olumsuz etkilenecektir (Klasen, 2017: 10).

Günsoy ve Özsoy (2012), istihdamdaki cinsiyet eşitsizliğinin giderilmesiyle ekonomik büyümenin olumlu etkileneceğini şöyle açıklamışlardır: Kadınların istihdam edilmesi, aynı zamanda bir ülke için hem ekonomik hem de toplumsal olarak çok önemli olumlu etkiler sağlamaktadır. Kadınların işgücüne katılmaları ülkelerin tasarruf yapma eğilimlerini, harcamalarını, doğurganlık oranlarını, sağlık ve

eğitim harcamaları için ayrılan payları, ocuk ölümü oranları üzerinde önemli ve olumlu etkileri bulunmaktadır. Kadınların istihdam edilmesi ek gelir yaratılmasının yanı sıra kadınların erkeklere nazaran tasarruf eğilimlerinin fazla olmasından kaynaklı olarak, ev içinde yapılan tasarruf oranlarının artmasını sağlamakta ve bu da o ülkenin toplam yatırımlarının artmasına katkıda bulunmaktadır. Kadın istihdamının artması ülkelerin makroekonomik dengelerini olumlu yönde etkilemekte ve sürdürülebilir bir ekonomik büyüme ve kalkınma oranına sahip olmalarını sağlamaktadır.

İstihdamdaki cinsiyet eğitsizliğinin giderilmesiyle ekonomik büyümenin artacağın savunan görüşlerden birkaçı ise bu durumu kadın ve erkek yöneticilerin davranışlarından yola çıkarak açıklamaktadır. Bu yaklaşıma göre, kadın yöneticiler erkeklere nazaran daha az yolsuzluk yapma ve akraba kayırmacılığı yapmaktadır. Bundan dolayı kadın çalışanların ekonomik büyüme performansına olan katkısının erkelerden daha fazla olduğu söylenmektedir (Klasen ve Lamanna, 2009: 95).

İstihdamdaki cinsiyet ayrımcılığını inceleyen çalışmalardan biri de, Esteve-Volart (2009) alışmasıdır. Bu çalışmaya göre, kadınların yöneticilik pozisyonlarında yer alamaması sonucu, piyasadaki yetenekli yönetici sayısı azalır ve bu durumda ise hem piyasadaki yetenek havuzunda yer alan ortalama yöneticilik yeteneğine sahip kişi sayısını hem de ekonomik büyümeyi olumsuz etkiler.

İstihdamdaki cinsiyet eğitsizliğinin ekonomik büyümeye olumlu katkı sağlayacağını söyleyen çalışmalar da bulunmaktadır. İlk olarak Becker (1981) alışmasında, işbölümünde cinsiyet ayrımcılığının verimli katkılarının olabileceğini savunmuştur. Becker, her cinsiyetin karşılaştırmalı olarak avantajlı olduğu alanlarda uzmanlaşması gerektiğini söylemektedir. Kadınların ev işleri, doğum, ocuk yetiştirme gibi alanlarda daha avantajlı olduğunu söylemekte ve kadınların bu alanlarda uzmanlaşması gerektiğini söylemektedir.

Seguino (2000), istihdamda cinsiyet eğitsizliğinin ekonomik büyümeyi arttıracaağını, kadın ücretlerinin erkeklerin ücretlerinden nispeten daha ucuz olmasından kaynaklı olarak ihracat odaklı büyüme stratejisi uygulayan ekonomilerde, daha fazla kadın işçinin istihdam edilmesinin ekonomik büyümeyi olumlu etkileyeceğini söylemiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

LİTERATÜR TARAMASI

Çalışmanın bu bölümünde, kadın eğitimi ve kadın istihdamının, ekonomik büyüme ve gelişmeyle ilişkisini incelemiş çalışmalara yer verilecektir.

2.1. YERLİ LİTERATÜR

Kadın eğitimi ve istihdamının ekonomik büyüme ve gelişmeyle ilişkisini inceleyen yerli literatüre göz attığımızda, ortaya çıkan çalışmalardan ilki; Palaz (2005) çalışmasıdır. Palaz, kadınların eğitim, istihdam, sosyal ve siyasi statülerinin ekonomik büyüme ve ekonomik gelişmeyle olan ilişkisini incelemektedir. Çalışmasının sonucuna göre, kadınların eğitim oranlarıyla kadınların istihdam edilmesi ve sosyal statülerinin artması arasında doğrudan bir ilişki olduğunu söylemektedir. Ancak kırsal alanlarda, kadınların eğitiminin işgücüne katılımına göre etkisinin kentsel alanlara nazaran daha az olduğu söylemektedir. Çünkü kırsal alanda istihdam edilen kadınların aile işlerinde ücretsiz tarım işçisi olarak çalıştığını, kentsel alanlarda istihdam edilen kadınların ise sanayi ve hizmetler alanlarında çalıştığını ve eğitim ile istihdam edilme oranlarının daha etkili olduğunu söylemektedir. Aynı zamanda kentsel alan ile kırsal alandaki kadınların istihdam edilme oranlarını 1955, 1995 ve 2000 yılları için karşılaştırmış ve kırsal alanda kadınların istihdam edilme oranlarının (yukarıdaki açıkladığımız sebepten dolayı) kentsel alanda istihdam edilme oranlarından daha fazla olduğunu söylemektedir. Ancak zaman içerisinde kırdan kente göçten dolayı bu oranın da azaldığını belirtmektedir. Kent hayatında, eğitimsiz kadınların (kırdan kente göçten dolayı) nüfusunun artması sonucu kadınların istihdam edilen kadınların oranında da azalma olduğunu söylemektedir. Palaz, bir ülkenin ekonomik anlamda büyümesi ve gelişmesi için,

kadınların ekonomide daha aktif bir şekilde rol almaları gerektiğini ve bunun içinde eğitimin anahtar bir etken olduğunu söylemektedir.

İnce (2011) yaptığı çalışmada, Türkiye’de kadın eğitiminin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini zaman serileri analizi ile incelemektedir. Çalışmasında, kadın eğitim seviyesi, doğum oranı, kadın işgücü katılımı vb. beşeri sermaye göstergelerinin GSYH üzerindeki etkisine odaklanmaktadır. Ayrıca kullandığı veriler 1980 ile 2009 yılları arasında kapsamaktadır. Ulaştığı sonuçlar ise şöyledir, kadınların eğitim seviyesinin artması ile işgücüne katılımları arasında pozitif bir ilişki olduğunu ve bu durumun da GSYH’yi arttırdığını ifade etmektedir. Eğitimdeki artışın, işgücüne katılımda cinsiyet eşitsizliğini azalttığını vurgulamaktadır. Ayrıca, kadın eğitiminin artması sonucu, doğum ve çocuk ölümü sayılarında bir azalma meydana geleceğini ve bu durumda yüksek bir ekonomik gelişmeye yol açacağını söylemektedir. Nihai olarak, Türkiye’de kadın eğitimiyle ekonomik gelişme arasında pozitif bir korelasyon olduğu sonucuna ulaşmış ve bu durumun da Türkiye’de sürdürülebilir bir ekonomik büyüme elde edilmesine katkıda bulunacağına söylemektedir.

Günsoy ve Özsoy (2012) yaptıkları çalışmada, Türkiye’de kadınların eğitim seviyelerine bağlı olarak istihdam edilmeleri ve bu durumun ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini incelemektedirler. Veri olarak, GSMH artışı, eğitim ve kadın işgücüne katılım oranını kullanmışlardır. Bu veriler, 2005-2011 yılları arasında kapsamaktadır. Ayrıca bu verileri, VAR analizi kullanarak yorumlamışlardır. Analiz sonucunda, kadın eğitimindeki artışın işgücüne katılım ve ekonomik büyüme üzerinde pozitif bir katkısı olduğunu tespit etmişlerdir. Özellikle, meslek lisesi ve yükseköğretim mezunu kadınların işgücüne katılımının ekonomik büyüme üzerindeki katkısının daha yüksek olduğunu sonucuna ulaşmışlardır.

Önder ve Önder (2012) yaptıkları çalışmada, Türkiye’de kadın eğitiminin seviyesiyle ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmada kullandıkları veriler, reel GSYH, gayri safi sabit sermaye, kadın işgücü, lise altı eğitim oranı, lise ve meslek lisesi eğitim oranı, yükseköğretim eğitim oranı, 8 yıla kadar genişletilmiş sahte zorunlu eğitim değişkeni ve sahte ekonomik ve finansal kriz değişkenidir. Kullanılan veriler 1990 ile 2009 yılları arasında kapsamaktadır. Çalışmalarında ekonometrik yöntem olarak çift yönlü logaritmik yöntem

kullanmışlardır. Sonuç olarak, kadın eğitiminin artması sonucu ekonomik gelişmenin ve kadınların toplumdaki konumu ve zenginliğinin artacağını ve ekonomik büyümenin sürdürülebilmesi için, kadın eğitiminin artması gerektiğini söylemektedirler.

Yumuşak vd. (2013), yaptığı çalışmada, Türkiye’de eğitimdeki cinsiyet eşitsizliğinin ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini incelemişlerdir. 1968-2006 yılları arasını kapsayan çalışmada değişkenler, ekonomik büyüme oranı, ilkokul, ortaokul, lise, mesleki ve teknik okul ve üniversite mezunlarının cinsiyete göre oranlarıdır. Yaptıkları ekonometrik analizin sonucuna göre, düşük kadın eğitiminin ekonomik büyüme üzerinde olumsuz bir etkisi olduğunu bulmuşlardır. Aynı zamanda daha yüksek eğitilmiş kadınların daha çabuk iş hayatına katıldıklarını ve bunun da ekonomik büyümeyi arttıracaklarını bulmuşlardır.

2.2. YABANCI LİTERATÜR

Yabancı literatüre göz attığımızda, ilk olarak Barro ve Lee (1994)’nin yaptıkları çalışma göze çarpmaktadır. Buna göre, kadın ortaöğretim eğitimiyle ekonomik büyüme (baz alınan yıllar içerisinde) arasında olumsuz bir ilişki, erkek ortaöğretim eğitimiyle ekonomik büyüme (baz alınan yıllar içerisinde) arasında olumlu bir ilişki olduğunu bulmuşlardır. Çalışmalarında okullaşma oranı yerine ortalama okullaşma oranı verilerini kullanmışlardır ve ilgisiz regresyon denklemleri ile araçsal tahmin değişkeni yöntemlerini 1965-1975 ve 1975-1985 yıllarında, karşılaştırma yaptıkları ülkeler için uygulamışlardır. Barro ve Lee, kadın eğitiminin ekonomik büyüme üzerindeki olumsuz katsayısını şaşırtıcı bir bulgu olarak tanımlamaktadırlar ve kadın ile erkek ortaöğretim eğitime ulaşma arasındaki açığın geri kalmışlığın iyi bir ölçüsü olduğunu savunmaktadırlar. Bu nedenle, daha az kadın eğitim başarısı yakınsama mekanizması aracılığıyla daha fazla geri kalmışlığı ve dolayısıyla daha yüksek büyüme potansiyelini ifade ettiğini söylemektedirler.

Dollar ve Gatti (1999) yaptıkları çalışmada, gelişen dünyada kadınların düşük olan statülerini gelişmiş ülkelerle kıyaslamışlardır. En fakir ülkelerde kadınların erkeklere nazaran daha az eğitim aldıklarını, kadın sağlığındaki yatırımların erkeklere nazaran daha az olduğunu, kadınların ekonomi ve evlilikteki haklarının erkeklerin haklarına nazaran daha az olduğunu ve kadınların erkeklere nazaran daha az politik güçleri olduğunu söylemektedirler. Eğitimdeki cinsiyet

eşitsizliğinin ekonomik büyümeyi olumsuz bir şekilde etkilediğini söylemişler ve yaptıkları analizlerde, daha gelişmiş ülkeler için uyguladıkları veri setlerinin sonucuna göre, ortaöğretime erişebilen kadınların ekonomik büyüme üzerinde erkeklere nazaran daha güçlü ve olumlu etkileri olduğunu bulmuşlardır. Ayrıca, kadın eğitiminin yükselmesinin ekonomik büyüme için daha iyi bir ortam oluşturduğunu ve bu durumun özellikle orta gelirli ülkelerin gelişmesi ve sürdürülebilir bir büyüme elde edebilmeleri için oldukça önemli olduğunu söylemektedirler.

Seguino (2000) yaptığı çalışmada, cinsiyet eşitsizliği konusuna yapılmış olan diğer çalışmaların aksine farklı bir bakış açısıyla yaklaşmıştır. Eğitimdeki ve istihdamdaki cinsiyet uçurumunun, ücretlerdeki cinsiyet eşitsizliğiyle birleştiğinde, özellikle orta gelirli, yarı endüstrileşmiş ve ihracat yoğun üretim yapan sektörlerde ekonomik büyümeyi arttırdığını ifade etmektedir. Kadınların ücretinin düşük olması işe alımlarda kadın işçiyeye olan talebi arttıracak ve ücret giderleri firmalar tarafından azalacak, daha fazla üretim yapılabilecek ve ihracat artarak o ülkelerde ekonomik büyüme artacaktır.

Knowles vd. (2002), eğitimdeki cinsiyet eşitsizliğinin ekonomik büyüme ve kalkınmaya etkilerini incelemektedirler. Çalışmalarında Solow büyüme modelini kullanmışlardır ve oluşturdukları denklemde kadın ve erkek eğitimini ayrı açıklayıcı değişkenler olarak kullanmışlardır. Amprik bulgularının sonucuna göre, kadın eğitiminin istatistiki olarak işgücü verimliliği üzerinde olumlu etkide bulunduğunu ve böylece ekonomik büyümeyi de arttırdığını tespit etmişlerdir. Ayrıca, kadın eğitimindeki eşitsizliğin ekonomik büyüme ve kalkınmaya engel olduğunu da söylemektedirler.

Esteve-Volart (2009) çalışmasında, cinsiyet ayrımcılığı ve büyüme arasındaki ilişkiyi Hindistan için incelenmiştir. Çalışmadaki bulgulara göre, Hindistan'da kadın erkek yönetici oranındaki %10'luk bir artış kişi başına toplam çıktıda %2 oranında bir artışa, kadın erkek çalışan oranındaki %10'luk bir artışın ise kişi başına toplam çıktıda %8'lik bir artışa yol açacağı ifade edilmiştir. Ayrıca, yöneticilik pozisyonu ya da işçi pozisyonlarındaki cinsiyet ayrımcılığının ekonomik büyümeyi olumsuz etkilediğini ifade edilmiş ve cinsiyet ayrımcılığının etkilerinin bazı sektörlerde daha ciddi olduğunu tespit edilmiştir. Özellikle, tarım ve tarım dışı

sektörlerin ikisinde de daha düşük kadın erkek çalışan oranı toplam çıktıda azalmaya yol açacağı ama düşük kadın erkek yönetici oranı sadece tarım dışı sektörlerde toplam çıktıda azalmaya yol açacağı söylenmiştir. Hindistan'da iş gücüne katılımın yanında yöneticilik pozisyonunda da cinsiyet ayrımcılığının çok fazla olduğunu ve bunun geleneksel olduğu ifade edilmiş ve bunun değişmesi için devletin hedef politikalar uygulaması gerektiği ve böylece toplumsal normların değiştirilmesi gerektiği söylenmiştir.

Klasen ve Lamanna (2009) yaptıkları çalışmada, eğitim ve istihdamdaki cinsiyet eşitsizliğinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini incelemektedirler. Çalışmalarında kullandıkları veriler 1960 ile 2000 yılları arasını kapsamaktadır. Yatırımların ekonomik büyüme üzerinde pozitif, nüfus artışının ise ekonomik büyüme üzerinde negatif etkileri olduğunu söylemektedirler. Eğitimdeki cinsiyet uçurumunun ekonomik büyüme üzerindeki olumsuz etkisini regresyonlar aracılığıyla ifade etmekte ve kadınların ekonomik büyümede önemli bir rolü olduğunu ve ayrımcılığın sadece kadınlara değil bütün topluma zarar verdiğini söylemektedirler. Nihai olarak, eğitimde kadın ve erkeğin arasındaki eşitsizliğin azaltılması ve daha nitelikli bireylerin işgücüne katılmasıyla ekonomik büyüme arasında pozitif bir ilişki olduğunu ifade etmektedirler.

Baliamonue-Lutz ve McGillivray (2014) yaptıkları çalışmada, eğitimde cinsiyet eşitsizliğinin Afrika ve Ortadoğu ülkelerinde gelir üzerindeki etkisini incelemektedirler. Çalışmalarında, 41 Alt Sahra Afrika ve Ortadoğu ülkeleri için eğitim ve kişi başına düşen gelir ile cinsiyet eşitsizliği arasındaki ilişkiyi incelemektedirler. Bu göstergeleri incelerken panel veri yöntemini kullanmaktadırlar. Cinsiyet eşitsizliği için ilköğretim ve ortaöğretimdeki kadın ve erkek uçurumu verilerini kullanmaktadırlar. Sonuç olarak, ilköğretim ve ortaöğretimdeki cinsiyet uçurumunun gelir üzerinde olumsuz bir etkiye neden olduğunu ve bu etkinin özellikle Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerinde çok güçlü olduğunu ifade etmektedirler.

Yukarıdaki ampirik çalışmalardan da anlaşılacağı üzere, cinsiyet eşitsizliği ve ekonomik büyüme üzerine yapılan çalışmalar genel olarak, eğitimde ve istihdamdaki cinsiyet eşitsizliğinin ekonomik büyümeyi olumsuz etkilediğini savunmaktadır. Ancak, Barro ve Lee (1994) ile Seguino (2000)'nun yapmış olduğu

alışmalar eğitimdeki ve istihdamdaki cinsiyet eşitsizliklerinin ekonomik büyümeyi olumsuz değil tam tersi olumlu etkilediğini savunmaktadır. Bu çalışmalara rağmen, genel olarak, cinsiyet eşitsizliğinin ekonomik büyümeyi olumsuz etkilediği görüşü ekonomi yazınındaki hakim görüştür.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

VERİ VE YÖNTEM ANALİZİ

Bu bölümde, çalışmada bahsedilen; eğitim, istihdam, kişi başına düşen gelir vb. gibi veriler ve bu verilerle alakalı grafiklere yer verilecektir. Daha sonra çalışmada kullanılacak yöntemlerden bahsedilecektir.

3.1. VERİ

Yapacağımız çalışmada cinsiyet eşitsizliği ve ekonomik büyümeyle alakalı verileri, Türkiye'deki 26 bölge için analiz edeceğiz. Çalışmada kullanacağımız veriler Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) veri tabanından elde edilmiştir. İleriki bölümde bu verileri kullanarak ampirik sonuçları elde edip yorumlayacağız. Cinsiyet eşitsizliği ve ekonomik büyümeyi bölgesel olarak gösterirken kullanacağımız veriler ise şunlardır: kişi başına düşen GSYH (TL cinsinden), ortaöğretim mezunu kadınların oranı, ortaöğretim mezunu erkeklerin oranı, ortaöğretim mezunu kadınların işgücüne katılım oranı, ortaöğretim mezunu erkeklerin işgücüne katılım oranı, yükseköğretim mezunu kadınların oranı, yükseköğretim mezunu erkeklerin oranı, yükseköğretim mezunu kadınların işgücüne katılım oranı ve yükseköğretim mezunu erkeklerin işgücüne katılım oranı. Bu verilerin hepsi bölgesel olarak alınmış ve 2009 ile 2014 yılları arasında kapsamaktadır. Verilerin 2009 yılından başlama sebebi Türkiye İstatistik Kurumu'nun İBBS-2 düzeyi bölgesel verilerini 2009 yılından itibaren yayınlamaya başlamasıdır.

Çalışmada kullanılan verilerin hesaplanma yöntemleri ise şu şekildedir: Kişi başına düşen GSYH, TÜİK verilerinden elde edilmiştir. Ortaöğretim mezunu kadınların oranı, her bölgedeki 15 yaş üstü ortaöğretim mezunu kadınların oranı ile 15 yaş üstü toplam kadın nüfusunun oranlanmasıyla bulunmuştur. Ortaöğretim mezunu erkeklerin oranı, her bölgedeki 15 yaş üstü ortaöğretim mezunu erkeklerin

oranı ile 15 yaş üstü toplam erkek nüfusunun oranlanmasıyla bulunmuştur. 15 yaş üstü ortaöğretim mezunu kadınların işgücüne katılım oranı ve 15 yaş üstü ortaöğretim mezunu erkeklerin işgücüne katılım oranları, TÜİK işgücü istatistikleri veri tabanından hesaplanmış olarak elde edilmiştir. Yükseköğretim mezunu kadınların oranı, her bölgedeki 15 yaş üstü yükseköğretim mezunu kadınların oranı ile 15 yaş üstü toplam kadın nüfusunun oranlanmasıyla bulunmuştur. Yükseköğretim mezunu erkeklerin oranı, her bölgedeki 15 yaş üstü yükseköğretim mezunu erkeklerin oranı ile 15 yaş üstü toplam erkek nüfusunun oranlanmasıyla bulunmuştur. 15 yaş üstü yükseköğretim mezunu kadınlar ile 15 yaş üstü erkeklerin işgücüne katılım oranları, TÜİK işgücü istatistiklerinden elde edilmiştir.

3.2. YÖNTEM

3.2.1. Korelasyon Analizi

Korelasyon analizi, iki ya da daha fazla değişken arasındaki herhangi bir ilişkinin var olup olmasını, eğer ilişki var ise, bu ilişkinin yönü ve gücünü belirlemek amacıyla kullanılan bir yöntemdir. Korelasyon katsayısı "r" ile gösterilir ve -1 ile +1 arasında değerler alır. -1 ve -1'e yakın değerler değişkenler arasında negatif yönlü bir ilişkinin olduğunu, +1 ve +1'e yakın değerler değişkenler arasında pozitif yönlü ilişki olduğunu ve 0 ise değişkenler arasında ilişki olmadığını göstermektedir (Kahveci, 2016: 47). Korelasyon katsayısı (r) aşağıdaki şekilde hesaplanmaktadır;

$$r = \frac{\sum(X_i - \bar{X})(Y_i - \bar{Y})}{\sqrt{\sum(X_i - \bar{X})^2 (Y_i - \bar{Y})^2}}$$

Yukarıda gösterilen korelasyon katsayısının (r) istatistiki olarak anlamlı olup olmadığı ise t- istatistik testi kullanılarak anlaşılabilir. t- istatistiği ise;

$$t = \frac{r}{\sqrt{\frac{1-r^2}{n-2}}}$$

şeklinde hesaplanmaktadır (Zeyrek, 2015: 52). Yapılan işlemler sonrası elde edilen korelasyon katsayısının (r) gücüyle ilgili olarak yapılan tanımlamalar ise şu şekildedir:

0.00-0.25 arasındaki değerler çok zayıf ilişkiyi

0.26-0.49 arasındaki değerler zayıf ilişkiyi

0.50-0.69 arasındaki değerler orta ilişkiyi

0.70-0.89 arasındaki değerler yüksek ilişkiyi

0.90-1.00 arasındaki değerler ise çok yüksek ilişkiyi göstermektedir.

Bunlara ilaveten, korelasyon katsayıları örneklem büyüklüğünün değişime uğramasından kaynaklı olarak farklılaşabilmektedir. Bundan dolayı, yaygın olarak daha büyük örneklemelerden elde edilen korelasyon katsayıları istatistiki olarak daha tutarlı sonuçlar elde etmemize imkan sağlamaktadır (Zeyrek, 2015: 52).

Yapacağımız çalışmada, Türkiye'nin 26 bölgesinde, kadın eğitimi ve erkek eğitimi (ortaöğretim ve yükseköğretim mezunu), kadın işgücüne katılımı ve erkek işgücüne katılımı (ortaöğretim ve yükseköğretim mezunu) ve doğum oranlarının, çalışmamızda ekonomik büyüme temsili olarak kullanacağımız kişi başına düşen gelire ilişkilisini, korelasyon analiziyle inceleyeceğiz.

3.2.2. Regresyon Analizi

Çalışmamızda, kadın ve erkek eğitimi ile ekonomik büyüme (kişi başına düşen milli gelir), arasındaki ilişki regresyon analiziyle incelenecektir. Kadın- erkek eğitimi hem ortaöğretim hem de yükseköğretim mezunları açısından incelenecektir. Regresyon analizini yaparken, kadın-erkek eğitim farkının ekonomik büyüme üzerindeki nedenselliği incelenecektir. Çalışmamız için oluşturacağımız denklemler ise,

$$KBDG_{(2009/2014)i} = \alpha_0 + TOÖ_{(2009)i} \alpha_1 + OÖF_{(2009)i} \alpha_2 + KBDG_{(2009)i} \alpha_3 + OÖİGKF_{(2009)i} \alpha_4 + \varepsilon_{1(i)} \quad (1)$$

$$KBDG_{(2009/2014)i} = \beta_0 + TYÖ_{(2009)i} \beta_1 + YÖF_{(2009)i} \beta_2 + KBDG_{(2009)i} \beta_3 + YÖİGKF_{(2009)i} \beta_4 + \varepsilon_{2(i)} \quad (2)$$

$$OÖF_{(2013/2014)i} = \theta_0 + KBDG_{(2009/2010)i} \theta_1 + KBDG_{(2009)i} \theta_2 + OÖF_{(2009)i} \theta_3 + OÖİGKF_{(2009)i} \theta_4 + \varepsilon_{3(i)} \quad (i=1, \dots, 26) \quad (3)$$

$$YÖF_{(2013/2014)i} = \delta_0 + KBDG_{(2009/2010)i} \delta_1 + KBDG_{(2009)i} \delta_2 + YÖF_{(2009)i} \delta_3 + YÖİGKF_{(2009)i} \delta_4 + \varepsilon_{4(i)} \quad (i=1, \dots, 26) \quad (4)$$

Yukarıda oluşturduğumuz denklemlerde, bir sonraki bölümde Türkiye'deki 26 bölge için amprik analiz yapacağız. KBDG, her bölge için kişi başına düşen geliri ifade etmektedir. KBDG'deki artışı görebilmek için (1) numaralı ve (2) numaralı denklemlerde, 2009 ile 2014 yıllarındaki kişi başına düşen geliri oranlayacağız. Bunu da,

$$KBDG_{2009/2014} = \frac{KBDG_{2014} - KBDG_{2009}}{KBDG_{2009}}$$

şeklinde yapacağız. TOÖ, toplam ortaöğretim mezunlarının oranını ifade etmektedir. OÖF, ortaöğretim mezunları arasındaki cinsiyet uçurumunu ifade etmektedir. TYÖ, toplam yükseköğretim mezunlarının oranını ifade etmektedir. YÖF, yükseköğretim mezunları arasındaki cinsiyet uçurumunu ifade etmektedir. OÖİGKF, ortaöğretim mezunu kadın ve erkeklerin birbirine oranını ifade etmektedir. YÖİGKF ise, yükseköğretim mezunu kadın ve erkeklerin birbirine oranlarını ifade etmektedir. (1) ve (2) numaralı denklemlerde sadece eğitim oranlarını ele alıp, kişi başına düşen bölgesel gelir artışıyla ortaöğretim ve yükseköğretim mezunları arasındaki uçurumun nedensellik ilişkisine bakılacaktır. Bu denklemlerde kişi başına düşen gelirin 2009'dan 2014'e olan artışının ve ortaöğretim ile yükseköğretim mezunu kadın ve erkeklerin birbirine olan oranının 2009 olarak ele alınmasının sebebi, başlangıçtaki eğitim oranı farkıyla kişi başına düşen gelirdeki artışın ilişkisini ortaya çıkartmaktır. Diğer denklemlere baktığımızdaysa, bu defa ortaöğretim ve yükseköğretimdeki cinsiyet uçurumlarının kişi başına düşen gelir ile olan ilişkisine bakılacaktır. Ortaöğretim mezunları arasındaki uçurumu daha net bir şekilde görebilmek için yine 2013 ile 2014 yılları arasındaki farkı kullanacağız ve bunu da,

$$OÖF_{2013/2014} = \frac{OÖF_{2014} - OÖF_{2013}}{OÖF_{2013}}$$

şeklinde hesaplayacağız. Aynı zamanda KBDG'deki artışı görebilmek için 2009 ile 2010 yılları arasındaki KBDG farkını bulacağız ve bunu da,

$$KBDG_{2009/2010} = \frac{KBDG_{2010} - KBDG_{2009}}{KBDG_{2009}}$$

şeklinde hesaplayacağız. Yükseköğretim mezunları arasındaki cinsiyet uçurumunu da aynı ortaöğretim mezunları arasındaki cinsiyet uçurumunu hesapladığımız gibi 2013 ile 2014 yılları arasındaki farkı kullanarak hesaplayacağız. Bunu da,

$$YÖF_{2013/2014} = \frac{YÖF_{2014} - YÖF_{2013}}{YÖF_{2013}}$$

şeklinde hesaplayacağız. Denklemlerdeki, OÖİGKF, ortaöğretim mezunları arasında işgücüne katılımdaki cinsiyet uçurumunu ifade etmektedir. YÖİGKF ise, yükseköğretim mezunları arasında işgücüne katılımdaki cinsiyet uçurumunu ifade etmektedir. (3) ve (4) numaralı denklemlerde ortaöğretim ve yükseköğretim mezunları arasındaki kadın-erkek eğitim farkının 2013 ile 2014 yılları arasındaki artış olarak ve kişi başına düşen gelirin ise 2009 ile 2010 yılları arasındaki artış olarak ele alınmasının sebebi, en sondaki kadın-erkek eğitim farkının ilk baştaki kişi başına düşen gelir artışı arasındaki ilişkinin ortaya konulmak istenmesidir. Regresyon denklemlerimiz için oluşturacağımız hipotezler ise,

$$H_0 : \alpha_2 = 0$$

$H_1 : \alpha_2 \neq 0$, yani ortaöğretimde kadın-erkek eğitim farkı ile ekonomik büyüme arasında ilişki vardır.

$$H_0 : \beta_2 = 0$$

$H_1 : \beta_2 \neq 0$, yani yükseköğretimde kadın-erkek eğitim farkı ile ekonomik büyüme arasında ilişki vardır.

$$H_0 : \theta_1 = 0$$

$H_1 : \theta_1 \neq 0$, yani ekonomik büyüme ile ortaöğretim mezunları arasındaki kadın-erkek eğitim farkı arasında ilişki vardır.

$$H_0 : \delta_1 = 0$$

$H_1 : \delta_1 \neq 0$, yani ekonomik büyüme ile yükseköğretim mezunları arasındaki kadın-erkek eğitim farkı arasında ilişki vardır. Çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde bu denklemler amprik olarak analiz edilip bahsettiğimiz değişkenler arasında ilişkinin var olup olmadığı incelenecektir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

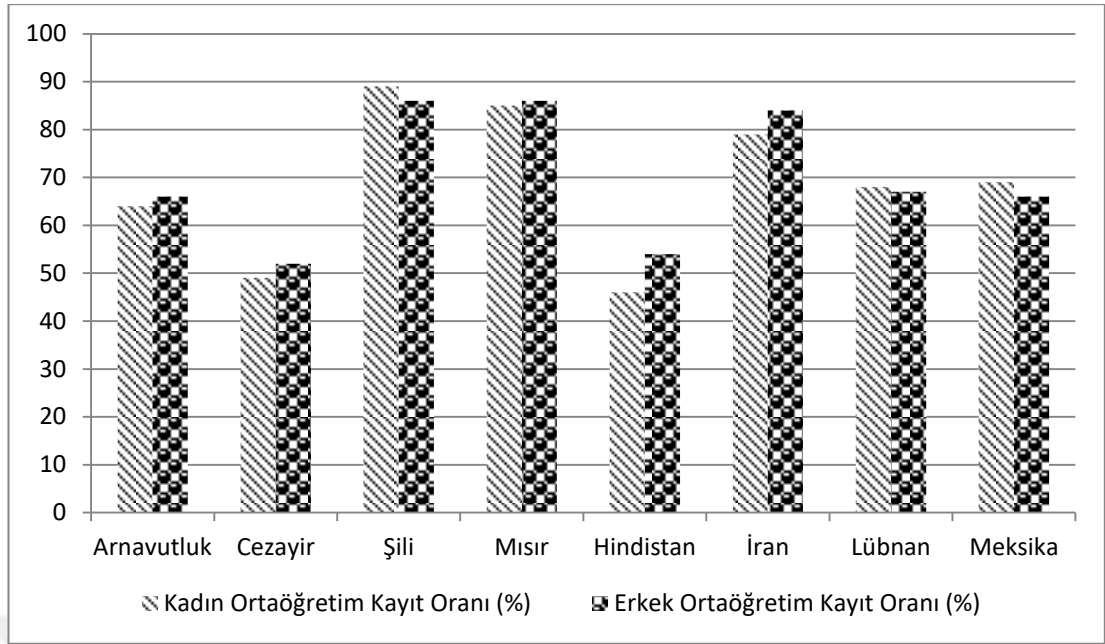
AMPİRİK ANALİZ

Çalışmanın bu bölümünde, ilk olarak Türkiye, daha sonra ekonomik yapısı Türkiye ile benzer olan ülkeler, son olarak Türkiye'deki 26 bölge için daha önce bahsettiğimiz veriler şekiller yardımıyla betimsel olarak gösterilecektir. Son kısımda Türkiye'deki 26 bölge için amprik analize yer verilecektir..

4.1. BETİMSEL ANALİZ

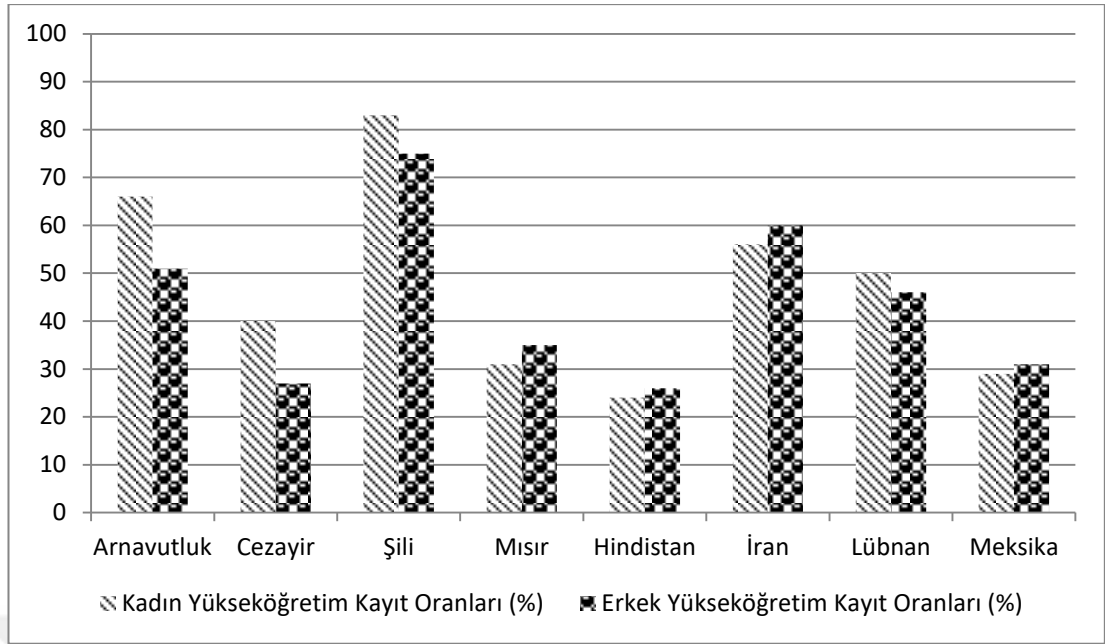
4.1.1. Seçilmiş Bazı Ülkelerin Eğitim, İşgücüne Katılım ve Milli Gelir Verilerinin Grafikler Yardımıyla İncelenmesi

Çalışmanın bu kısmındaysa bazı seçilmiş ülkelerin eğitim, işgücü katılımı ve milli gelir verilerini grafikler yardımıyla inceleyeceğiz. İlk olarak eğitim verilerine bakacağız.

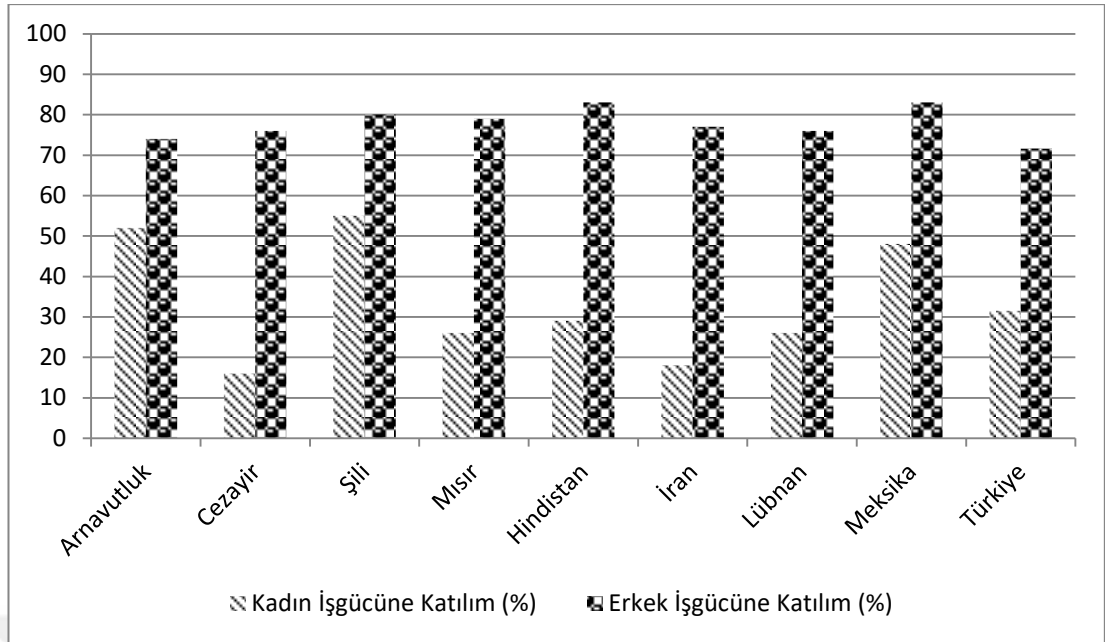
Şekil 4.1: Seçilmiş Bazı Ülkelerin Kadın- Erkek Ortaöğretime Kayıt Oranı (WEF Gender Gap Report, 2015)

Yukarıdaki şekilde, Arnavutluk, Cezayir, Şili, Mısır, Hindistan, İran, Lübnan ve Meksika için kadın ve erkek ortaöğretime kayıt olma oranları verilmiştir. Elde edilen veriler 2015 yılında yayınlanan Cinsiyet Uçurumu Raporu'ndan alınmıştır. Arnavutluk'un kadınlarda ortaöğretime kayıt oranı %64 iken, erkeklerde bu oran %66 şeklindedir. Cezayir'de kadınların ortaöğretime kayıt olma oranı %49 iken, erkeklerde bu oran %52 şeklindedir. Şili'de kadınların ortaöğretime kayıt olma oranı %89, erkeklerin kayıt olma oranı ise %86'dır. Mısır'da kadınların ortaöğretime kayıt olma oranı, %85, erkeklerin ise %86'dır. Hindistan'da kadınların ortaöğretime kayıt olma oranı %46, erkeklerin kayıt olma oranıysa %54 şeklindedir. İran'da ise kadınların ortaöğretime kayıt olma oranları %79, erkeklerin ise %84 şeklindedir. Lübnan'da kadınlarda ortaöğretime kayıt olma oranı %68, erkeklerde %67 ve Meksika'da ise kadınların ortaöğretime kayıt olma oranları %69, erkeklerdeyse %69'dur. Bu ülkeler için yükseköğretime kayıt olma oranları ise şu şekildedir;

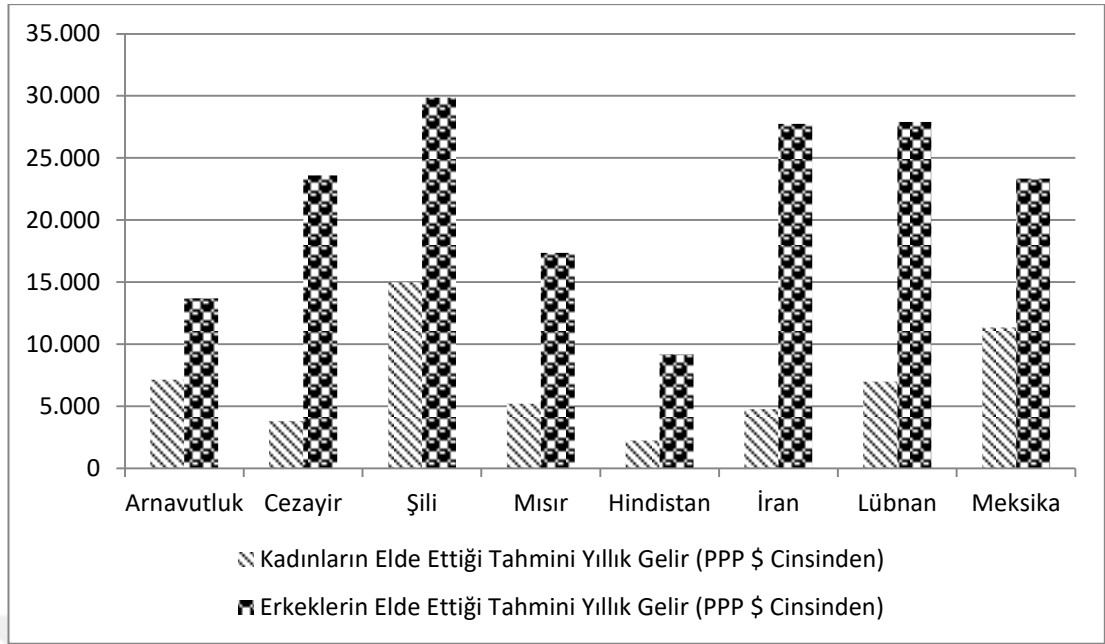
Şekil 4.2: Seçilmiş Bazı Ülkelerin Kadın- Erkek Yükseköğretime Kayıt Oranı (WEF Gender Gap Report, 2015)

Yukarıdaki şekilde, seçilmiş bazı ülkeler için yükseköğretime kayıt olma oranları gösterilmektedir. Şekilde kullanılan veriler 2015 yılında yayınlanan Cinsiyet Uçurumu Raporu'ndan alınmıştır. Bu verilere göre, Arnavutluk'ta yükseköğretime kayıt yaptıran kadınların oranı %66, erkekler ise %51 şeklindedir. Bu oranlar Cezayir'de kadınlarda %40, erkeklerde %27'dir. Şili'de ise, kadınlarda yükseköğretime kayıt yaptırma oranı %83, erkeklerde ise %75 şeklindedir. Mısır'da yükseköğretime kaydolmuş kadınların oranı %31, erkeklerin ise %35 şeklindedir. Hindistan'da ise, kadınlar %24, erkekler ise %26 oranında yükseköğretime kaydolduğunu görüyoruz. İran'da yükseköğretime kaydolmuş kadınların oranı %56, erkekler ise %60 seviyesindedir. Lübnan'da yükseköğretime kaydolmuş kadınların oranı %50, erkeklerin kaydolma oranı ise %46 şeklindedir. Meksika'nın ise yükseköğretime kayıt yaptıran kadınlarının oranı %29, erkeklerin ise %31'dir. Bu ülkelerdeki kadın-erkek işgücüne katılım oranları ise şu şekildedir;

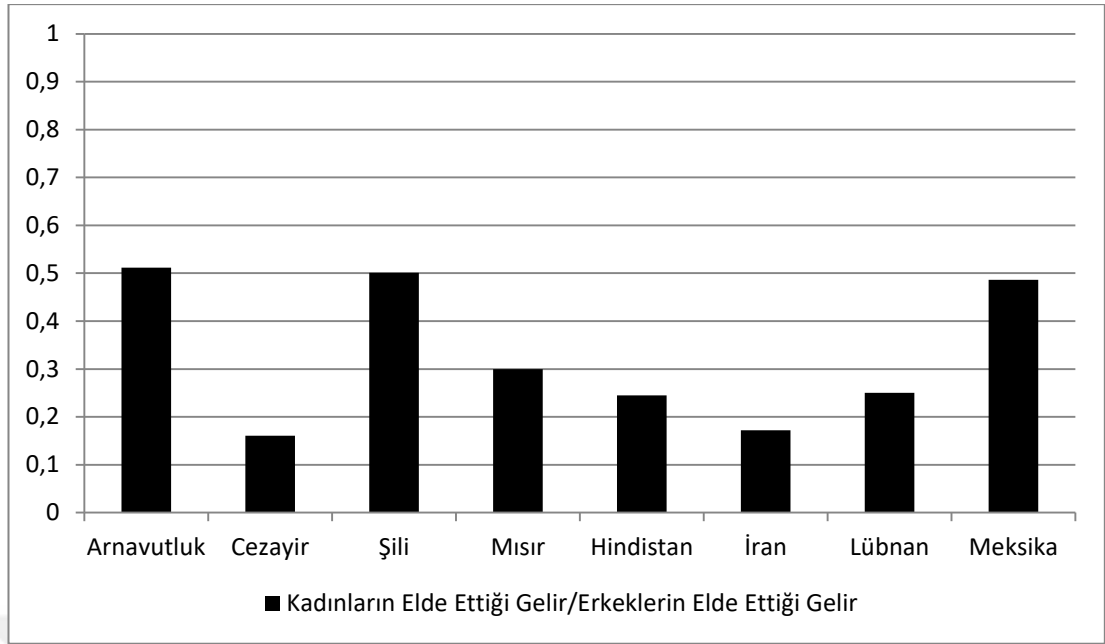
Şekil 4.3: Seçilmiş Bazı Ülkelerde Kadın- Erkek İşgücüne Katılım Oranları (WEF Gender Gap Report, 2015 ve TÜİK)

Yukarıdaki şekilde, daha önce eğitim durumlarına baktığımız ülkelerin cinsiyete göre işgücüne katılım oranları gösterilmektedir. Şekilde kullanılan veriler 2015 yılında yayınlanan Cinsiyet Uçurumu Raporu'ndan alınmıştır. Bu verilere göre, Arnavutluk'ta kadınların işgücüne katılma oranı %52, erkeklerde ise %74'tür. Cezayir'de kadınların işgücüne katılım oranları %16, erkeklerde ise, %76 şeklindedir. Şili'de ise kadınların işgücüne katılım oranları %55, erkeklerin ise %80'dir. Mısır'da kadınların işgücüne katılım oranları %26, erkeklerin ise %79'dur. Hindistan'da kadınların işgücüne katılım oranları %29, erkeklerde ise %83 şeklindedir. İran'da kadınların işgücüne katılım oranları %18, erkeklerde ise %77 şeklindedir. Lübnan'da kadınların işgücüne katılım oranları %26, erkeklerin ise %76 şeklindedir. Meksika'da kadınların işgücüne katılma oranları %48, erkeklerde ise %83 şeklindedir. Türkiye'de ise kadınların işgücüne katılım oranı %31.5 erkeklerinkiyse 71.6 şeklindedir. Bu verilerden de görüleceği üzere seçilmiş olan ülkelerde kadın-erkek işgücüne katılım oranları arasında fark vardır. Bu farkın kendini kadın ve erkeklerin elde ettiği tahmini yıllık gelirden de ortaya çıkıp çıkmadığını aşağıdaki şekilde göstereceğiz.

Şekil 4.4: Seçilmiş Bazı Ülkelerde Kadın ve Erkeklerin Elde Ettiği Tahmini Yıllık Gelir (PPP \$ Cinsinden) (WEF Gender Gap Report, 2015)

Yukarıdaki şekilde, seçilmiş olan ülkelerin cinsiyete göre elde ettikleri tahmini yıllık kazançları gösterilmektedir. Şekilde kullanılan veriler 2015 yılında yayınlanan Cinsiyet Uçurumu Raporu'ndan alınmıştır. Bu verilere göre, Arnavutluk'ta kadınların elde ettiği tahmini yıllık gelir 7.156 \$, erkeklerde ise 13.961 \$ şeklindedir. Cezayir'de ise, kadınların elde ettiği gelir 3.820 \$, erkeklerin ise 23.592 \$ şeklindedir. Şili'de kadınların elde ettiği gelir 14.981 \$, erkeklerinki ise 29.846 \$ şeklindedir. Mısır'da kadınların elde ettiği yıllık gelir 5.218 \$ iken erkeklerinki ise, 17.353\$ şeklindedir. Hindistan'da kadınların elde ettiği gelir 2.257 \$ iken erkeklerinki ise, 9.175 \$ şeklindedir. İran'da kadınların elde ettiği tahmini yıllık gelir 4.787 \$ iken erkeklerinki ise, 27.744 \$ şeklindedir. Lübnan'da kadınların elde ettiği gelir 6.998 \$ iken erkeklerinki ise, 27.891 \$ şeklindedir. Son olarak Meksika'da kadınların elde ettiği tahmini yıllık gelir 11.357 iken erkeklerinki ise, 23.347 şeklindedir. Bu verilerden de görüleceği üzere bu ülkelerdeki kadınların ve erkeklerin elde ettiği tahmini gelirler arasındaki fark oldukça yüksektir. Bu ülkelerdeki kadınlar ve erkeklerin elde ettiği tahmini gelirler arasındaki farkı daha net görebilmek için aşağıdaki şekilde kadınlar ve erkeklerin elde ettikleri gelirleri oranlayacağız.

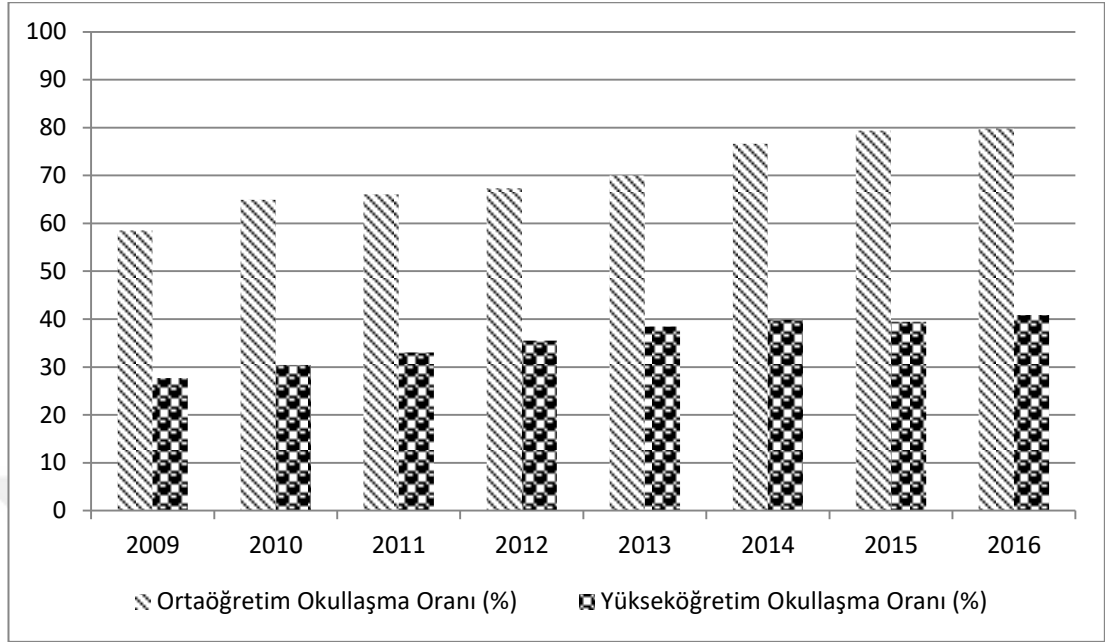
Şekil 4.5: Seçilmiş Bazı Ülkelerde Kadınların Elde Ettiği Tahmini Yıllık Gelirin Erkeklerin Elde Ettiği Tahmini Gelire Oranı (WEF Gender Gap Report, 2015)

Yukarıdaki şekilde, seçilmiş ülkelerdeki kadın ve erkeklerin elde ettiği tahmini yıllık gelirlerin birbirine bölünmesi sonucu elde edilen oranlar verilmektedir. Elde edilen veriler 0 ile 1 arasındadır. 0, kadın erkek gelirleri arasındaki tam eşitsizliği 1 ise tam eşitliği göstermektedir. 0'a daha yakın oranlar daha az eşitlik durumunu, 1'e daha yakın oranlar ise daha az eşitsizlik durumunu ifade eder. Buna göre elde edilen oranlara bakılacak olursa, Arnavutluk'ta bu oran 0.512, Cezayir'de 0.161, Şili'de 0.501, Mısır'da 0.300, Hindistan'da 0.245, İnan'da 0.172, Lübnan'da 0.250 ve Meksika'da ise 0.486 şeklindedir. Bu oranlara bakıldığında bu ülkeler arasında elde edilen tahmini gelir açısından en az eşitliğe sahip ülke Cezayir, en fazla eşitliği sahip ülke ise Arnavutluk'tur.

4.1.2. Türkiye'deki Eğitim, İşgücüne Katılım ve Milli Gelir Verilerinin Grafikler Yardımıyla İncelenmesi

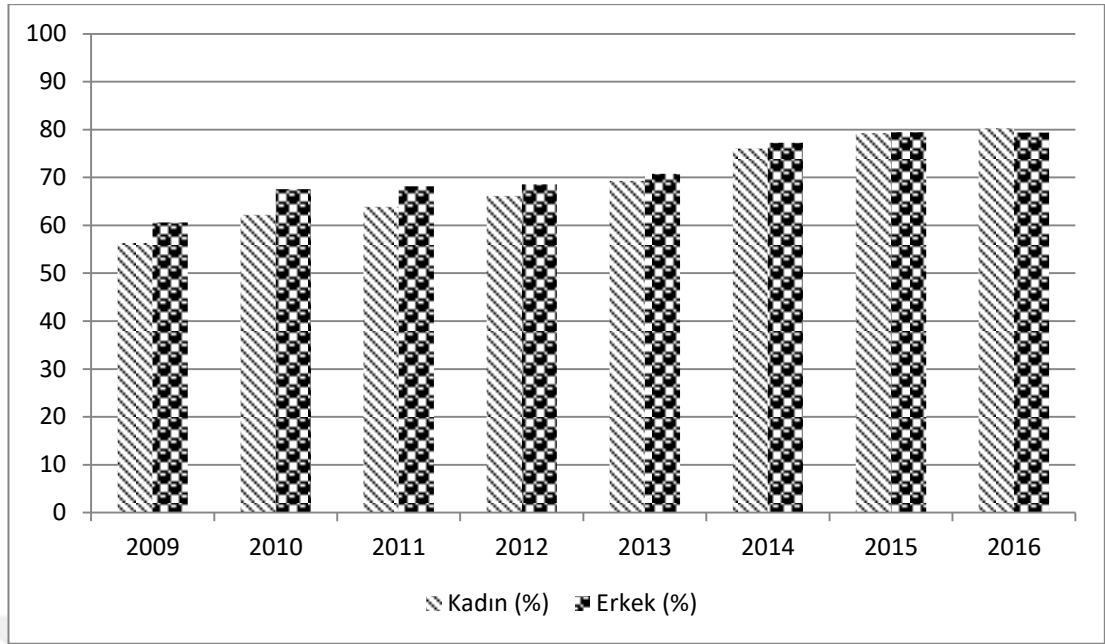
Bu kısımda, Türkiye için eğitim, işgücüne katılım ve GSYH ile alakalı veriler incelenecektir. Öncelikle, aşağıdaki grafik 3.1'de, Türkiye'de ortaöğretim ve yükseköğretimde net okullaşma oranı verilecektir. Ama onun öncesinde okullaşma oranı kavramının tanımını yapacağız. Okullaşma oranı; bir ülkede, bütün eğitim kademelerini kayıtlı olan öğrencilerin, ilgili teorik yaştaki nüfusa oranlanmasıyla elde edilir. Net okullaşma oranı ise, herhangi bir öğretim yılında, ilgili eğitim düzeyindeki teorik yaş grubu içerisindeki öğrencilerin, bulunduğu eğitim

düzeyindeki teorik yaş grubunda bulunan toplam nüfusa bölünmesiyle elde edilir (Günay ve Günay, 2016: 15).

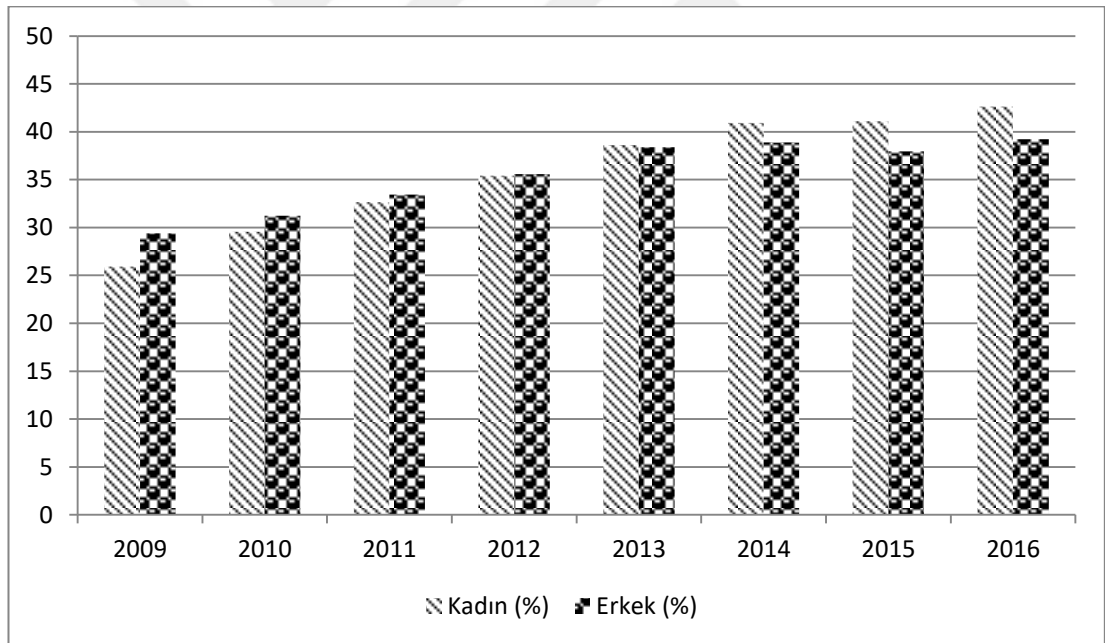

Şekil 4.6: 2009-2016 Yılları Arasında Türkiye’de Ortaöğretim ve Yükseköğretim Net Okullaşma Oranı (TÜİK)

Yukarıdaki şekilde, Türkiye’nin 2009-2016 yılları arasındaki ortaöğretim ve yükseköğretimdeki net okullaşma oranı verilmiştir. Net okullaşma oranı Türkiye İstatistik Kurumu verilerinden elde edilmiş olup, 2012 yılından önceki veriler 8 yıllık zorunlu eğitim üzerinden hesaplanmış, ancak 2012 ve sonraki yılların verileri zorunlu eğitim yılının 12 yıla çıkması sebebiyle 12 yıllık zorunlu eğitim üzerinden hesaplanmıştır. Türkiye’deki ortaöğretim net okullaşma oranları, 2009’dan 2016’ya sırasıyla ve yüzde olarak, 58.52, 64.95, 66.07, 67.37, 70.05, 76.65, 79.36 ve 79.79 şeklindedir. Yükseköğretimdeki net okullaşma oranları ise 2009’dan 2016’ya sırasıyla ve yüzde olarak, 27.69, 30.42, 33.06, 35.51, 38.5, 39.89, 39.49 ve 40.87 şeklindedir. Bu oranların giderek artması eğitim oranlarının arttığını göstermektedir. Net okullaşma oranını kadın ve erkek için ayrı ayrı incelediğimizde de,

Şekil 4.7: 2009-2016 Yılları Arasında Türkiye’de Kadın-Erkek Ortaöğretim Net Okullaşma Oranı (TÜİK)

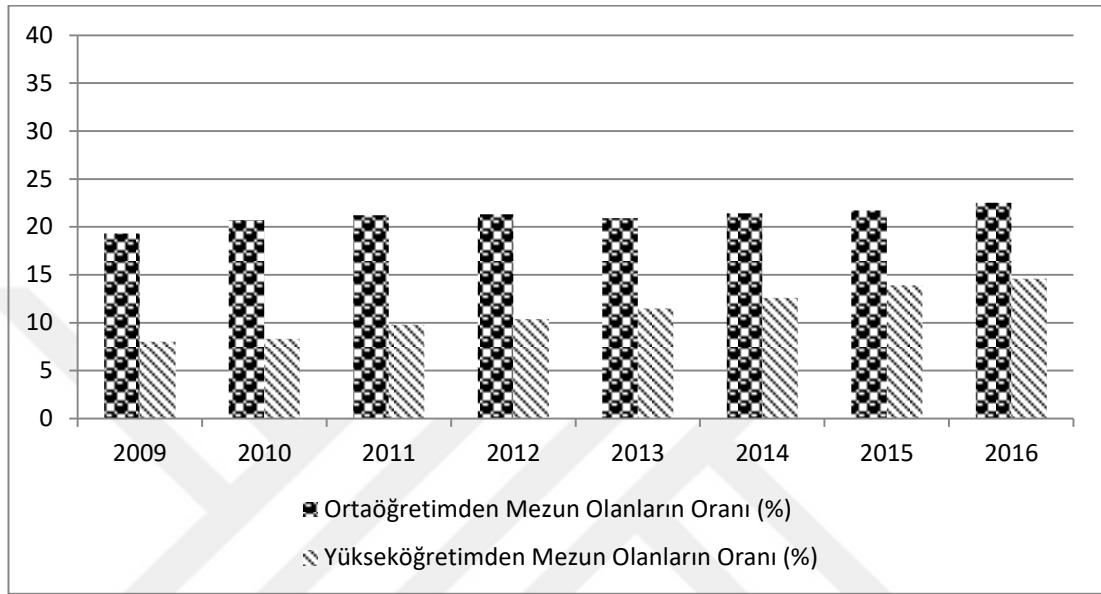

Şekil 4.8: 2009-2016 Yılları Arasında Türkiye’de Kadın-Erkek Yükseköğretim Net Okullaşma Oranı

Yukarıdaki şekillerde, 2009-2016 yılları arasında kadın-erkek ortaöğretim ve yükseköğretim net okullaşma oranları gösterilmektedir. Kadınlarda ortaöğretim okullaşma oranları 2009’dan 2016’ya sırasıyla ve yüzde olarak, 56.3, 62.21, 63.86, 66.14, 69.3, 76.05, 79.26 ve 80.24 şeklindedir. Aynı oranlar erkeklerde ise, 60.62, 67.55, 68.17, 68.53, 70.77, 77.22, 79.46 ve 79.36 şeklindedir. Kadınlarda yükseköğretimde okullaşma oranları 2009’dan 2016’ya sırasıyla ve yüzde olarak,

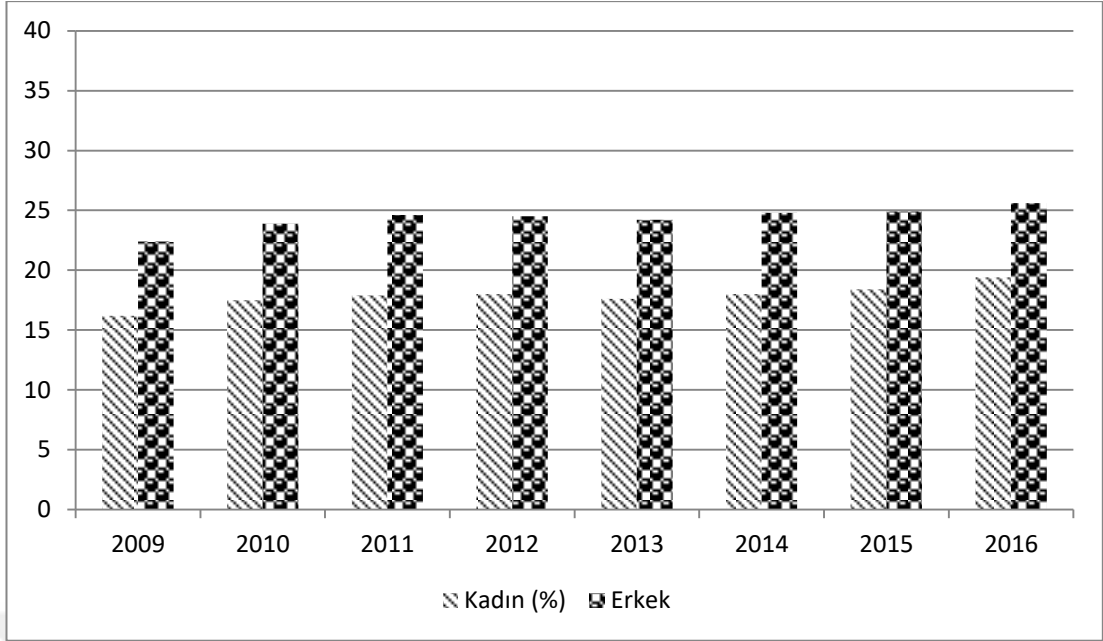
25.92, 29.55, 32.65, 35.42, 38.61, 49.93, 41.1 ve 42.62 şeklindedir. Aynı oranlar erkeklerde ise, 29.4, 31.24, 33.44, 35.59, 38.4, 38.9, 37.95 ve 39.2 şeklindedir.

Net okullaşma oranlarından sonra, bir diğer eğitim göstergesi olan, Türkiye’de 15 yaş üstü nüfusun ortaöğretim ve yükseköğretimden mezun olma oranlarına bakacağız.

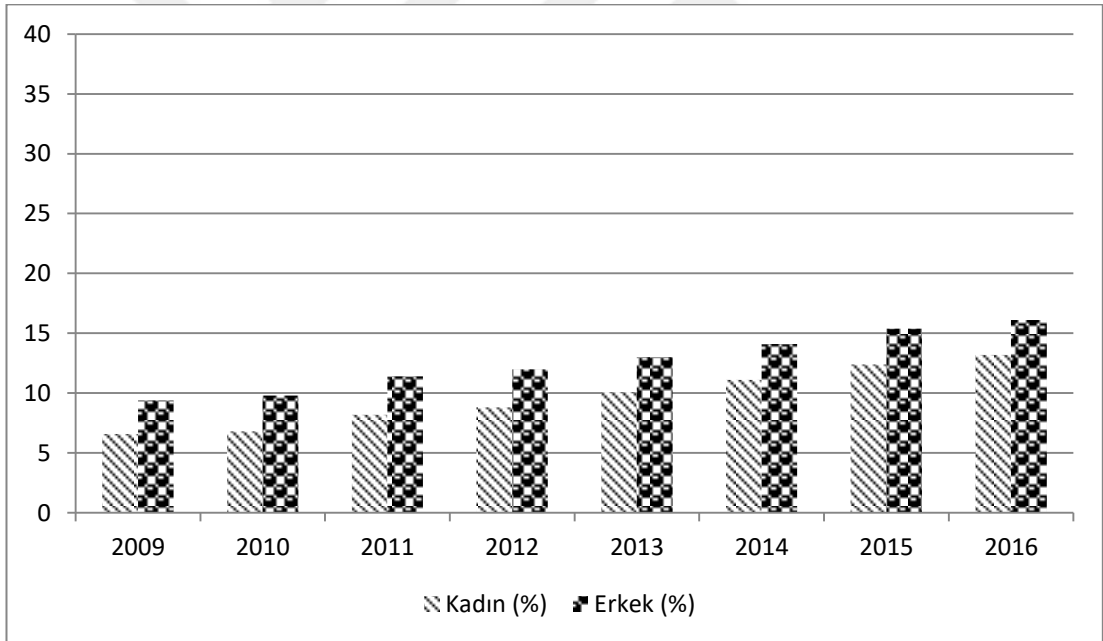

Şekil: 4.9: 2009-2016 Yılları Arasında Türkiye’de 15 Yaş Üstü Nüfusun Ortaöğretim ve Yükseköğretimden Mezun Olma Oranları (TÜİK)

Yukarıdaki grafikte, 2009 ile 2016 yılları arasında Türkiye’de ortaöğretim ve yükseköğretimden mezun olan 15 yaş üstü nüfusun oranları verilmiştir. Ortaöğretimden mezun olanların oranı, 15 yaş üstü ortaöğretim mezunu kişilerin sayısı ile 15 yaş toplam nüfusa oranlanarak bulunmuştur. Yükseköğretimden mezun olanların oranı ise yine aynı yöntemle yani, 15 yaş üstü yükseköğretim mezunu kişilerin sayısı ile 15 yaş üstü toplam nüfusun oranlanmasıyla bulunmuştur. Ortaöğretim mezunu olanların oranı 2009’dan 2016’ya sırasıyla ve yüzde olarak şu şekildedir, 19.3, 20.7, 21.2, 21.3, 20.9, 21.4, 21.7 ve 22.5’tur. Yükseköğretim mezunu olanların oranı ise yine 2009’dan 2016’ya sırasıyla ve yüzde olarak, 8, 8.3, 9.8, 10.4, 11.5, 12.6, 13.9 ve 14.6’dır. Oranların sonuçlarına da bakarak, Türkiye’de ortaöğretim ve yükseköğretimden mezun olan 15 yaş üstü nüfusun oranı yıldan yıla artış göstermektedir. Aşağıdaki şekillerde Türkiye’de 15 yaş üstü kadın ve erkek için ortaöğretim yükseköğretimden mezun olma oranlarını göstereceğiz.

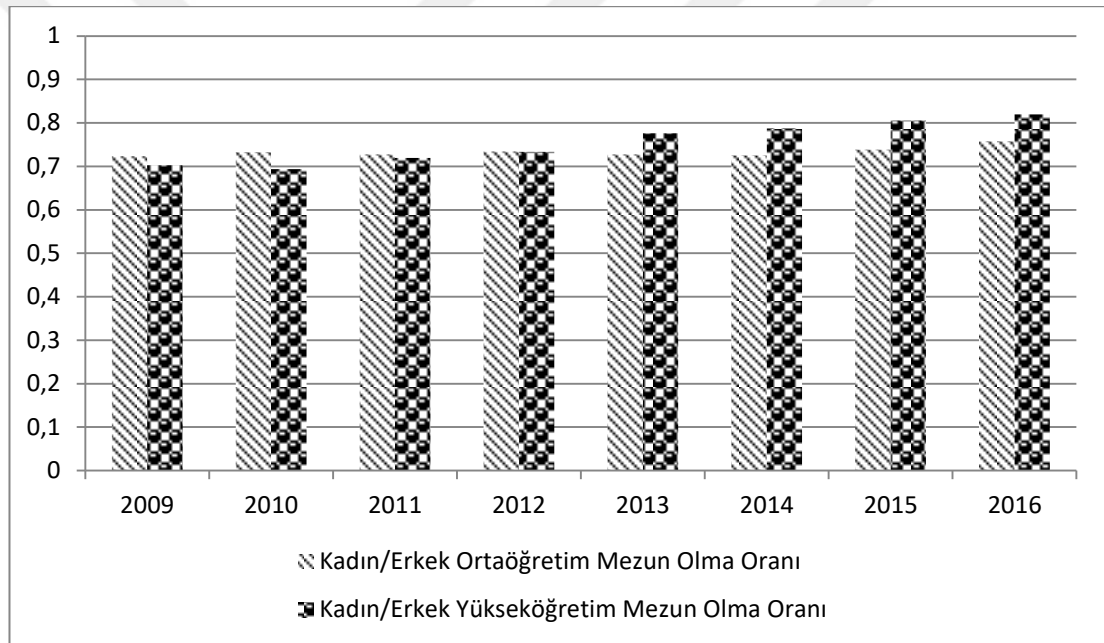
Şekil 4.10: 2009- 2016 Yılları Arasında Türkiye’de Ortaöğretimden Mezun Olan 15 Yaş Üstü Kadın- Erkek Oranı (TÜİK)

Şekil 4.11: 2009-2016 Yılları Arasında Türkiye’de Yükseköğretimden Mezun Olan 15 Yaş Üstü Kadın- Erkek Oranı (TÜİK)

Yukarıdaki şekil 4.5 ve 4.6’da, Türkiye’de ortaöğretim ve yükseköğretimden mezun olan 15 yaş üstü kadın ve erkeklerin oranları gösterilmektedir. Ortaöğretimden mezun olan 15 yaş üstü kadın ve erkek oranları, ortaöğretim mezunu 15 yaş üstü kadın ve erkeklerin sayısının, 15 yaş üstü kadın ve erkek nüfusuna oranlanmasıyla bulunmuştur. 2009’dan 2016’ya ortaöğretimden mezun olan kadınların oranları yüzde olarak ve sırasıyla, 16.2, 17.5, 17.9, 18, 17.6,

18, 18.4 ve 19.4 şeklindedir. Bu oranlar erkeklerde ise, 22.4, 23.9, 24.6, 24.5, 24.2, 24.8, 24.9 ve 25.6 şeklindedir. Yükseköğretimden mezun olan 15 yaş üstü kadın ve erkeklerin oranları, yükseköğretim mezunu 15 yaş üstü kadın ve erkeklerin sayısının, 15 yaş üstü kadın ve erkek nüfusuna oranlanmasıyla elde edilmiştir. Aynı şekilde 2009'dan 2016'ya gelindiğinde yükseköğretimden mezun olan kadınların oranı yüzde olarak ve sırasıyla, 6.6, 6.8, 8.2, 8.8, 10.1, 11.1, 12.4 ve 13.2 şeklindedir. Bu oranlar erkeklerde ise, 9.4, 9.8, 11.4, 12, 13, 14.1, 15.4 ve 16.1 şeklindedir. Bu iki şekilde de Türkiye'de, ortaöğretim ve yükseköğretim eğitim düzeylerinden mezun olan kadın ve erkeklerin oranları arasındaki fark olduğu gözükmemektedir. Aşağıdaki şekilde ise, ortaöğretim ve yükseköğretimden mezun olan kadın ve erkek oranlarını birbirine oranlayarak aradaki farkı daha da açık bir şekilde göstereceğiz.

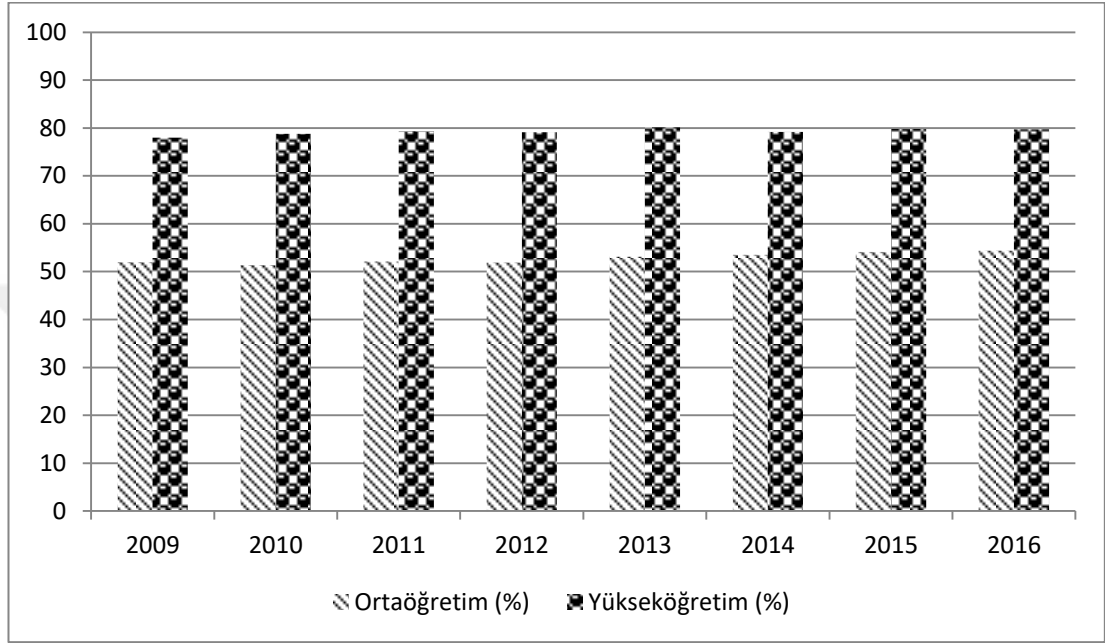

Şekil 4.12: 2009-2016 Yılları Arasında Türkiye'de 15 Yaş Üstü Ortaöğretim ve Yükseköğretimden Mezun Olan Kadınların Ortaöğretim ve Yükseköğretimden Mezun Olan Erkeklerle Oranı (TÜİK)

Yukarıdaki şekilde, Türkiye'deki ortaöğretim ve yükseköğretimden mezun olan kadın-erkek oranlarını birbirlerine oranlayarak ortaöğretim ve yükseköğretimden mezun olma durumlarına göre kadın ve erkeklerin eğitimdeki eşitsizlik oranları gösterilmiştir. Bu orana göre, 0 tam eşitsizlik, 1 ise tam eşitliği göstermektedir. 2009'dan 2016'ya gelindiğinde kadın-erkek ortaöğretim mezun olma oranları sırasıyla, 0.723, 0.732, 0.727, 0.734, 0.727, 0.725, 0.738 ve 0.757 şeklindedir. Yükseköğretimdeki oranlar ise, 0.702, 0.693, 0.719, 0.733, 0.776, 0.787,

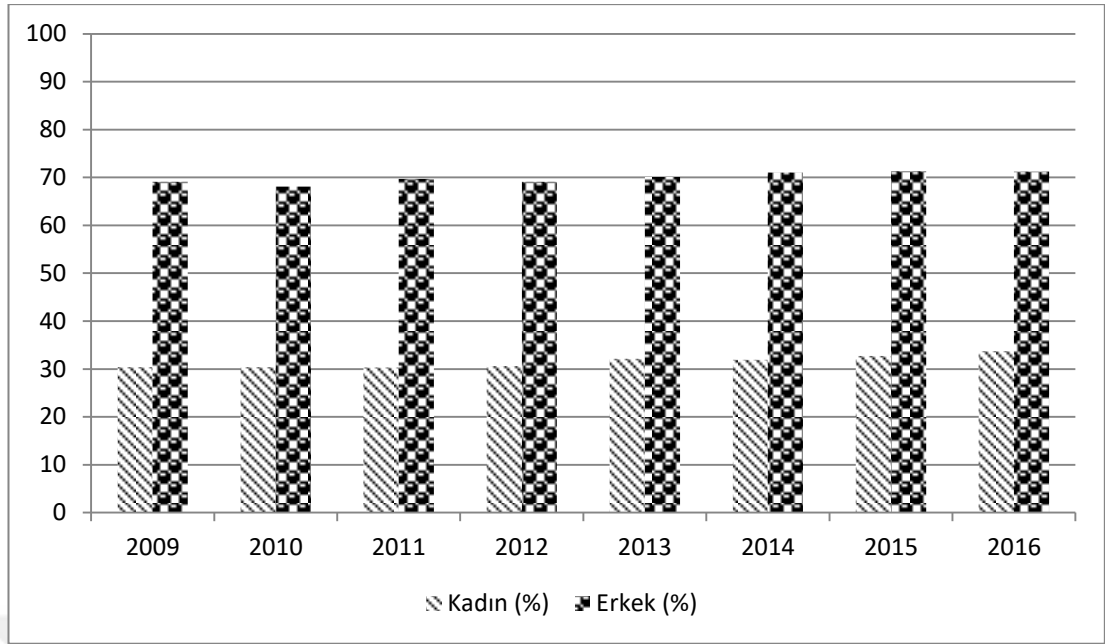
0.805 ve 0.819 şeklindedir. Şekle göre, aradaki eşitsizliğin yıldan yıla azaldığı gözükmektedir.

Eğitim göstergelerinden sonra Türkiye'deki işgücü istatistiklerine göz atacağız. Aşağıdaki şekil bize Türkiye'deki ortaöğretim ve yükseköğretim mezunlarının işgücüne katılım oranlarını göstermektedir.

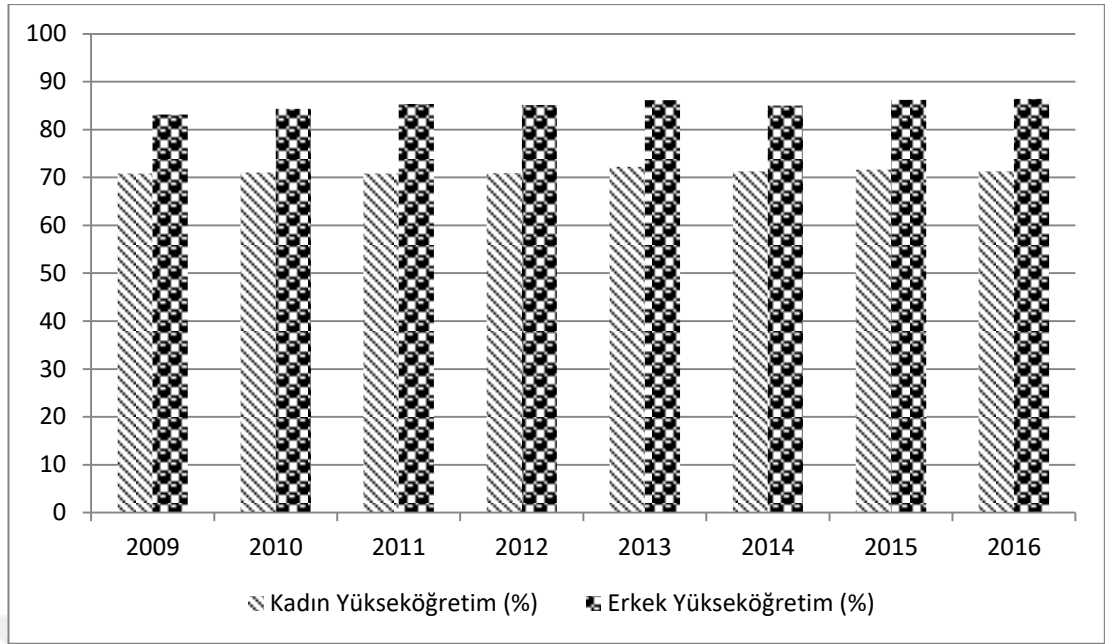
Şekil 4.13: 2009-2016 Yılları Arasında Türkiye’de Ortaöğretim ve Yükseköğretim Mezunlarının İşgücüne Katılım Oranları (TÜİK)

Yukarıdaki şekilde, Türkiye’de ortaöğretim ve yükseköğretim mezunlarının işgücüne katılım oranları verilmiştir. Ortaöğretim mezunları genel lise ve mesleki lise olmak üzere ikiye ayrılmış olarak verilmiştir. 2009’dan 2016’ya ortaöğretim mezunlarının işgücüne katılım oranları sırasıyla ve yüzde olarak, 52, 51.4, 52.1, 51.9, 53.1, 53.5, 54.1 ve 54.4 şeklindedir. Yükseköğretim mezunlarının işgücüne katılım oranları ise, 78, 78.8, 79.3, 79.1, 80.1, 79.2, 79.8 ve 79.7 şeklindedir. Cinsiyete göre ortaöğretim ve yükseköğretim mezunlarının işgücüne katılım oranlarını aşağıdaki şekillerde göstereceğiz.

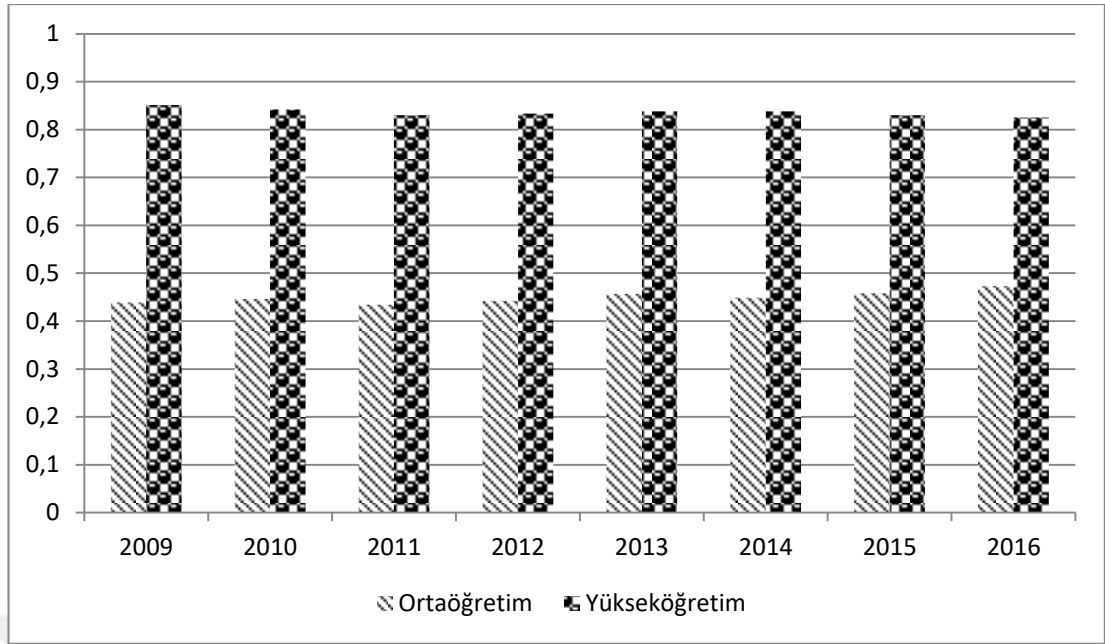
Şekil 4.14: 2009-2016 Yılları Arasında Türkiye’de Ortaöğretim Mezunu Kadınlar ve Erkeklerin İşgücüne Katılım Oranları (TÜİK)

Yukarıdaki şekilde ise, ortaöğretim mezunlarının işgücüne katılım oranları cinsiyet temelli olarak verilmiştir. Ortaöğretim mezunu kadınların işgücüne katılım oranları 2009’dan 2016’ya sırasıyla ve yüzde olarak, 30.4, 30.4, 30.3, 30.6, 32.1, 31.9, 32.7 ve 33.7 şeklindedir. Ortaöğretim mezunu erkeklerin işgücüne katılım oranları 2009’dan 2016’ya sırasıyla ve yüzde olarak, 69.1, 68.1, 69.7, 69.1, 70.1, 71, 71.3 ve 71.2 şeklindedir. Şekilden de anlaşılacağı üzere, ortaöğretim mezunu erkeklerin, ortaöğretim mezunu kadınlara nazaran işgücüne katılım oranlarının daha yüksektir.

Şekil 4.15: 2009-2016 Yılları Arasında Türkiye’de Yükseköğretim Mezunu Kadınlar ve Erkeklerin İşgücüne Katılım Oranı (TÜİK)

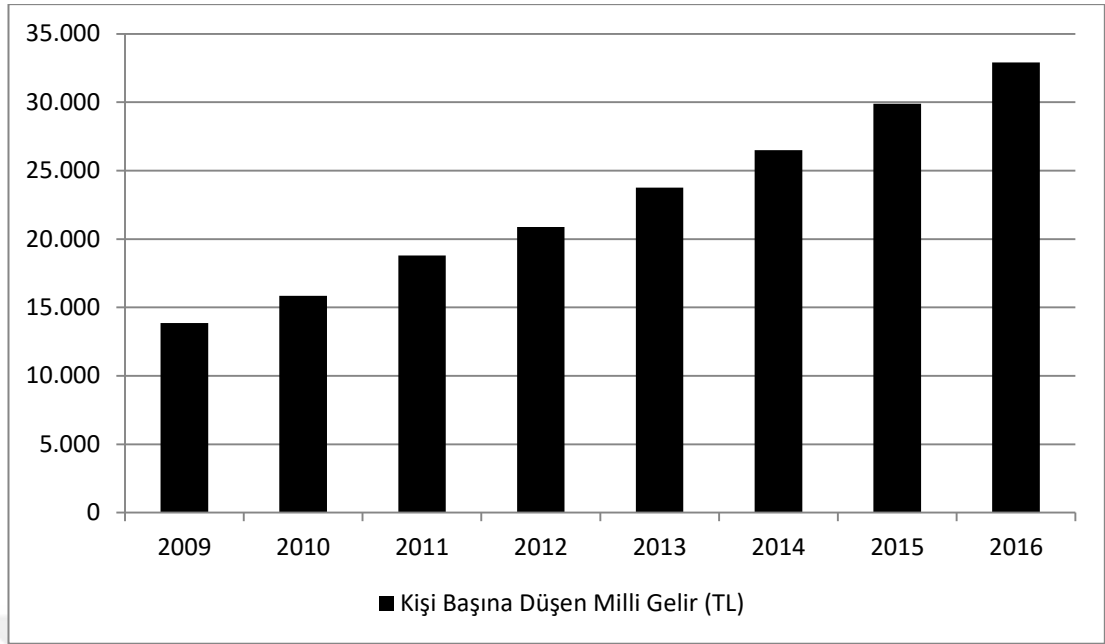
Şekil 4.15’de, 2009-2016 yükseköğretim mezunu kadın-erkek işgücüne katılım oranları gösterilmiştir. Yükseköğretim mezunu kadınların işgücüne katılım oranı 2009’dan 2016’ya sırasıyla ve yüzde olarak, 70.8, 71, 70.8, 70.9, 72.2, 71.3, 71.6 ve 71.3 şeklindedir. Erkeklerde ise, 83.1, 84.3, 85.3, 85.1, 86.1, 85, 86.2 ve 86.4 şeklindedir. Yine ortaöğretim mezunu kadın ve erkeklerde de görüldüğü gibi yükseköğretim mezunu kadın erkeklerde de, erkeklerin işgücünü katılım oranları kadınlara nazaran daha yüksektir. Türkiye’de, ortaöğretim ve yükseköğretimde kadın erkek işgücüne katılım oranları arasındaki eşitsizliği daha açık bir şekilde göz önüne sermek amacıyla aşağıdaki şekilde ortaöğretim ve yükseköğretimdeki kadın işgücüne katılımını erkek işgücü katılımına oranlayacağız.

Şekil 4.16: 2009-2016 Yılları Arasında Türkiye’de Ortaöğretim ve Yükseköğretim Mezunu Kadınların İşgücüne Katılım Oranı ile Ortaöğretim ve Yükseköğretim Mezunu Erkeklerin İşgücüne Katılım Oranının Birbirine Oranı (TÜİK)

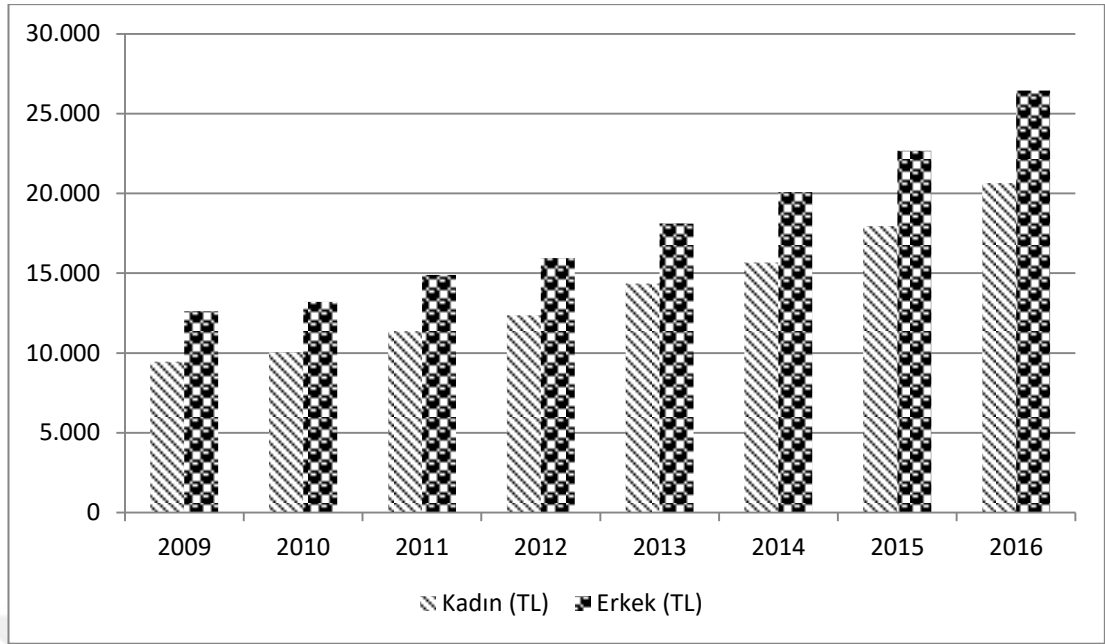
Yukarıdaki şekilde, ortaöğretim ve yükseköğretim mezunu kadın-erkek işgücü katılımları birbirlerine oranlanarak 0 ile 1 arasında bir oran bulunmuştur. Bu oranlamalarda 0 kadın-erkek işgücüne katılımları arasında tam eşitsizliği, 1 ise kadın-erkek işgücü katılımı arasında tam eşitliği ifade etmektedir. 0’a yakın oranlar daha eşit olmaya bir durumu, 1’e yakın olan oranlar ise daha eşit bir durumu ifade etmektedir. Ortaöğretim mezunu kadın-erkek işgücü katılım oranları 2009’dan 2016’ya sırasıyla, 0.439, 0.446, 0.434, 0.442, 0.457, 0.449, 0.458 ve 0.473 şeklindedir. Yükseköğretim mezunu kadın-erkek işgücü katılım oranları ise, 0.851, 0.842, 0.830, 0.833, 0.838, 0.838, 0.830 ve 0.825 şeklindedir. Bu oranlardan anlaşılacağı üzere yükseköğretim mezunu kadın ve erkeklerin işgücüne katılım oranları 1’e daha yakın olduğundan eşitsizlik durumu daha azdır.

Eğitim ve işgücü göstergelerinden sonra Türkiye için grafiklerle inceleyeceğimiz bir diğer gösterge ise kişi başına düşen milli gelirdir.

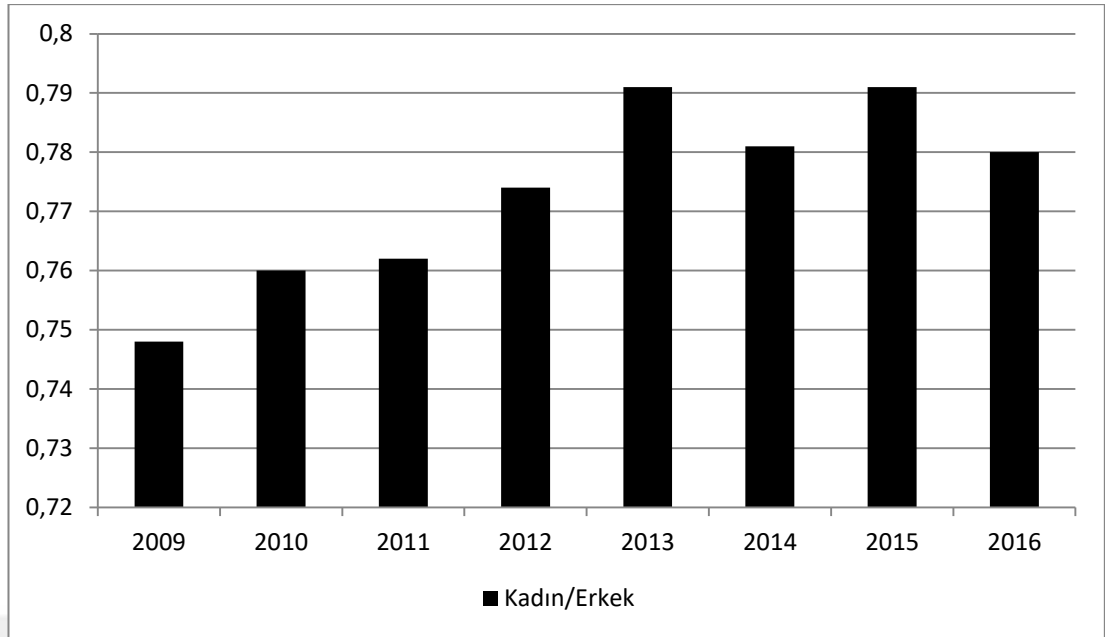
Şekil 4.17: 2009-2016 Yılları Arasında Türkiye’de Kişi Başına Düşen Milli Gelir (Reel) (TÜİK)

Yukarıdaki şekilde, 2009-2016 yılları arasında Türkiye’nin kişi başına düşen milli geliri (reel) gösterilmektedir. Milli gelirin hesaplanırken 2009 yılı GSYH değeri temel alınmıştır. Türkiye’deki kişi başına düşen milli gelir 2009’dan 2016’ya sırasıyla ve TL cinsinden, 13.870, 15.860, 18.788, 20.880, 23.766, 26.489, 29.899 ve 32.904 şeklindedir. Aşağıdaki şekilde ise Türkiye’de cinsiyete göre elde edilen ortalama yıllık kazançlar gösterilmektedir.

Şekil 4.18: 2009-2016 Yılları Arasında Türkiye’de Kadınlar ve Erkeklerin Elde Ettiği Ortalama Yıllık Kazanç (TÜİK)

Şekil 4.18’de, 2009-2016 yılları arasında Türkiye’de cinsiyete göre elde edilen yıllık kazançlar gösterilmektedir. Kadınların elde ettiği yıllık kazançlar 2009’dan 2016’ya sırasıyla ve TL cinsinden, 9.446, 10.034, 11.355, 12.363, 14.350, 15.861, 17.956 ve 20.645 şeklindedir. Erkeklerin yıllık kazançları ise, 12.614, 13.202, 14.899, 15.962, 18.125, 20.074, 22.673 ve 26.438 şeklindedir. Şekilden de görüldüğü üzere erkeklerin elde ettiği ortalama yıllık kazançlar kadınlara nazaran daha yüksektir. Aradaki farkı daha net bir şekilde görmek amacıyla kadın-erkek kazançlarını birbirlerine oranlayıp aşağıdaki şekilde göstereceğiz.

Şekil 4.19: 2009-2016 Yılları Arasında Türkiye’de Kadınların Elde Ettiği Ortalama Yıllık Kazancın Erkeklerin Elde Ettiği Ortalama Yıllık Kazanca Oranı (TÜİK)

Şekil 4.19’da, 2009-2016 yılları arasında Türkiye’de kadın ve erkeklerin ortalama olarak elde ettiği gelirlerin oranlanması gösterilmektedir. Elde edilen değerler 0 ile 1 arasındadır. 0 kadın-erkeklerin elde ettiği ortalama yıllık gelirdeki tam eşitsizliği, 1 ise tam eşitliği göstermektedir. Aynı şekilde 0’a daha yakın değerler kadın-erkek ortalama yıllık gelirlerinde daha eşitsiz durumu ifade ederken, 1’e yakın değerler daha eşit durumu ifade eder. 2009’dan 2016’ya kadın-erkek ortalama yıllık kazanç değerleri sırasıyla, 0.748, 0.760, 0.762, 0.774, 0.791, 0.781, 0.791 ve 0.780 şeklindedir. Görüldüğü üzere kadın erkek ücretleri arasında fark olsa da değerler 1’e daha yakın olduğundan bu eşitsizlik daha az eşitsizliği ifade etmektedir.

Daha önce şekillerde gösterdiğimiz seçilmiş ülkelerin verileri ile Türkiye’nin verileri arasında kıyaslama yaptığımızda, ilk olarak ortaöğretim oranlarına bakacağız. İsim olarak farklı olsa da, ortaöğretim okullaşma oranı ile ortaöğretim kayıt oranları aynı tanıma sahiptir. 2015 yılı için Türkiye’nin ortaöğretim net okullaşma oranları kadınlar için %79.26, erkekler için ise %79.46’dır. Seçtiğimiz ülkelerde ise, Arnavutluk’ta kadın %64, erkek %66, Cezayir’de kadın %49, erkek %52, Şili’de kadın %89, erkek %86, Mısır’da kadın %85, erkek %86, Hindistan’da kadın %46, erkek %54, İran’da kadın %79, erkek %84, Lübnan’da kadın %68, erkek %67 ve Meksika’da kadın %69, erkek %66 şeklindedir. Eldeki verilerden de

hareketle, Türkiye'deki kadın ortaöğretim net okullaşma oranı verileri, Şili ve Mısır hariç diğer ülkelerin oranlarından daha yüksektir daha yüksektir diyebiliriz.

Yükseköğretim için verilere bakılacak olursa, 2015 yılı için Türkiye'nin yükseköğretim net okullaşma oranı verileri kadın için %41.1, erkek için %37.95'dir. Diğer ülkeler için ise bu oran, Arnavutluk'ta kadın %66, erkek %51, Cezayir'de kadın %40, erkek %27, Şili'de kadın %83, erkek %75, Mısır'da kadın %31, erkek %35, Hindistan'da kadın %24, erkek %26, İran'da kadın %56, erkek %60, Lübnan'da kadın %50, erkek %46 ve Meksika'da kadın %29, erkek %31 şeklindedir. Eldeki verilere bakılacak olursa Türkiye'deki kadın yükseköğretim net okullaşma oranı verileri, Cezayir, Mısır, Hindistan ve Meksika'dan daha yüksektir diyebiliriz.

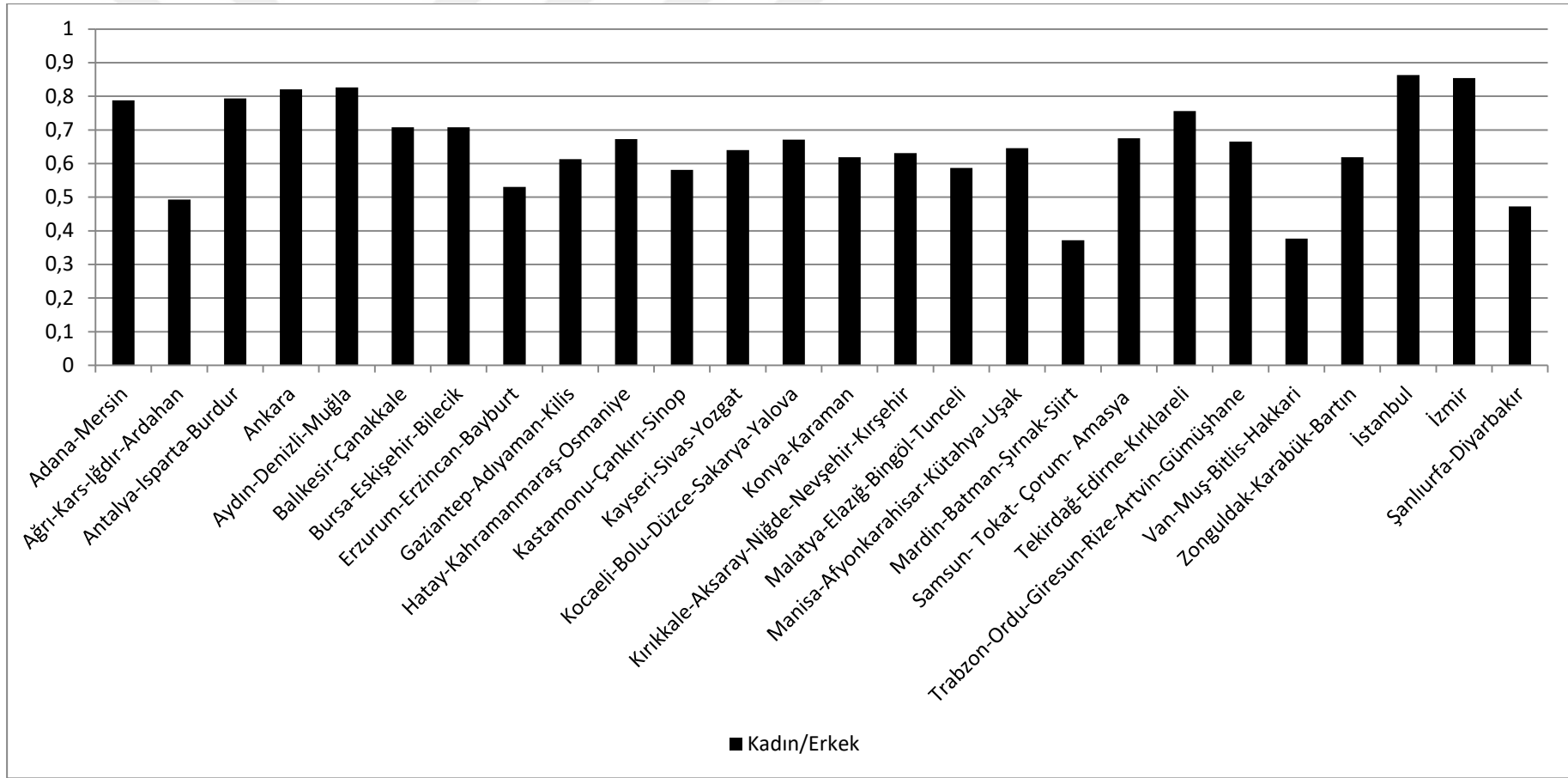
İşgücüne katılım oranlarına bakıldığında, 2015 yılı için Türkiye'de kadın işgücüne katılım oranı %31.5, erkeklerde de %71.6'dır. Diğer ülkelerdeyse bu oran, Arnavutluk'ta kadınların işgücüne katılım oranı %52, erkeklerin %74, Cezayir'de kadınların işgücüne katılım oranı %16, erkeklerin %76, Şili'de kadınların işgücüne katılım oranı %55, erkeklerin %80, Mısır'da kadınların işgücüne katılım oranı %26, erkeklerin %79, Hindistan'da kadınların işgücüne katılım oranı %29, erkeklerin %83, İran'da kadınların işgücüne katılım oranı %18, erkeklerin %77, Lübnan'da kadınların işgücüne katılım oranı %26, erkeklerin %76 ve Meksika'da kadınların işgücüne katılım oranı %48, erkeklerin %83'tür. Görüldüğü üzere Türkiye'nin, kadın-erkek işgücüne katılım oranları açısından Arnavutluk, Şili ve Meksika hariç diğer ülkelere nazaran daha iyi durumda olduğunu söyleyebiliriz.

Elde edilen ortalama yıllık gelir verilerine bakılacak olursa, 2015 yılı için Türkiye'de kadınların elde ettiği yıllık gelir TL cinsinden 17.956 TL, erkeklerin elde ortalama yıllık gelir ise 22.673 TL'dir. Ancak bu verileri diğer ülkelerle daha kolay kıyaslayabilmek için kadınların elde ettiği ortalama yıllık kazançları, erkeklerinkine oranladığımız verileri kullanarak aradaki fark üzerinden kıyaslama yapacağız. 2015 yılı için Türkiye'de kadın/erkek elde edilen yıllık kazanç oranı 0.791'dir. Arnavutluk'ta bu oran 0.512, Cezayir'de 0.161, Şili'de 0.501, Mısır'da 0.300, Hindistan'da 0.245, İran'da 0.172, Lübnan'da 0.250 ve Meksika'da 0.486 şeklindedir. Bu oranlara baktığımızda Türkiye'deki kadın erkek ücret eşitliği seçtiğimiz ülkelere nazaran daha yüksektir diyebiliriz.

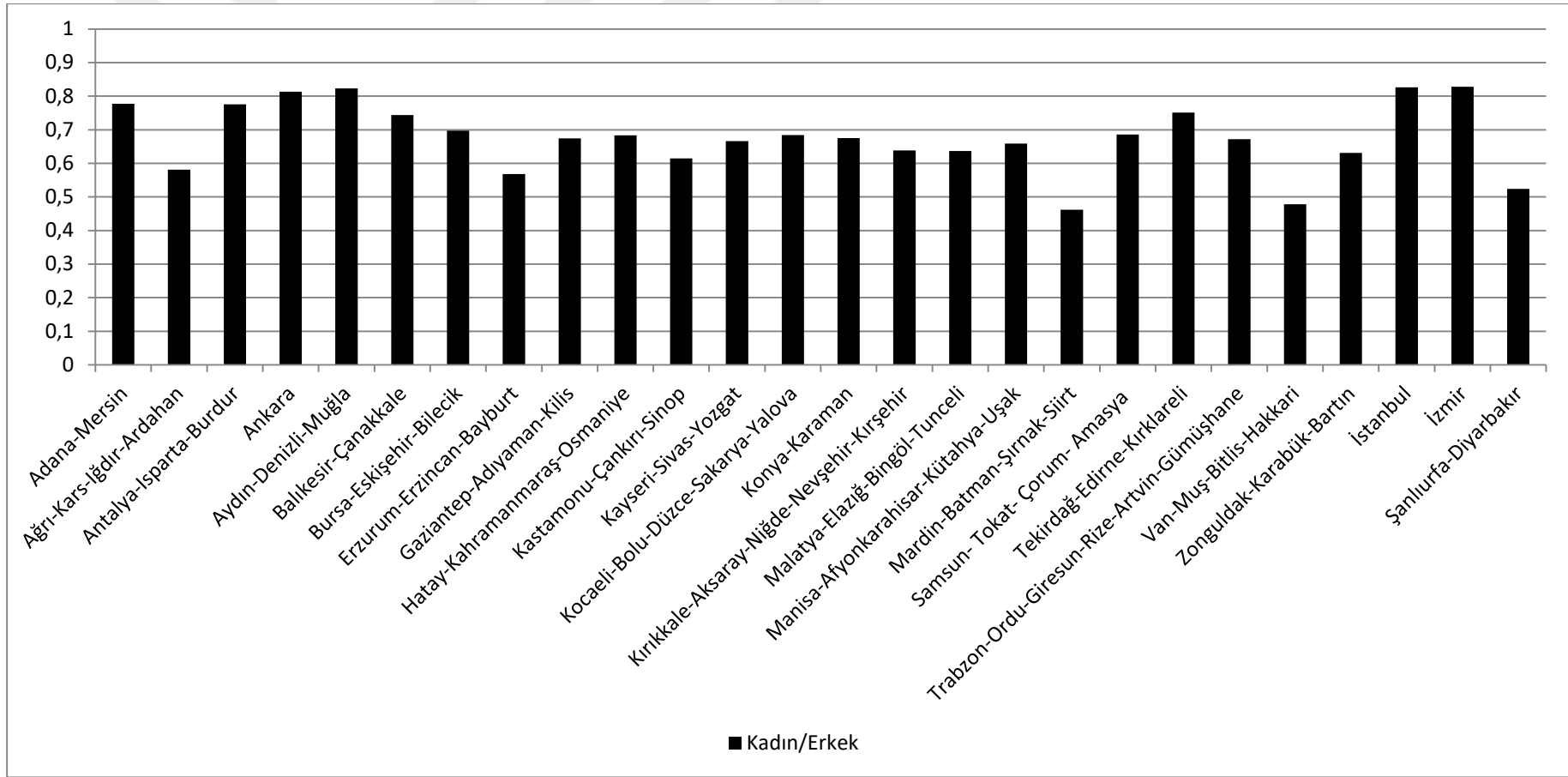
4.1.3. Türkiye Bölgesel Eğitim, İşgücüne Katılım ve Milli Gelir Verilerinin Grafiklerle İncelenmesi

Çalışmamızın bu kısmında, Türkiye'deki 26 bölge için eğitim, işgücüne katılım ve milli gelir verileri incelenecektir. İlk olarak her bir veri her bölge için ayrı ayrı incelenecektir. İlk olarak eğitim verileriyle başlanacaktır. Kullanacağımız veriler 2009-2014 yıllarını kapsayacaktır. Aradaki artışı görebilmek adına sadece 2009 ile 2014 yılındaki eğitim verileri şekiller yardımıyla gösterilecektir. Ancak ampirik analiz yapılırken 2009'dan 2014'e kadar olan veriler kullanılacaktır.

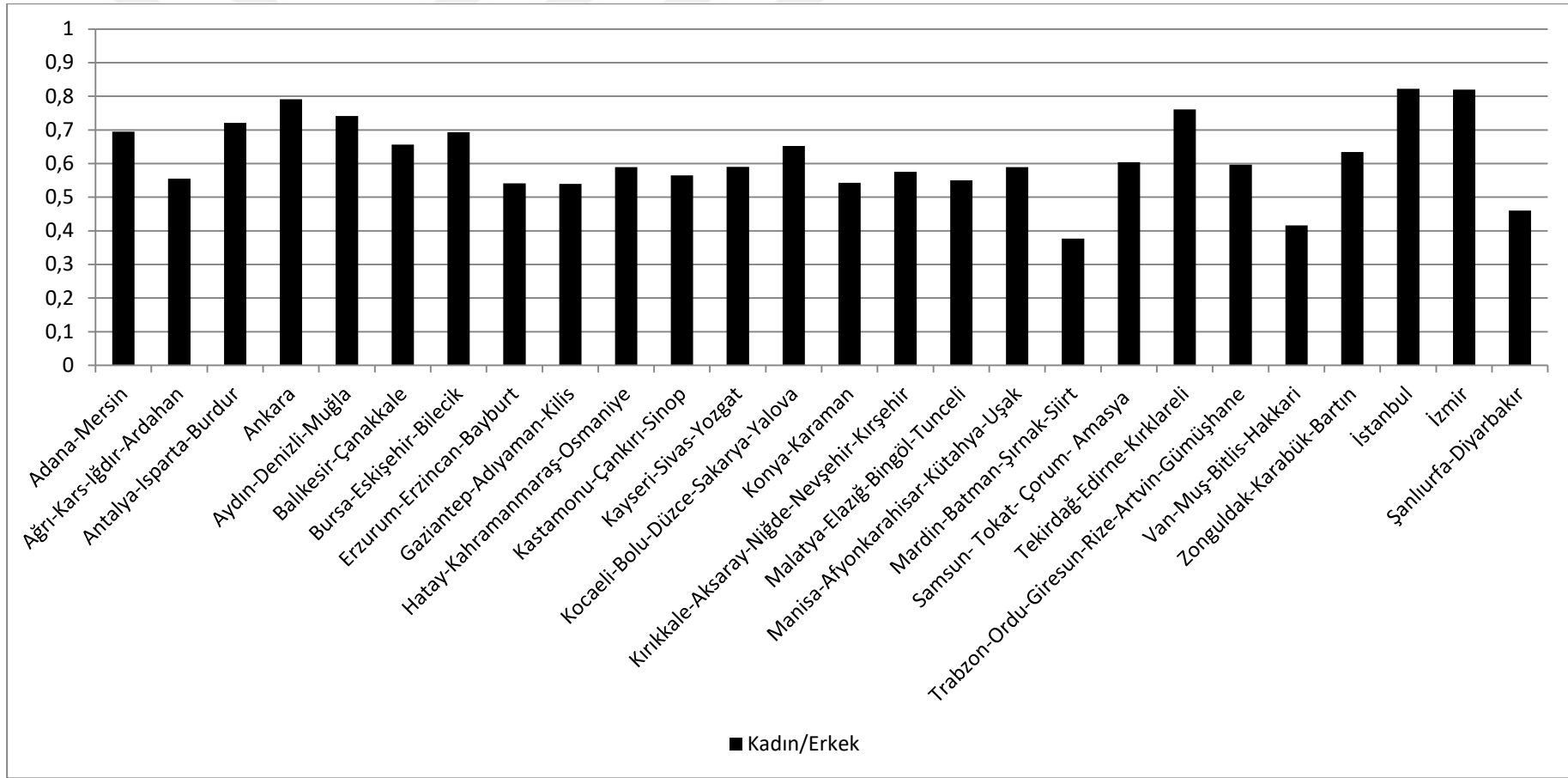

Şekil 4.20: 2009 Yılı Türkiye Bölgesel Ortaöğretimden Mezun Kadınların Ortaöğretimden Mezun Erkeklerle Oranı (TÜİK)

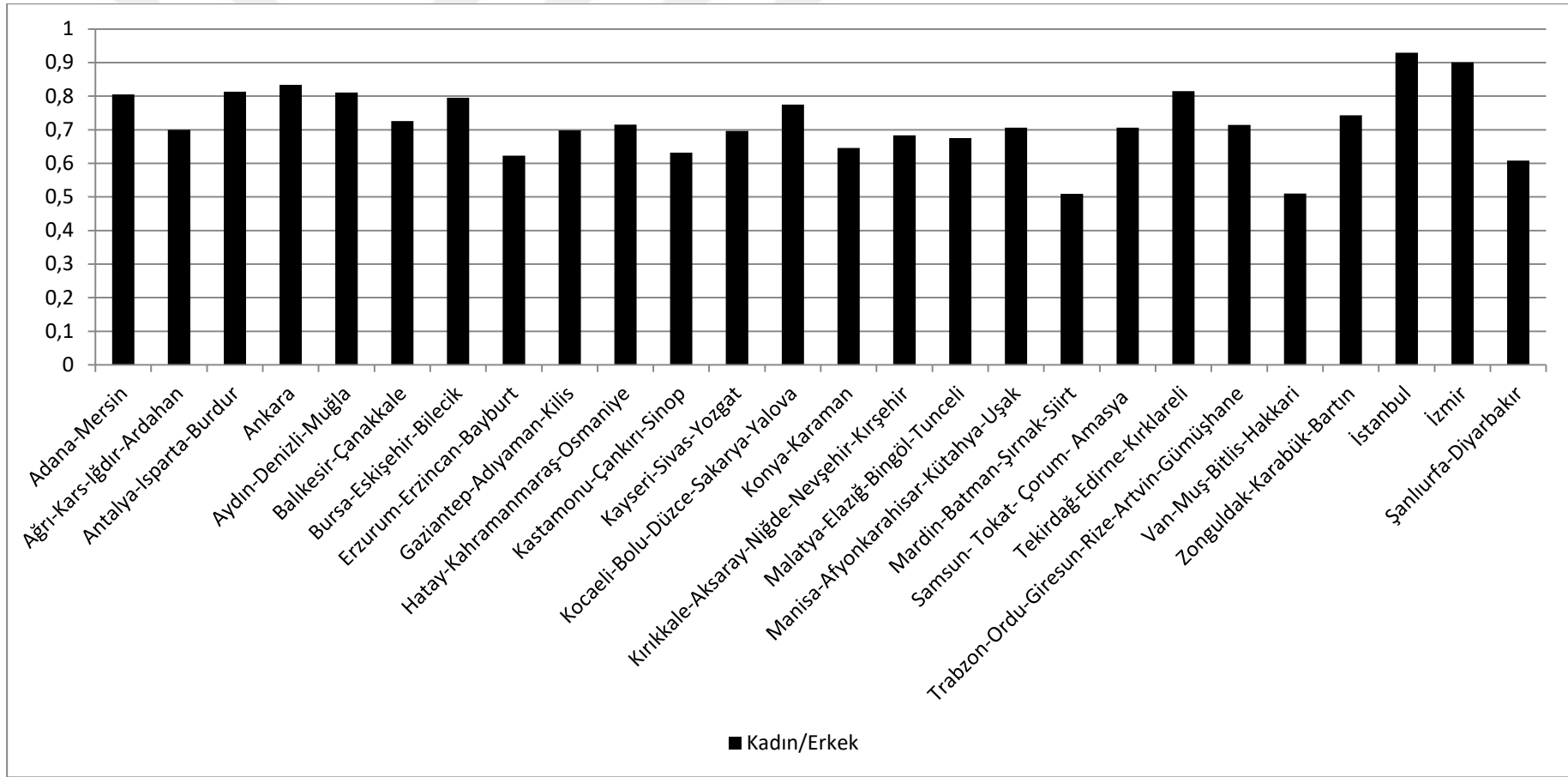

Şekil 4.21: 2014 Yılı Türkiye Bölgesel Ortaöğretimden Mezun Kadınların Ortaöğretimden Mezun Erkeklerle Oranı (TÜİK)

Şekil 4.20 ve 4.21’de 2009 ve 2014 yılındaki bölgesel kadın-erkek ortaöğretimden mezun olma oranları verilmiştir. 2009 yılında kadın-erkek mezun olma oranlarında eşitsizliğin daha az olduğu bölgeler, TR51 Ankara (0.821), TR32 Aydın-Denizli-Muğla (0.826), TR31 İzmir (0.854) ve TR10 İstanbul (0.863) bölgeleridir. Eşitsizliğin daha yüksek olduğu bölgeler ise, TRA2 Ağrı-Kars-Iğdır-Ardahan (0.493), TRC3 Mardin-Batman-Şırnak-Siirt (0.372), TRB2 Van-Muş-Bitlis-Hakkari (0.377) ve TRC2 Şanlıurfa-Diyarbakır (0.472) bölgeleridir. 2014 yılında kadın-erkek mezun olma oranlarında eşitsizliğin daha az olduğu bölgeler, TR51 Ankara (0.813), TR32 Aydın-Denizli-Muğla (0.823), TR31 İzmir (0.828) ve TR10 İstanbul (0.826) bölgeleridir. Eşitsizliğin daha yüksek olduğu bölgeler ise, TRA1 Erzurum-Erzincan-Bayburt (0.568), TRC3 Mardin-Batman-Şırnak-Siirt (0.462), TRB2 Van-Muş-Bitlis-Hakkari (0.478) ve TRC2 Şanlıurfa-Diyarbakır (0.524) bölgeleridir. Bu verilerden de anlaşılacağı üzere ortaöğretimde kadın-erkek mezun olma oranlarının düşük olduğu bölgeler genellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yer almakta eşitsizliğin az olduğu bölgeler ise genellikle Türkiye’nin batısında yer aldığı görülmektedir.

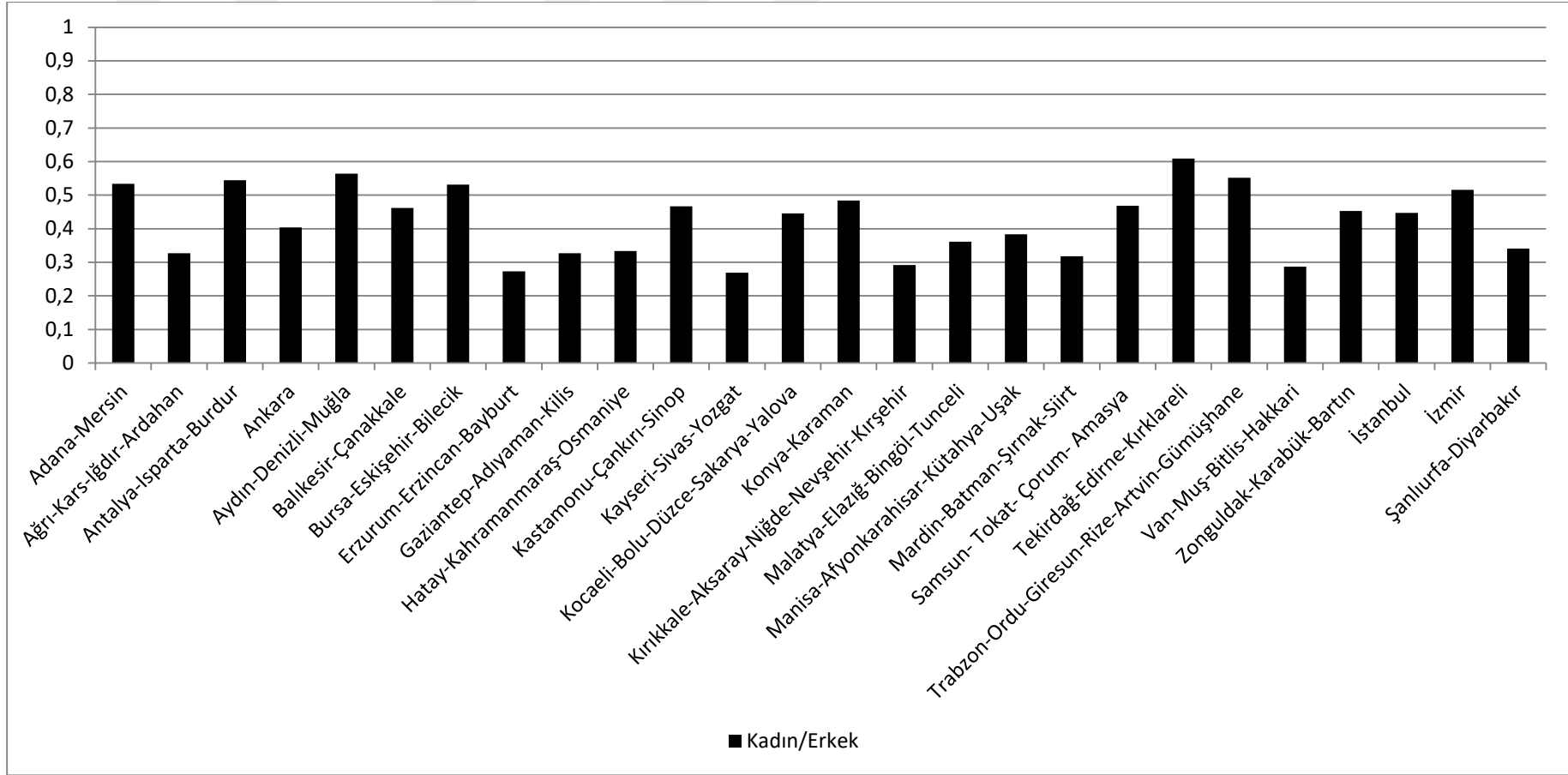

Şekil 4.22: 2009 Yılı Türkiye Bölgesel Yükseköğretimden Mezun Kadınların Yükseköğretimden Mezun Erkeklerle Oranı (TÜİK)

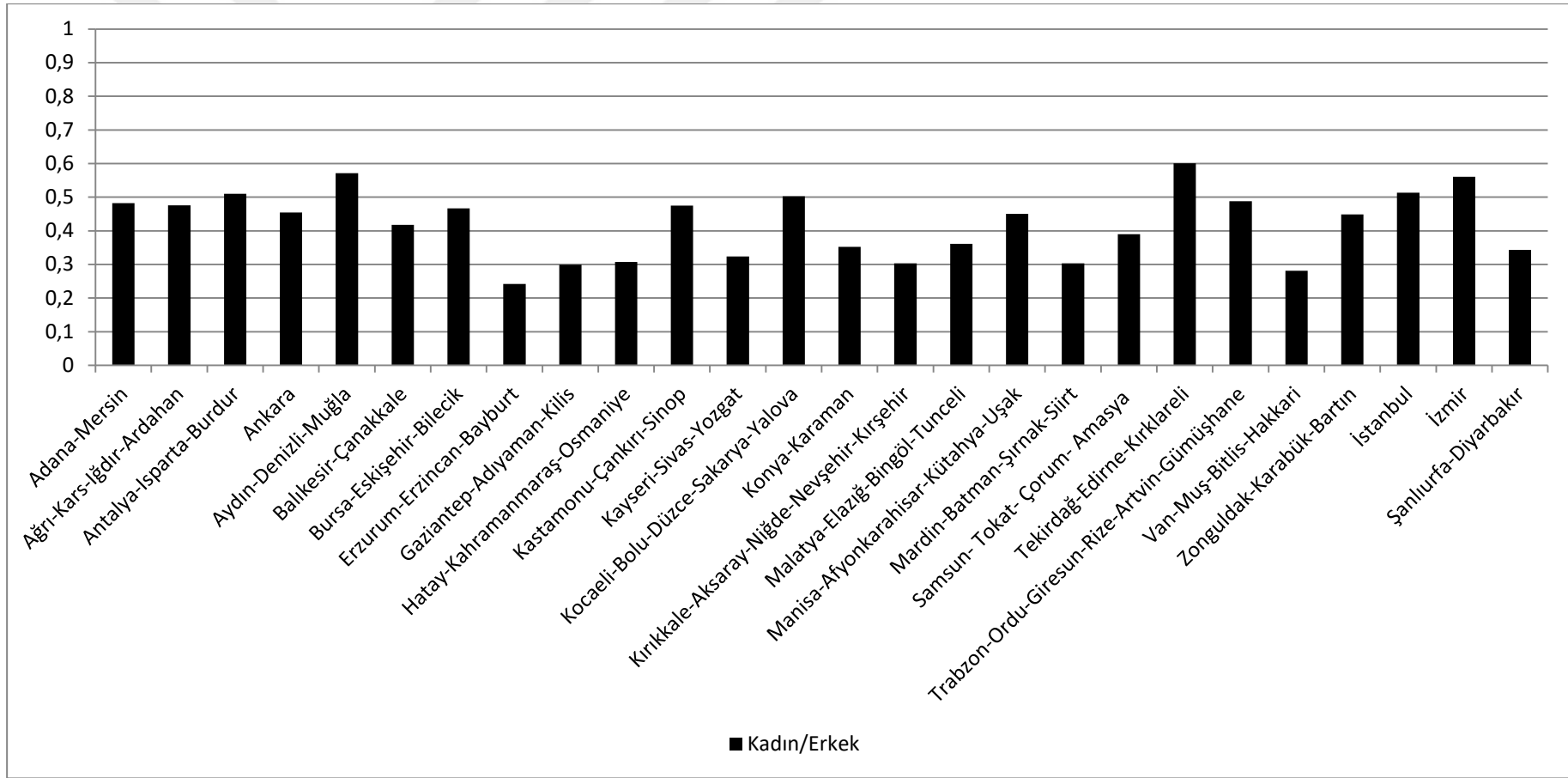

Şekil 4.23: 2014 Türkiye Bölgesel Yükseköğretimden Mezun Kadınların Yükseköğretimden Mezun Erkeklerle Oranı (TÜİK)

Şekil 4.22 ve 4.23’de 2009 ve 2014 yılındaki bölgesel kadın-erkek yükseköğretimden mezun olma oranları verilmiştir. 2009 yılında kadın-erkek yükseköğretimden mezun olma oranlarında eşitsizliğin daha az olduğu bölgeler, TR51 Ankara (0.791), TR21 Tekirdağ-Edirne-Kırklareli (0.761), TR31 İzmir (0.820) ve TR10 İstanbul (0.822) bölgeleridir. Eşitsizliğin daha yüksek olduğu bölgeler ise, TRC1 Gaziantep-Kilis-Adıyaman (0.539), TRC3 Mardin-Batman-Şırnak-Siirt (0.377), TRB2 Van-Muş-Bitlis-Hakkari (0.416) ve TRC2 Şanlıurfa-Diyarbakır (0.460) bölgeleridir. 2014 yılında kadın-erkek yükseköğretimden mezun olma oranlarında eşitsizliğin daha az olduğu bölgeler, TR51 Ankara (0.834), TR21 Tekirdağ-Edirne-Kırklareli (0.815), TR31 İzmir (0.901) ve TR10 İstanbul (0.929) bölgeleridir. Eşitsizliğin daha yüksek olduğu bölgeler ise, TRA1 Erzurum-Erzincan-Bayburt (0.623), TRC3 Mardin-Batman-Şırnak-Siirt (0.509), TRB2 Van-Muş-Bitlis-Hakkari (0.510) ve TRC2 Şanlıurfa-Diyarbakır (0.608) bölgeleridir. Şekil 4.22 ve 4.23’te, Şekil 4.20 ve 4.21’den farklı olarak, TR21 Tekirdağ-Edirne Kırklareli bölgesi hem 2009 hem de 2014’de yükseköğretimdeki cinsiyet eşitsizliğinin en düşük olduğu bölge, TRC1 Gaziantep-Adıyaman-Kilis bölgesi ise, 2009 yılında eğitimde cinsiyet eşitsizliğinin en yüksek olduğu bölge olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu farklılık, ortaöğretim ve yükseköğretimdeki kadın-erkek eğitime katılım farkından kaynaklanmaktadır. Buradan hareketle Türkiye’deki her bölgede, kadın-erkek ortaöğretime katılım oranı ile kadın-erkek yükseköğretime katılım oranı arasında paralellik olmadığı sonucuna ulaşılabilir.

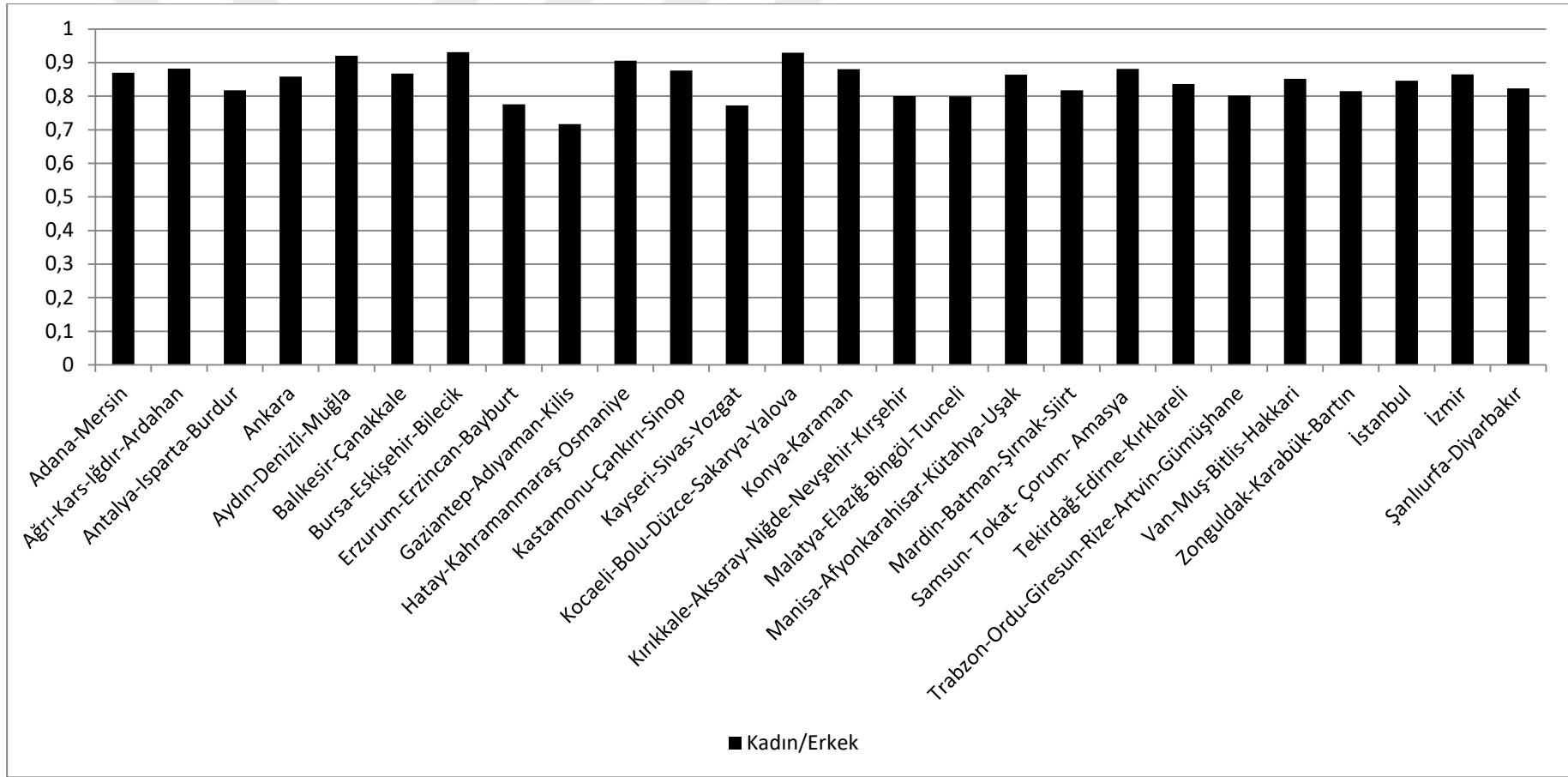

Şekil 4.24: 2009 Yılı Türkiye Bölgesel Ortaöğretim Mezunu Kadınların İşgücüne Katılım Oranı ile Ortaöğretim Mezunu Erkeklerin İşgücüne Katılım Oranının Birbirine Oranı (TÜİK)

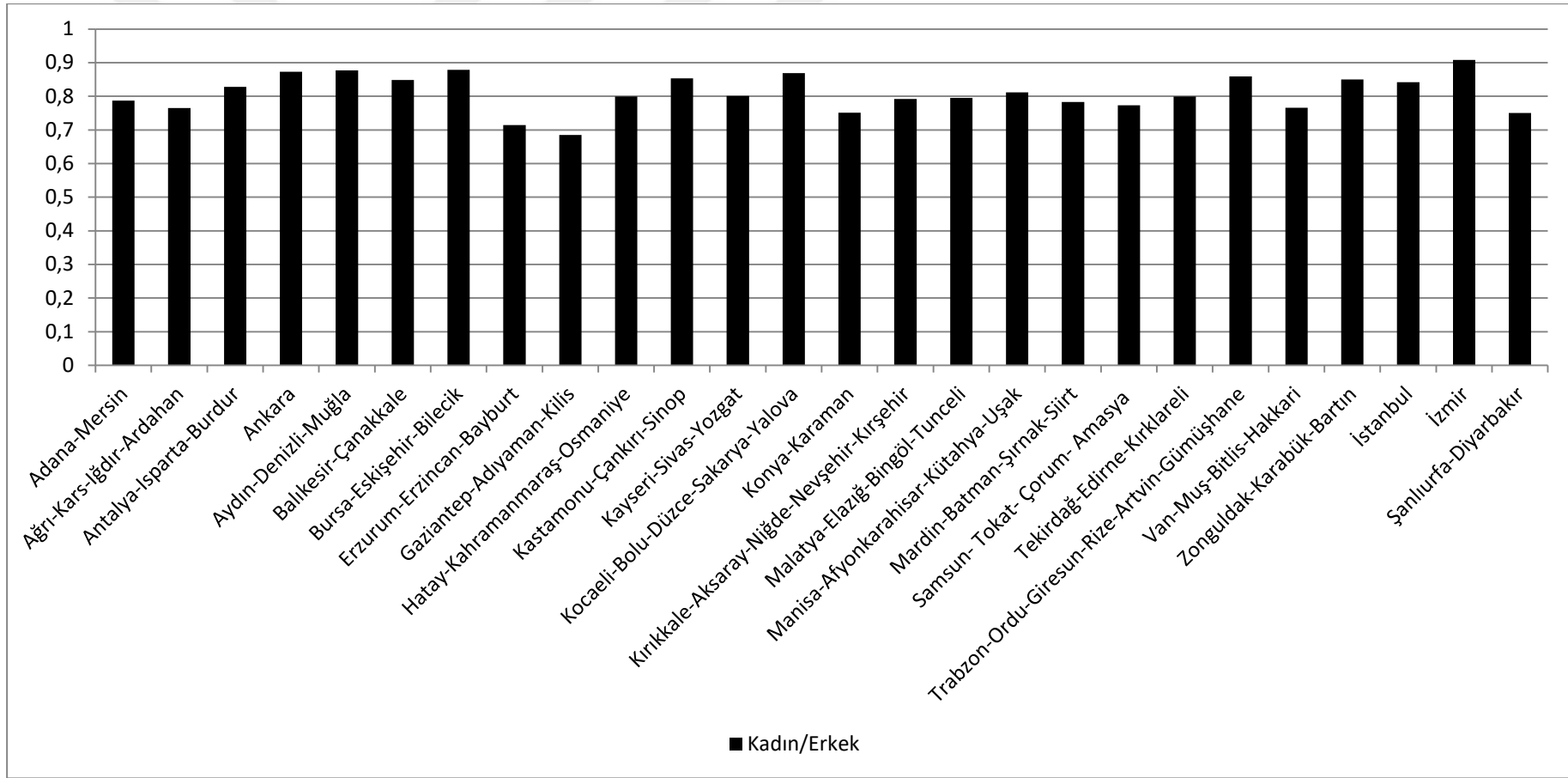

Şekil 4.25: 2014 Yılı Türkiye Bölgesel Ortaöğretim Mezunu Kadınların İşgücüne Katılım Oranı ile Ortaöğretim Mezunu Erkeklerin İşgücü Katılım Oranının Birbirine Oranı (TÜİK)

Şekil 4.24 ve 4.25’de, 2009 ve 2014 yıllarında Türkiye’de bölgesel ortaöğretim mezunu kadın-erkeklerin işgücüne katılım oranları verilmiştir. 2009 yılında ortaöğretim mezunu kadın-erkek işgücü katılım oranlarında eşitsizliğin daha az olduğu bölgeler, TR61 Antalya-Isparta-Burdur (0.544), TR32 Aydın-Denizli-Muğla (0.564), TR21 Tekirdağ-Edirne-Kırklareli (0.609) ve TR90 Trabzon-Ordu-Giresun-Rize-Artvin-Gümüşhane (0.552) bölgeleridir. Eşitsizliğin daha yüksek olduğu bölgeler ise, TRA1 Erzurum-Erzincan-Bayburt (0.273), TR72 Kayseri-Sivas-Yozgat (0.269), TR71 Kırıkkale-Niğde-Aksaray-Nevşehir-Kırşehir (0.292) ve TRB2 Van-Muş-Bitlis-Hakkari (0.287) bölgeleridir. 2009 yılında ortaöğretim mezunu kadın-erkek işgücü katılım oranlarında eşitsizliğin daha az olduğu bölgeler, TR32 Aydın-Denizli-Muğla (0.571), TR21 Tekirdağ-Edirne-Kırklareli (0.601), TR31 İzmir (0.561), ve TR10 İstanbul (0.513) bölgeleridir. Eşitsizliğin daha yüksek olduğu bölgeler, TRA1 Erzurum-Erzincan Bayburt (0.242), TRC1 Gaziantep-Adıyaman-Kilis (0.299), TR71 Kırıkkale-Niğde-Aksaray-Nevşehir-Kırşehir (0.303), TRC3 Mardin-Batman-Şırnak-Siirt (0.303) ve TRB2 Van-Muş-Bitlis-Hakkari (0.281) bölgeleridir. Verilerden de görüleceği üzere, Türkiye’nin batı kısmında kalan bölgelerde eşitsizlik daha az, doğu ve güneydoğu kısmında kalan bölgelerde ise eşitsizlik daha yüksektir. Ayrıca, ortaöğretimdeki cinsiyet eşitsizliğinin düşük olduğu bölgeler olan, TR10 İstanbul, TR31 İzmir, TR51 Ankara bölgeleri, ortaöğretim mezunlarının işgücüne katılım oranındaki cinsiyet eşitsizliğinin düşük olduğu bölgeler arasında olmadığı göze çarpmaktadır. TR10 İstanbul ile TR31 İzmir bölgeleri 2009 yılında, TR51 Ankara bölgesi ise hem 2009 hem de 2014 yılında ortaöğretim mezunlarının işgücüne katılım oranındaki cinsiyet eşitsizliğinin düşük olduğu bölgeler arasında yer almamaktadır. Bu noktadan hareketle, bu bölgelerde, eğitim oranlarındaki cinsiyet eşitsizliğinin azalmasının işgücüne katılımdaki cinsiyet eşitsizliğinin azalmasına yansımadağı sonucuna ulaşılabilir.

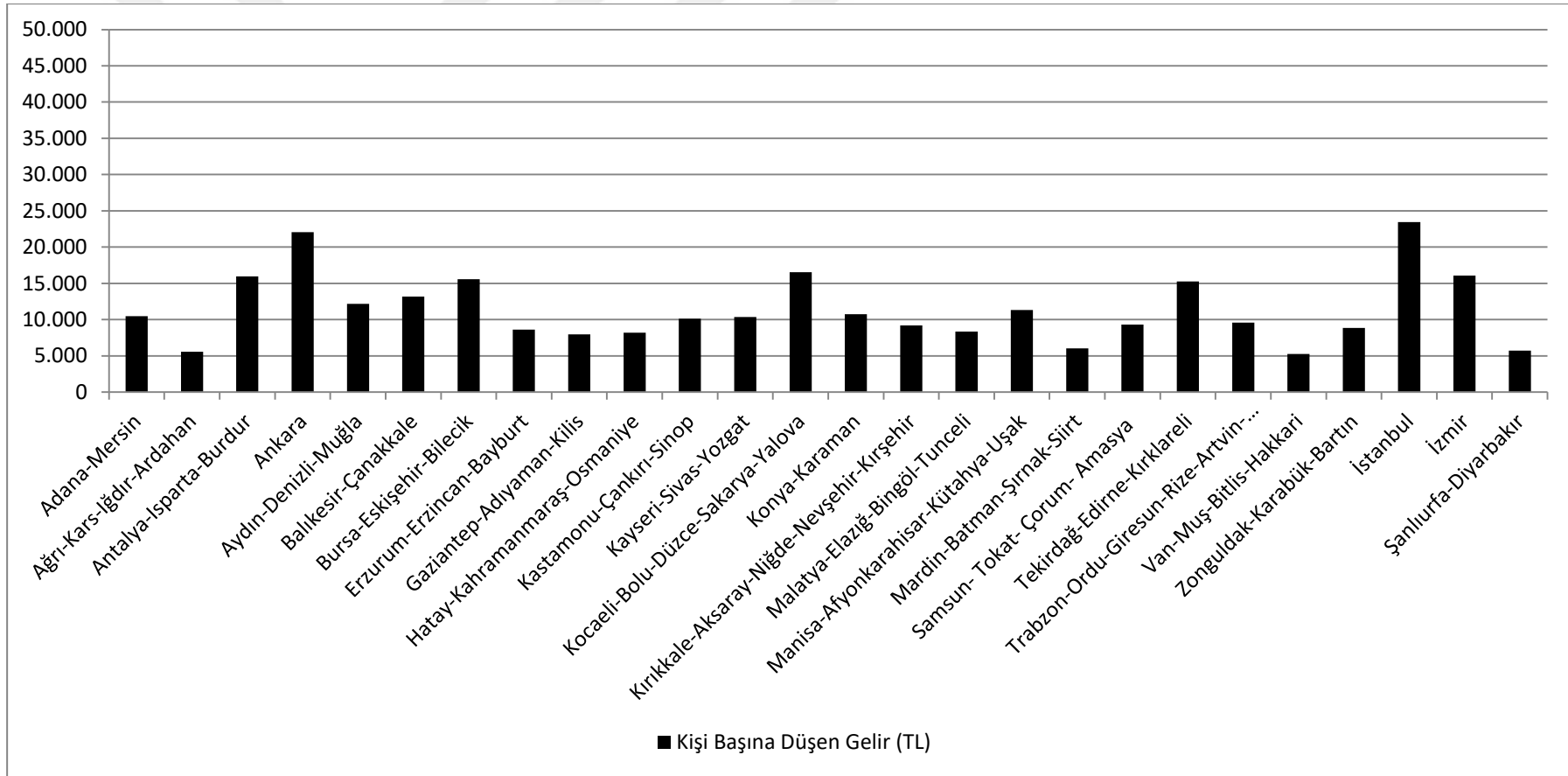

Şekil 4.26: 2009 Yılı Türkiye Bölgesel Yükseköğretim Mezunu Kadınların İşgücüne Katılım Oranı ile Yükseköğretim Mezunu Erkeklerin İşgücü Katılım Oranının Birbirine Oranı (TÜİK)

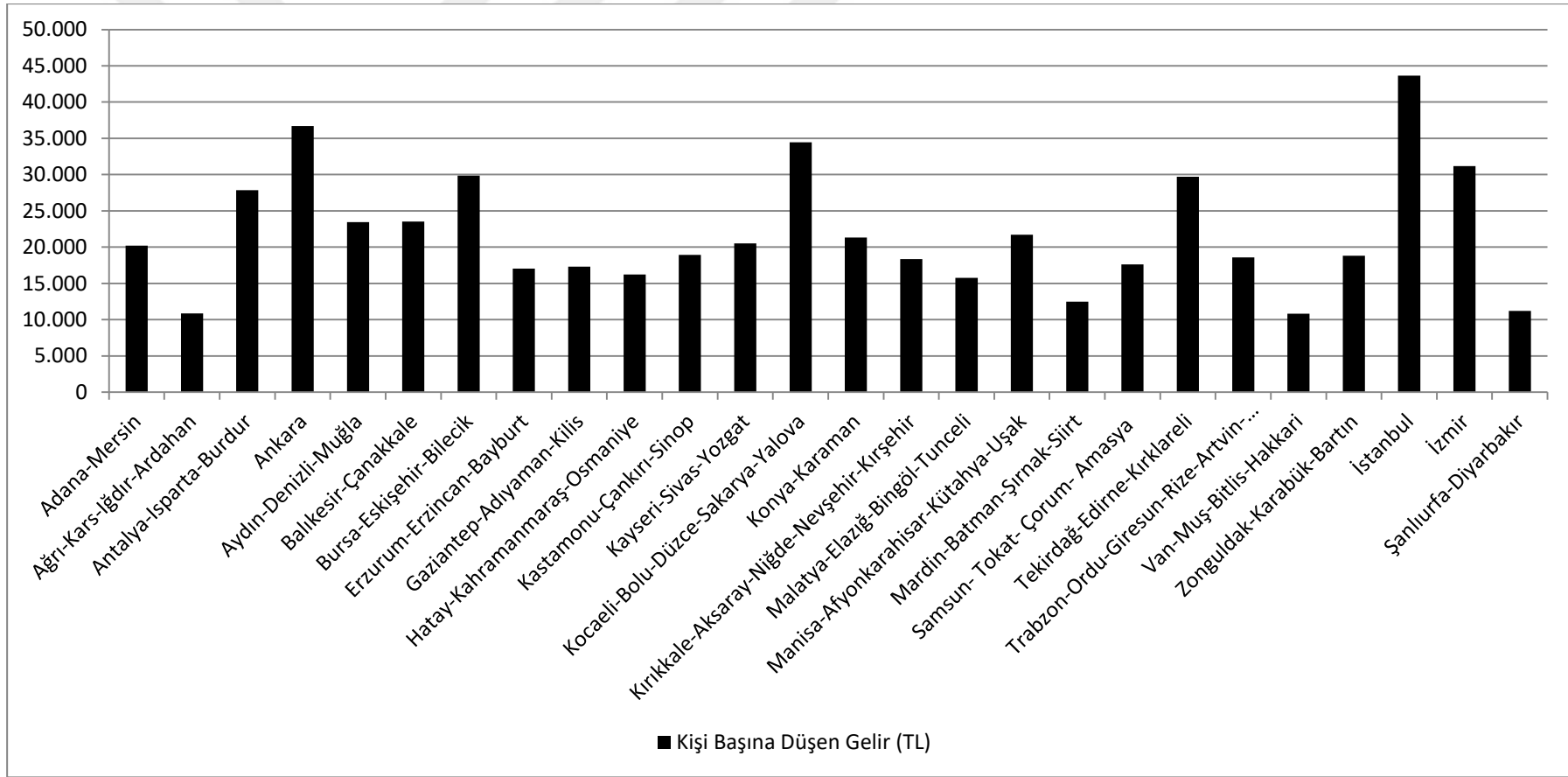

Şekil 4.27: 2014 Yılı Türkiye Bölgesel Yükseköğretim Mezunu Kadınların İşgücüne Katılım Oranı ile Yükseköğretim Mezunu Erkeklerin İşgücü Katılım Oranının Birbirine Oranı (TÜİK)

Şekil 4.26 ve 4.27’de, 2009 ve 2014 yıllarında Türkiye’de bölgesel yükseköğretim mezunu kadın-erkeklerin işgücüne katılım oranları verilmiştir. 2009 yılında yükseköğretim mezunu kadın-erkek işgücü katılım oranlarında eşitsizliğin daha az olduğu bölgeler, TR32 Aydın-Denizli-Muğla (0.920), TR41 Bursa-Eskişehir-Bilecik (0.931), TR63 Hatay-Kahramanmaraş-Osmaniye (0.906) ve TR42 Kocaeli-Bolu-Düzce-Sakarya-Yalova (0.929) bölgeleridir. Eşitsizliğin daha yüksek olduğu bölgeler ise, TRA1 Erzurum-Erzincan-Bayburt (0.776), TRC1 Gaziantep-Adıyaman-Kilis (0.717), TR72 Kayseri-Sivas-Yozgat (0.772) ve TRB1 Malatya-Elazığ-Bingöl-Tunceli (0.799) bölgeleridir. 2014 yılında yükseköğretim mezunu kadın-erkek işgücü katılım oranlarında eşitsizliğin daha az olduğu bölgeler, TR51 Ankara (0.873), TR32 Aydın-Denizli-Muğla (0.877), TR41 Bursa-Eskişehir-Bilecik (0.879) ve TR31 İzmir (0.908) bölgeleridir. Eşitsizliğin yüksek olduğu bölgeler ise, TRA1 Erzurum-Erzincan-Bayburt (0.714), TRC1 Gaziantep-Adıyaman-Kilis (0.685), TR52 Konya-Karaman (0.751) ve TRC2 Şanlıurfa-Diyarbakır (0.750) bölgeleridir. Bu verilerden de anlaşılacağı üzere, yükseköğretim mezunu kadın-erkek işgücüne katılım oranlarında eşitsizliğin daha az olduğu bölgeler Türkiye’nin batı kesiminde yer alan bölgelerdir. Eşitsizliğin daha yüksek olduğu bölgeler doğu ve güneydoğuda yer alan bölgelerdir. Ayrıca, yükseköğretim mezunu kadın-erkek işgücüne katılım oranları ortaöğretim kadın-erkek işgücüne katılım oranlarına göre daha yüksektir. Yani yükseköğretim mezunu kadınların işgücüne katılım oranları ortaöğretim mezunu kadınlara nazaran daha yüksektir.

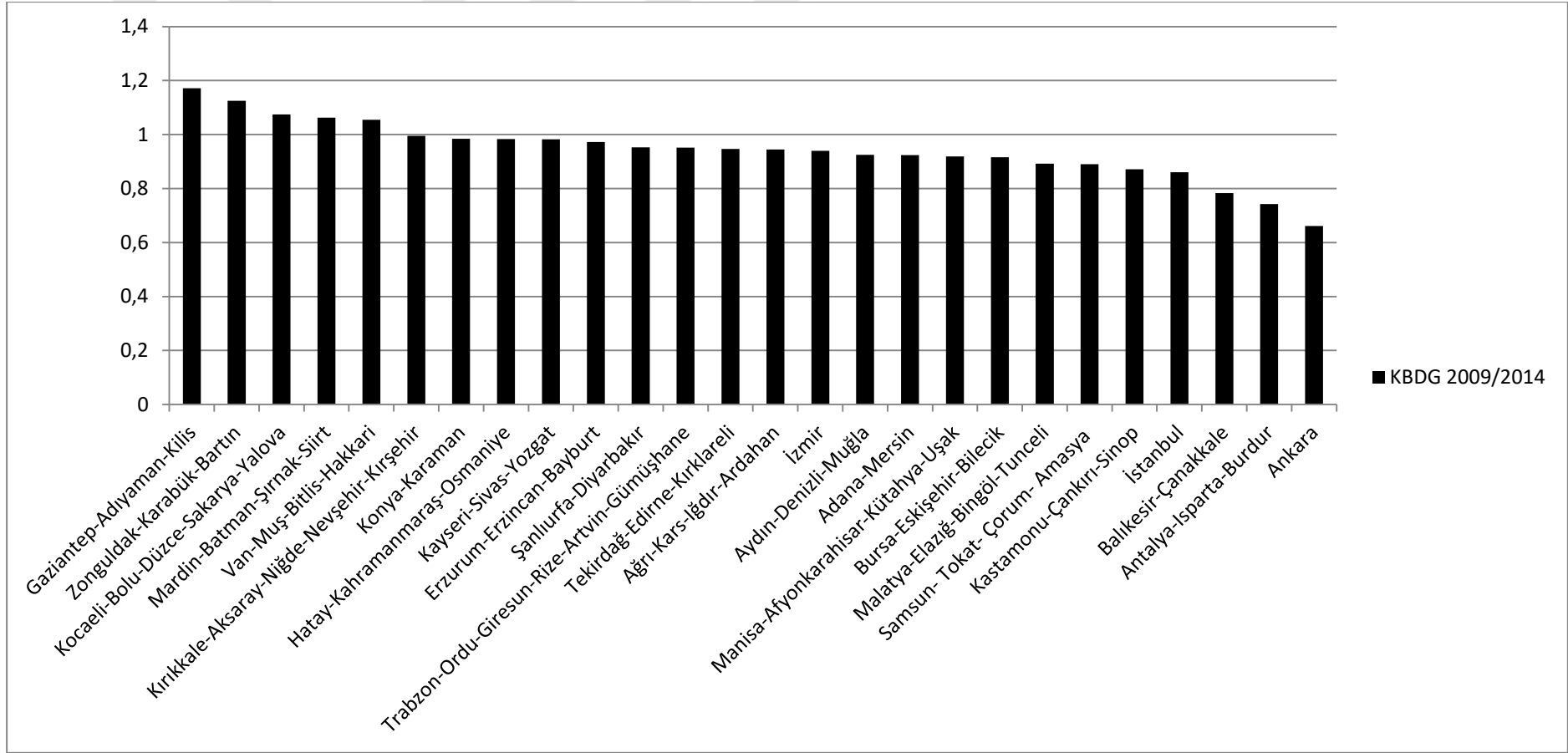

Şekil 4.28: 2009 Yılı Türkiye Bölgesel Kişi Başına Düşen Gelir (TÜİK)

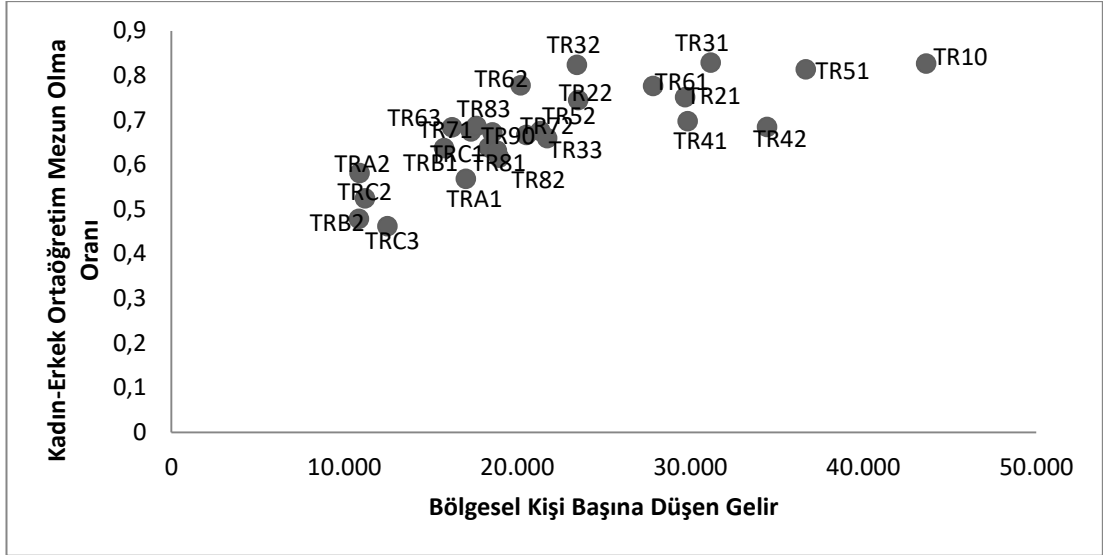

Şekil 4.29: 2014 Yılı Türkiye Bölgesel Kişi Başına Düşen Gelir (TÜİK)

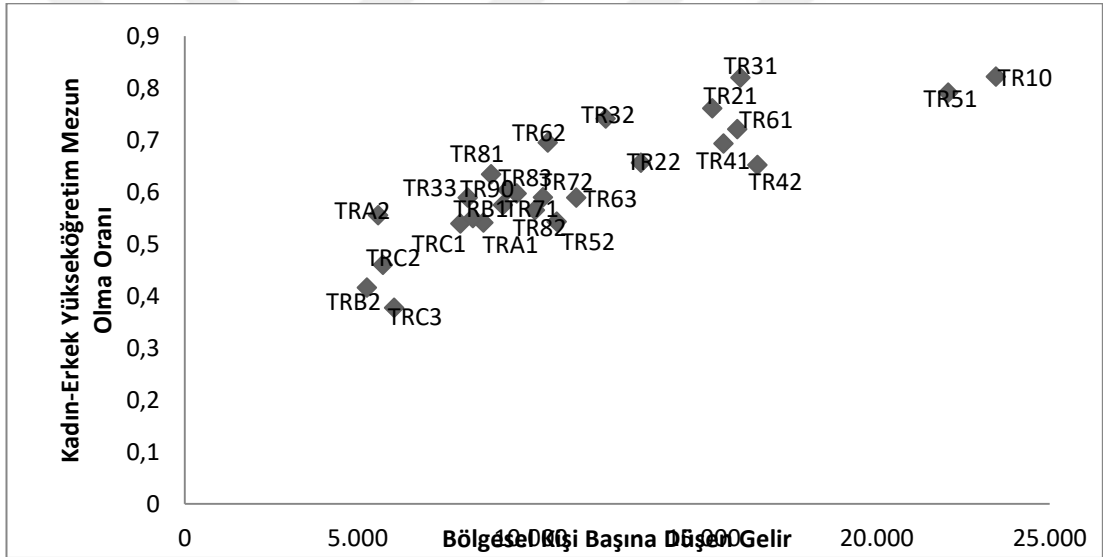
Şekil 4.28 ve 4.29’da 2009 ve 2014 yıllarında Türkiye’deki 26 bölgenin kişi başına düşen gelirleri gösterilmektedir. 2009 yılında kişi başına düşen gelirin en yüksek olduğu bölgeler, TR51 Ankara (22.072), TR42 Kocaeli-Bolu-Düzce-Sakarya-Yalova (16.557), TR31 İzmir (16.068), TR10 İstanbul (23.454) bölgeleridir. En düşük olduğu bölgeler ise, TRA2 Ağrı-Kars-Iğdır-Ardahan (5.592), TRC3 Mardin-Batman-Şırnak-Siirt (6.056), TRB2 Van-Muş-Bitlis-Hakkari (5.275), TRC2 Şanlıurfa-Diyarbakır (5.732) bölgeleridir. 2014 yılında kişi başına düşen gelirin en yüksek olduğu bölgeler, TR51 Ankara (36.680), TR42 Kocaeli-Bolu-Düzce-Sakarya-Yalova (34.450), TR31 İzmir (31.179), TR10 İstanbul (43.645) bölgeleridir. En düşük olduğu bölgeler ise, TRA2 Ağrı-Kars-Iğdır-Ardahan (10.880), TRC3 Mardin-Batman-Şırnak-Siirt (12.495), TRB2 Van-Muş-Bitlis-Hakkari (10.844), TRC2 Şanlıurfa-Diyarbakır (11.198) bölgeleridir. Verilerden de görüleceği üzere, kişi başına düşen gelirin en yüksek olduğu bölgeler Türkiye’nin batı kısmında yer alan bölgelerdir. Düşük olduğu bölgeler ise, doğu ve güneydoğuda yer alan bölgelerdir.

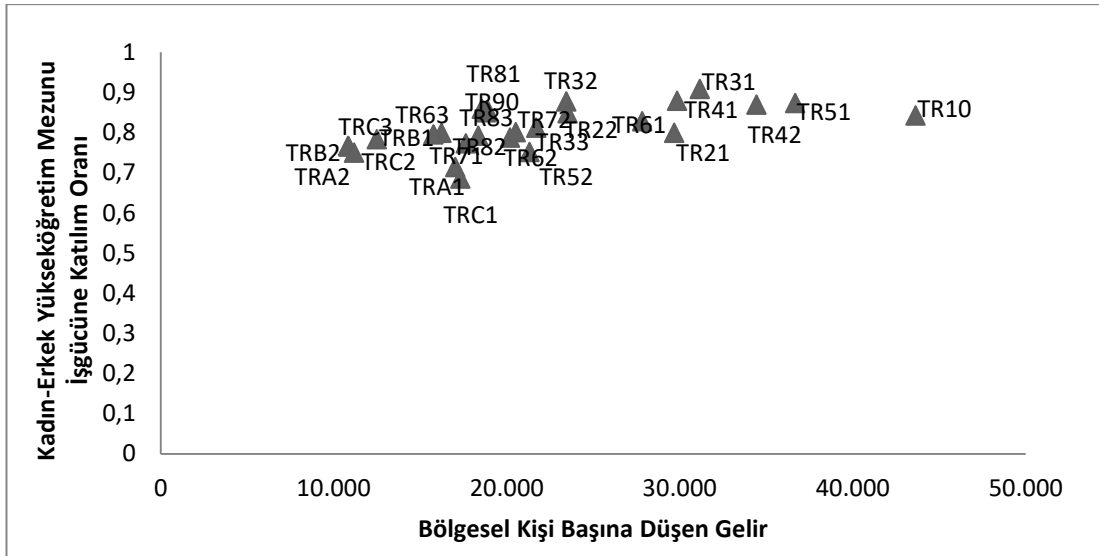
Şekil 4.30: Türkiye Bölgesel 2009 Yılından 2014 Yılına Kişi Başıma Düşen Gelir Artışı (TÜİK)

Şekil 4.32: 2014 Yılı Türkiye Bölgesel Kişi Başına Düşen Gelir ile Kadın-Erkek Ortaöğretim Mezunu Oranı Arasındaki İlişki

Şekil 4.33: 2009 Yılı Türkiye Bölgesel Kişi Başına Düşen Gelir ile Kadın-Erkek Yükseköğretim Mezunu Oranı Arasındaki İlişki

Şekil 4.38: 2014 Yılı Türkiye Bölgesel Kişi Başına Düşen Gelir ile Yükseköğretim Mezunu Kadın-Erkek İşgücüne Katılım Oranı Arasındaki İlişki

Şekil, 4.31’de 2009 yılı kişi başına düşen gelir ile 2009 yılı kadın-erkek ortaöğretimden mezun olma arasındaki ilişki, 4.32’de ise 2014 yılı kişi başına düşen gelir ile 2014 yılı kadın-erkek ortaöğretimden mezun olma arasındaki ilişki incelenmektedir. 2 şekle de bakıldığında, 2 değişken arasındaki ilişkinin hem 2009 hem de 2014 pozitif olduğu görülmektedir. Şekil 4.33’de, 2009 yılı kişi başına düşen gelir ile 2009 yılı kadın-erkek yükseköğretimden mezun olma arasındaki ilişki, 4.34’de ise, 2014 yılı kişi başına düşen gelir ile 2014 yılı kadın-erkek yükseköğretimden mezun olma arasındaki ilişki incelenmektedir. 2 şekle de bakıldığında, 2 değişken arasındaki ilişkinin hem 2009 hem de 2014 yılında pozitif olduğu görülmektedir. Şekil 4.35’de, 2009 yılı kişi başına düşen gelir ile 2009 yılı ortaöğretim mezunu kadın-erkek işgücü katılım oranı arasındaki ilişki, 4.36’da ise, 2014 yılı kişi başına düşen gelir ile 2014 yılı ortaöğretim mezunu kadın-erkek işgücü katılım oranı arasındaki ilişki incelenmektedir. Şekil 4.35’de TR10 İstanbul ile TR51 Ankara bölgelerinin olası pozitif ilişkiyi bozduğu, Şekil 4.36’da ise TR10 İstanbul’un olası pozitif ilişkiyi bozduğu görülmektedir. Şekil 4.37’de 2009 yılı kişi başına düşen gelir ile 2009 yılı yükseköğretim mezunu kadın-erkek işgücü katılım oranı arasındaki ilişki, 4.38’de ise, 2014 yılı kişi başına düşen gelir ile 2014 yılı yükseköğretim mezunu kadın-erkek işgücü katılım oranı arasındaki ilişki incelenmektedir. Her 2 şekle de bakıldığında, 2 değişken arasındaki ilişkinin hem 2009 hem de 2014 yılı için düz olduğu görülmektedir. Yani yükseköğretim mezunu kadınların her bölgede işgücüne katılım oranının yüksek olduğu ve yükseköğretim

mezunu kadın ve erkekler arasındaki işgücü katılım oranının bölgesel anlamda farklılık göstermediği söylenebilir.

Tablo 4.1: Korelasyon İlişkisi

YILLAR	Kişi Başına Düşen Gelir ile Ortaöğretim Mezunu Kadın-Erkek Oranı	Kişi Başına Düşen Gelir ile Yükseköğretim Mezunu Kadın-Erkek Oranı	Kişi Başına Düşen Gelir ile Ortaöğretim Mezunu Kadın-Erkek İşgücüne Katılım Oranı	Kişi Başına Düşen Gelir ile Yükseköğretim Mezunu Kadın-Erkek İşgücüne Katılım Oranı	Ortaöğretim Mezunu Kadın-Erkek Oranı ile Ortaöğretim Mezunu Kadın-Erkek İşgücüne Katılım Oranı	Yükseköğretim Mezunu Kadın-Erkek Oranı ile Yükseköğretim Mezunu Kadın-Erkek İşgücüne Katılım Oranı
2009	0.810**	0.861**	0.499**	0.285	0.671**	0.310
2010	0.812**	0.850**	0.556**	0.305	0.643**	0.196
2011	0.800**	0.865**	0.496**	0.403*	0.616**	0.404*
2012	0.797**	0.835**	0.601**	0.395*	0.726**	0.488*
2013	0.777**	0.826**	0.636**	0.400*	0.718**	0.465*
2014	0.780**	0.829**	0.619**	0.616**	0.684**	0.596**

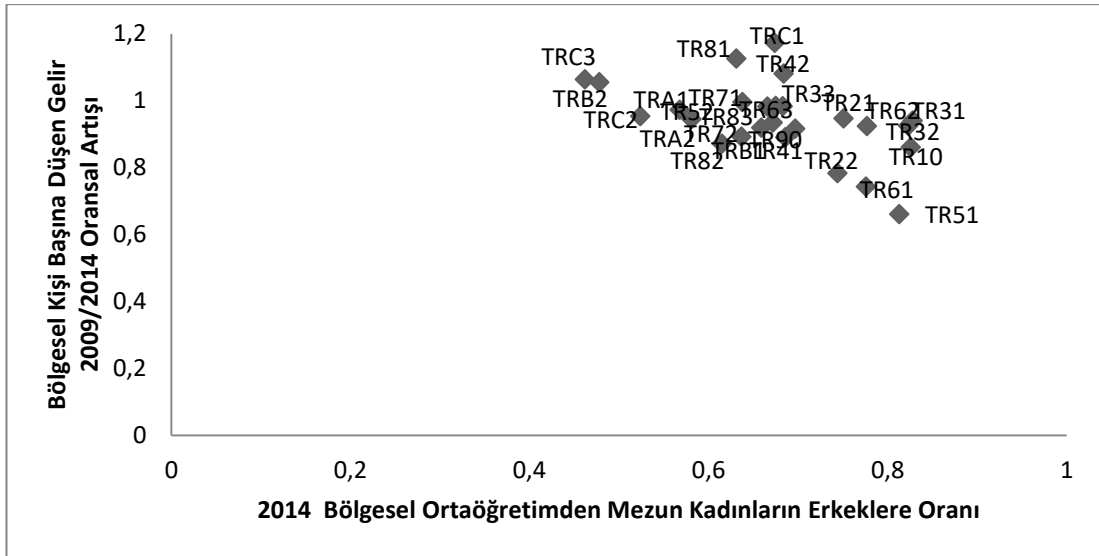
** , %1 anlamlılık düzeyini, * %5 anlamlılık düzeyini ifade etmektedir.

Tablo 4.1’de, 2009 ile 2014 yılları arasındaki Türkiye’deki 26 bölge için, kişi başına düşen gelir ile ortaöğretim mezunu kadın-erkek oranı, kişi başına düşen gelir ile yükseköğretim mezunu kadın-erkek oranı, kişi başına düşen gelir ile ortaöğretim mezunu kadın-erkek işgücüne katılım oranı, kişi başına düşen gelir ile yükseköğretim mezunu kadın-erkek işgücüne katılım oranı, ortaöğretim mezunu kadın-erkek oranı ile ortaöğretim mezunu kadın-erkek işgücüne katılım oranı ve yükseköğretim mezunu kadın-erkek oranı ile yükseköğretim mezunu kadın-erkek işgücüne katılım oranı arasındaki korelasyonlar gösterilmiştir. Buna göre; kişi başına düşen gelir ile ortaöğretim mezunu kadın-erkek arasındaki korelasyon katsayısı %1 anlamlılık düzeyinde pozitif ve güçlü olduğunu göstermektedir. Yani kişi başına düşen gelirdeki artışla ortaöğretim mezunu kadın-erkek oranındaki artış arasında pozitif ve güçlü bir ilişki vardır. Kişi başına düşen gelir ile yükseköğretim mezunu kadın-erkek oranı arasındaki korelasyon katsayısı %1 anlamlılık düzeyinde pozitif ve güçlü olduğunu göstermektedir. Yani, kişi başına düşen gelirdeki artışla yükseköğretim mezunu kadın-erkek oranındaki artış arasında pozitif ve güçlü bir ilişki vardır. Kişi başına düşen gelir ile ortaöğretim mezunu kadın-erkek işgücüne katılım arasındaki korelasyon katsayısı 2009 yılında %1 anlamlılık düzeyinde pozitif ve zayıf bir ilişki, 2010, 2011, 2012, 2013 ve 2014 yıllarında ise %1 anlamlılık düzeyinde pozitif ve orta bir ilişki olduğunu göstermektedir. Yani, kişi başına düşen gelirdeki artışla ortaöğretim mezunu kadın-erkek işgücüne katılım oranındaki artış arasında 2009 yılında pozitif ve zayıf, diğer yıllarda ise pozitif ve orta bir ilişki vardır. Kişi başına düşen gelir ile yükseköğretim mezunu kadın-erkek işgücüne katılım oranı arasındaki korelasyon katsayısı 2011, 2012 ve 2013 yıllarında %5 anlamlılık düzeyinde pozitif ve zayıf, 2014 yılında ise %1 anlamlılık düzeyinde pozitif ve orta bir ilişki olduğunu göstermektedir. 2009 ve 2010 yıllarında korelasyon katsayısı anlamlı değildir. Yani, kişi başına düşen gelirdeki artış ile yükseköğretim mezunu kadın-erkek işgücüne katılım oranındaki artış arasında 2011, 2012, 2013 yıllarında pozitif ve zayıf, 2014 yılında ise pozitif ve orta bir ilişki vardır. 2009 ve 2010 yılında ise kişi başına düşen gelirdeki artış ile yükseköğretim mezunu kadın-erkek işgücüne katılım oranındaki artış arasında bir ilişki yoktur. Ortaöğretim mezunu kadın-erkek oranı ile ortaöğretim mezunu kadın-erkek işgücüne katılım oranı arasındaki korelasyon katsayısı %1 anlamlılık düzeyinde pozitif ve orta bir ilişki olduğunu göstermektedir. Yani ortaöğretim mezunu kadın-erkek oranındaki artış ile ortaöğretim mezunu kadın-erkek işgücüne katılım oranındaki artış arasında

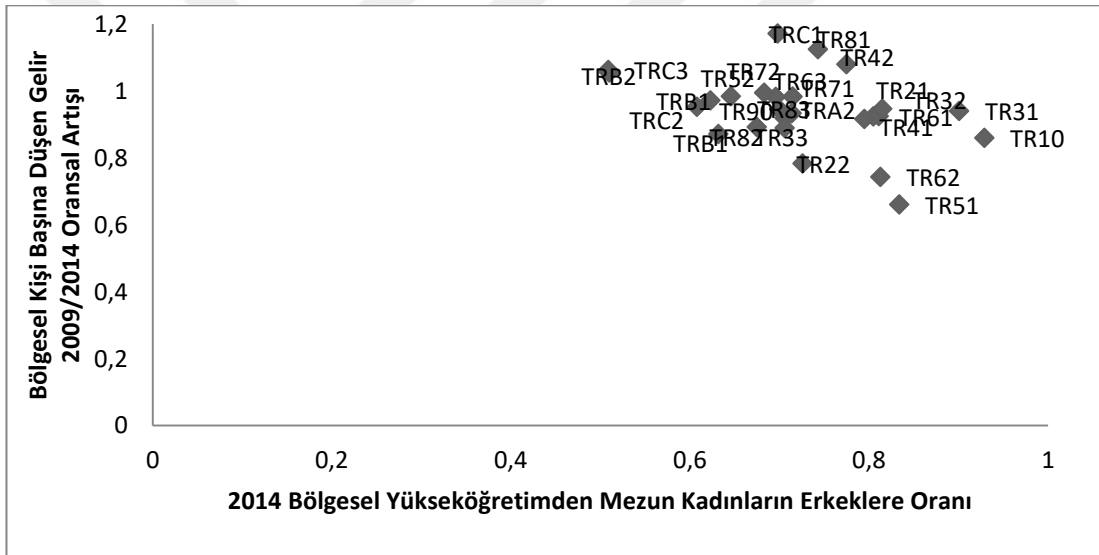
pozitif ve orta bir ilişki vardır. Yükseköğretim mezunu kadın-erkek oranı ile yükseköğretim mezunu kadın-erkek işgücüne katılım oranı arasındaki korelasyon katsayısı 2011, 2012 ve 2013 yıllarında %5 anlamlılık düzeyinde pozitif ve zayıf bir ilişki olduğunu göstermektedir. 2014 yılında ise, %1 anlamlılık düzeyinde pozitif ve orta bir ilişki olduğunu göstermektedir. 2009 ile 2010 yıllarında ise, anlamlı bir ilişki mevcut değildir. Yani, yükseköğretim mezunu kadın-erkek oranındaki artış ile yükseköğretim mezunu kadın-erkek işgücüne katılım oranındaki artış arasında 2011, 2012, 2013 yıllarında pozitif ve zayıf ilişki vardır. 2014 yılında ise pozitif ve orta bir ilişki vardır. 2009 ve 2010 yılında ise yükseköğretim mezunu kadın-erkek oranındaki artış ile yükseköğretim mezunu kadın-erkek işgücüne katılım oranındaki artış arasında bir ilişki yoktur.

4.3. REGRESYON ANALİZİ

Çalışmanın bu bölümünde Türkiye'deki 26 bölge için daha önce oluşturduğumuz regresyon denklemlerini elimizdeki verilerle analiz edip yorumlayacağız. Denklemleri analiz edip yorumlamadan önce denklemlerde kullandığımız Türkiye bölgesel kişi başına düşen gelirdeki 2009'dan 2014'e olan oransal artış ile 2009 bölgesel ortaöğretim mezunu kadınların erkeklere oranı ve yükseköğretim mezunu kadınların erkeklere oranının dağılım grafiğini çizerek kişi başına düşen gelirdeki artış oranı ile kadın-erkek eğitim farkı arasındaki ilişkiyi göstereceğiz.

Şekil 4.39: Türkiye Bölgesel Kişi Başına Düşen Gelirdeki 2009 Yılından 2014 Yılına Olan Artış ile Ortaöğretim Mezunu Kadın-Erkek Oranı Arasındaki İlişki

Şekil 4.40: Türkiye Bölgesel Kişi Başına Düşen Gelirdeki 2009 Yılından 2014 Yılına Olan Artış ile 2014 Yılı Yükseköğretim Mezunu Kadın-Erkek Oranı Arasındaki İlişki

Şekil 4.39 ve 4.40'da, kişi başına düşen gelirin 2009'dan 2014'e olan oransal artışı ile ortaöğretim ve yükseköğretimden mezun olan kadınların erkeklerle oranları verilmiştir. Şekil 4.39 ve 4.40 'da göze çarpan en temel husus, ortaöğretim ve yükseköğretimden mezun olan kadınların erkeklerle oranı diğer bölgelere nazaran daha düşük olmasına rağmen kişi başına düşen gelirdeki oransal artışın diğer bölgelerin birçoğuna nazaran daha yüksek olduğu bölgeler olan TRC3 Mardin-Batman-Şırnak-Siirt ve TRB2 Van-Muş-Bitlis-Hakkari bölgeleridir. TRC3 Mardin-Batman-Şırnak-Siirt bölgesinin 2014 yılındaki kadın-erkek ortaöğretimden mezun

olma oranları farkı 0,462, kadın-erkek yükseköğretimden mezun olma oranları farkı ise, 0,509 olmasına rağmen kişi başına düşen gelirdeki 2009'dan 2014'e olan oransal artış 1,063 şeklindedir. TRB2 Van-Muş-Bitlis-Hakkari bölgesindeyse 2014 yılındaki kadın-erkek ortaöğretimden mezun olma oranları farkı 0,478, kadın-erkek yükseköğretimden mezun olma oranları farkı ise, 0,510 olmasına rağmen kişi başına düşen gelirdeki 2009'dan 2014'e olan oransal artış 1,055 şeklindedir. Buradan hareketle, bu bölgelerdeki kişi başına düşen gelirin yüksek oransal artışının eğitimdeki cinsiyet eşitsizliklerini aynı ölçüde azaltmadığını söyleyebiliriz. TR51 Ankara bölgesiyse, kadın-erkek ortaöğretim ve yükseköğretimden mezun olma oranları farkı en düşük olan bölgelerden biriyken, kişi başına düşen gelirdeki oransal artışın en düşük olduğu bölge olarak karşımıza çıkmaktadır. TR51 Ankara bölgesinde 2014 yılı kadın-erkek ortaöğretimden mezun olma oranı 0.813, 2014 yılı kadın-erkek yükseköğretim mezun olma oranları farkı 0.834 iken kişi başına düşen gelirdeki 2009'dan 2014'e olan oransal artış 0.661'dir. Buradan hareketle, TR51 Ankara bölgesinin eğitimdeki başarıyı kişi başına düşen gelirdeki artışta yakalayamadığı söylenebilir.

Çalışmanın şimdiki kısmında ise, daha önceki bölümlerde oluşturduğumuz regresyon denklemlerini verileri de kullanarak analiz edeceğiz.

$$\begin{aligned} \text{KBDG}_{(2009/2014)} = & 2.002 + -0.091 \text{TOÖ}_{(2009)} + -0.133 \text{OÖF}_{(2009)} + -0.102 \text{KBDG}_{(2009)} + -0.007 \\ & \text{OÖİGKF}_{(2009)} \end{aligned} \quad (5)$$

(2.130)	(-0.078)	(-0.395)	(-0.798)	(0.028)
[0.045]	[0.938]	[0.696]	[0.433]	[0.977]

$$\begin{aligned} \text{KBDG}_{(2009/2014)} = & 2.264 + 0.176 \text{TYÖ}_{(2009)} + -0.136 \text{YÖF}_{(2009)} + -0.113 \text{KBDG}_{(2009)} + -0.231 \\ & \text{YÖİGKF}_{(2009)} \end{aligned} \quad (6)$$

(2.510)	(0.168)	(-0.354)	(-1.001)	(-0.564)
[0.020]	[0.868]	[0.726]	[0.327]	[0.578]

$$\begin{aligned} \text{OÖF}_{(2013/2014)} = & 0.239 + -0.165 \text{KBDG}_{(2009/2010)} + -0.015 \text{KBDG}_{(2009)} + -0.121 \text{OÖF}_{(2009)} + 0.054 \\ & \text{OÖİGKF}_{(2009)} \end{aligned} \quad (7)$$

(1.762)	(-1.892)	(-0.997)	(-2.659)	(1.528)
[0.092]	[0.072]	[0.329]	[0.014]	[0.141]

$$YÖF_{(2013/2014)} = -0.014 + 0.031 KBDG_{(2009/2010)} + 0.005 KBDG_{(2009)} + -0.094 YÖF_{(2009)} + 0.050 YÖİGKF_{(2009)} \quad (8)$$

$$(-0.126) \quad (0.476) \quad (0.410) \quad (-2.381) \quad (1.279)$$

$$[0.900] \quad [0.638] \quad [0.685] \quad [0.026] \quad [0.214]$$

Yukarıdaki (5), (6), (7) ve (8) numaralı denklemlerde, Türkiye'deki 26 bölge için daha önce oluşturduğumuz regresyon denklemlerinin istatistiksel olarak hesaplanmış halleri gösterilmektedir. Denklemlerin altındaki ayraç içinde gösterilenler denklemdaki katsayıların t istatistik değerlerini, köşeli parantez içinde gösterilenler ise olasılık değerlerini göstermektedir. Şimdi, bu denklemler için daha önce oluşturduğumuz hipotezleri inceleyip, kullandığımız katsayıların arasında bir ilişki olup olmadığını göstereceğiz. (5) numaralı denklemde, kişi başına düşen gelirdeki 2009 yılından 2014 yılına olan oransal artış ile 2009 ortaöğretim mezunu kadın-erkek farkı arasındaki ilişki incelenmektedir. 2009 yılı ortaöğretim mezunu kadın-erkek farkının katsayısı -0.133, t istatistik değeri -0.395 ve olasılık değeri ise 0.696 şeklindedir. Olasılık değeri %10, %5 ve %1'den büyük olduğu için kişi başına düşen gelirdeki 2009 yılından 2014 yılına olan oransal artış ile 2009 ortaöğretim mezunu kadın-erkek farkı arasındaki ilişki istatistiki olarak anlamlı değildir. Buradan hareketle, H_0 hipotezi kabul edilir. Yani Türkiye'deki 26 bölge için, kişi başına düşen gelirdeki 2009'dan 2014'e olan artış ile 2009 yılı ortaöğretimden mezun olan kadın-erkek eğitim farkı arasında bir ilişki yoktur.

(6) numaralı denkleme baktığımızda, kişi başına düşen gelirdeki 2009'dan 2014 yılına olan oransal artış ile 2009 yılı yükseköğretimden mezun olan kadın-erkek eğitim farkı arasındaki ilişki incelenmektedir. 2009 yılı yükseköğretimden mezun olan kadın-erkek eğitim farkının katsayısı -0.136, t istatistik değeri -0.354 ve olasılık değeri ise 0.726 şeklindedir. Olasılık değeri %10, %5 ve %1'den büyük olduğu için kişi başına düşen gelirdeki 2009 yılından 2014 yılına olan oransal artış ile 2009 yükseköğretim mezunu kadın-erkek farkı arasındaki ilişki istatistiki olarak anlamlı değildir. Buradan hareketle, H_0 hipotezi kabul edilir. Yani, Türkiye'deki 26 bölge için, kişi başına düşen gelirdeki 2009'dan 2014'e olan artış ile 2009 yılı yükseköğretimden mezun olan kadın-erkek eğitim farkı arasında bir ilişki yoktur.

(7) numaralı denklemde, 2013 yılından 2014 yılına olan ortaöğretim mezunu kadın-erkek eğitim farkı artışı ile kişi başına düşen gelirdeki 2009'dan 2010 yılına olan oransal artış arasındaki ilişki incelenmektedir. Kişi başına düşen gelirdeki 2009 yılından 2010 yılına olan oransal artışın katsayısı -0.165 , t istatistik değeri -1.892 ve olasılık değeri ise 0.072 şeklindedir. Olasılık değeri %10'dan küçük olduğundan dolayı 2013 yılından 2014 yılına olan ortaöğretim mezunu kadın-erkek eğitim farkı artışı ile kişi başına düşen gelirdeki 2009'dan 2010 yılına olan oransal artış arasındaki ilişki istatistiki olarak anlamlıdır. Buradan hareketle H_0 hipotezi reddedilip H_1 hipotezi kabul edilir. Yani, Türkiye'deki 26 bölge için, 2013 yılından 2014 yılına olan ortaöğretim mezunu kadın-erkek eğitim farkı artışı ile kişi başına düşen gelirdeki 2009'dan 2010 yılına olan artış arasında bir ilişki vardır. Ancak kişi başına düşen gelirdeki 2009'dan 2010'a olan artışın katsayısı negatif olduğundan dolayı ilişki negatif yönlüdür.

(8) numaralı denklemde, 2013 yılından 2014 yılına olan yükseköğretim mezunu kadın-erkek eğitim farkı artışı ile kişi başına düşen gelirdeki 2009'dan 2010 yılına olan oransal artış arasındaki ilişki incelenmektedir. Kişi başına düşen gelirdeki 2009 yılından 2010 yılına olan oransal artışın katsayısı 0.031 , t istatistik değeri 0.476 ve olasılık değeri ise 0.638 şeklindedir. Olasılık değeri %10, %5 ve %1'den büyük olduğu için, 2013 yılından 2014 yılına olan yükseköğretim mezunu kadın-erkek eğitim farkı artışı ile kişi başına düşen gelirdeki 2009'dan 2010 yılına olan oransal artış arasındaki ilişki istatistiki olarak anlamlı değildir. Yani, Türkiye'deki 26 bölge için, 2013 yılından 2014 yılına olan yükseköğretim mezunu kadın-erkek eğitim farkı artışı ile kişi başına düşen gelirdeki 2009'dan 2010 yılına olan artış arasında bir ilişki yoktur.

SONUÇ

Dünya var olduğundan beri bütün insanlığın en büyük sorunlarından birisi de eşitsizlik durumudur. Günümüzde çoğu uluslararası kurum ve kuruluş bütün insanları din, dil, ırk, cinsiyet gözetmeksizin eşit olarak kabul etse de eşitsizlik durumu gerçek hayatta hala pek çok alanda varlığını sürdürmektedir. Bunların en önemlilerinden biriside, cinsiyet eşitsizliğidir. Cinsiyet eşitsizliği, kadın ve erkeklerin sosyal, siyasal, ekonomik vb. alanlarda yaşamış oldukları ayrımcılığı ifade etmektedir. Günümüzde sosyal bilimlerin gelişmesi ve uluslararası kurum ve kuruluşların yapmış oldukları çalışmalar ile cinsiyet eşitsizliğinin dünya ülkelerinin gelişmesinin önündeki büyük bir problemlerden biri olduğu görüşü yaygınlaşmakta ve birçok ülke bu durumu gidermek için çalışmalar yapmaktadır.

Cinsiyet eşitsizliği, ekonomik büyüme ve kalkınma için de büyük bir engel oluşturmaktadır. 1970'li yıllara gelindiğinde, ülkelerin sürdürülebilir bir ekonomik büyüme ve kalkınma elde edebilmeleri için beşeri sermayenin önemli bir etken olduğu vurgulanmıştır. Ülkeler ellerindeki nüfusu üretim açısından daha verimli bir şekilde kullanabilmek amacıyla eğitim, sağlık gibi sektörlere yatırım yapmışlar ve işgücünde nitelikli insan sermayesinin kullanılmasını amaçlamışlardır. Böylece daha yüksek ve istikrarlı bir ekonomik büyüme ve kalkınma elde edebileceklerini düşünmüşlerdir. Ancak, eğitim, işgücüne katılım gibi alanlardaki cinsiyet eşitsizliği kadınların ekonomik büyüme ve kalkınmaya olan katkılarına engel olmaktadır. Eğitimdeki cinsiyet eşitsizliği, kadınların erkeklere nazaran daha az eğitim almalarına yol açmakta ve kadınların işgücüne katılmasını zorlaştırmaktadır. Daha az eğitim alan kadınlar düşük ücretli işlerde çalışmakta ya da çocuk bakımı, ev işleri gibi ekonomik büyüme ve kalkınmaya katkı sağlamayan faaliyetler göstermektedir. Ayrıca eğitimdeki cinsiyet eşitsizliği ülkelerdeki bilinçsiz annelerin oranını arttırmakta ve gelecek nesillerin niteliğini de olumsuz etkilemektedir. İşgücüne katılımdaki cinsiyet eşitsizliği ise, kadınların işgücüne katılımda erkeklere

nazaran daha dezavantajlı konumda olmasından kaynaklanmaktadır. Düşük eğitim alan kadınlar daha düşük ücretli işlerde çalışmaktadır. Düşük ücret gelirleri kadınların işgücüne katılımlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Kadınlar çalıştığında elde ettiği düşük ücret gelirleri ile ev işleri arasında fayda maliyet kıyaslaması yaptığında ev işleri yapmanın daha karlı olduğunu görmekte ve işgücüne katılmamayı tercih etmektedirler. Bunlar dışında, kadınların işyerinde uğradıkları mobbing, kadın-erkek ücret eşitsizliği (eğitimli olsun ya da olmasın), terfi konusundaki dezavantajları kadınların işgücüne katılımını olumsuz yönde etkilemektedir. Dünya nüfusunun yarısını oluşturan kadınların yaşamış oldukları ayrımcılıklardan dolayı işgücüne erkeklere nazaran düşük seviyelerde katılmaları nüfusun yarısının atıl bir şekilde beklemesine ve ekonomik büyüme ve kalkınmayı olumsuz bir şekilde etkilemesine neden olmaktadır. Günümüzde, özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde eğitim ve işgücüne katılım alanlarında cinsiyet eşitsizliği varlığını sürdürmektedir.

Çalışmada yer verdiğimiz eğitim ve işgücüne katılımdaki cinsiyet eşitsizliğinin etkilerini inceleyen literatüre bakıldığında, çalışmaların büyük bir çoğunluğu eğitimdeki ve işgücüne katılımdaki cinsiyet eşitsizliğinin ekonomik büyümeyi olumsuz etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Ancak, eğitim ve istihdamdaki cinsiyet eşitsizliğinin ekonomik büyümeye olumlu katkı sağladığını söyleyen çalışmalar da vardır. Bu çalışmalardan biri, kadın ve erkeklerin en iyi yaptıkları işlerde uzmanlaşmaları gerektiğini ve kadınların ev işleri konusunda daha iyi olduklarını, dolayısıyla bu işlerde uzmanlaşmaları gerektiğini söylemektedir. Bir diğer çalışma ise özellikle orta gelirli ve ihracat odaklı büyüme stratejisi uygulayan ülkelerde eğitimdeki cinsiyet eşitsizliğinin ekonomik büyümeyi arttıracaklarını söylemektedir. Düşük eğitim seviyesinden kaynaklı olarak kadınlar düşük ücretli işlerde çalışacak, düşük ücretten dolayı firmalar daha fazla kadın işçi talep edecek ve firma maliyetleri azalacak, daha fazla işçi çalıştırabilen firmalar üretimini arttıracak, üretim artışıyla birlikte ihracat artacak ve ekonomik büyüme artacaktır. Ancak cinsiyet eşitsizliğinin ekonomik büyümeye olan etkisinin olumlu olduğunu savunan çalışmalar daha önce de belirtildiği gibi sınırlıdır.

Bazı gelişmekte olan ülkeler ile Türkiye arasında eğitim, işgücüne katılım ve yıllık elde edilen gelir, cinsiyet eşitsizliği açısından karşılaştırıldığında Türkiye'deki durum, karşılaştırma yaptığımız çoğu ülkeye göre daha iyidir. Eğitim

açısından Türkiye'ye bakıldığında Türkiye'de kadınların net okullaşma oranı hem ortaöğretim hem de yükseköğretim de erkeklere göre daha fazla artış göstermiş, hatta erkeklerin net okullaşma oranını geçmiştir. Yine aynı şekilde, işgücüne katılımda özellikle yükseköğretim mezunu kadınların işgücüne katılım oranı erkeklere yaklaşmaktadır. Türkiye'de yükseköğretim mezunu kadınların artması kadınların işgücüne katılımının artmasını sağlayacak ve işgücüne katılımdaki eşitsizlik daha da azalacaktır. Elde edilen tahmini yıllık gelir açısından bakıldığında, yine Türkiye'de, kıyaslanan gelişmekte olan ülkelere nazaran, cinsiyete göre elde edilen gelirdeki eşitsizlik daha azdır.

Türkiye'de bölgesel olarak, eğitim, işgücüne katılım ve kişi başına düşen gelir cinsiyet eşitsizliği açısından incelendiğinde, eğitimde, ortaöğretim ve yükseköğretimdeki kadın-erkek farkının en yüksek olduğu bölgelerin özellikle Doğu ve Güneydoğu'da yer alan bölgeler olduğu göze çarpmaktadır. İşgücüne katılımda ise, hem ortaöğretimde hem de yükseköğretimde kadın-erkek farkının en yüksek olduğu bölgeler olarak yine Doğu ve Güneydoğu'da yer alan bölgeler olduğu göze çarpmaktadır. Ancak, kadın-erkek eğitim farkının düşük olduğu bazı bölgelerde, işgücüne katılım oranındaki kadın-erkek farkının yüksek olduğu bölgelerde görülmektedir. Bu durum, bazı bölgelerde eğitimdeki başarının işgücüne katılım oranlarına yansımadığını göstermektedir. Ayrıca, yükseköğretim mezunu kadın-erkek işgücüne katılım oranı farkının bütün bölgelerde düşük olduğu görülmektedir. Buradan hareketle, yükseköğretim mezunu kadınların oranının artması sonucu işgücüne katılımda kadın-erkek arasındaki farkın daha da azalacağı sonucuna ulaşılabilir. Bölgesel kişi başına düşen gelire bakıldığında, sanayileşmiş ve Türkiye'nin batı kesiminde yer alan bölgelerin kişi başına düşen gelirinin sayısal olarak daha yüksek olduğu göze çarpmaktadır. Ancak, oransal olarak bakıldığında, Doğu ve Güneydoğu'da yer alan bölgelerdeki artışın daha yüksek olduğu göze çarpmaktadır.

Hesapladığımız bu verileri kullanarak Türkiye'deki İBBS-2 düzeyindeki 26 bölge için kişi başına düşen gelir ile ortaöğretim mezunu kadın-erkek oranı, kişi başına düşen gelir ile yükseköğretim mezunu kadın-erkek oranı, kişi başına düşen gelir ile ortaöğretim mezunu kadın-erkek işgücüne katılım oranı, kişi başına düşen gelir ile yükseköğretim mezunu kadın-erkek işgücüne katılım oranı, ortaöğretim mezunu kadın-erkek oranı ile ortaöğretim mezunu kadın-erkek işgücüne katılım

oranı ve yükseköğretim mezunu kadın-erkek oranı ile yükseköğretim mezunu kadın-erkek işgücüne katılım oranı arasındaki korelasyonlar incelenmiştir. Buna göre, kişi başına düşen gelir ile ortaöğretim mezunu kadın-erkek oranı arasındaki korelasyon ilişkisi ile kişi başına düşen gelir ile yükseköğretim mezunu kadın-erkek oranı arasındaki korelasyon %1 anlamlılık düzeyinde pozitif ve güçlü bir ilişkiye sahiptir. Ortaöğretim mezunu kadın-erkek oranı ile ortaöğretim mezunu kadın-erkek işgücüne katılım oranı arasındaki korelasyon 2009 yılında %1 anlamlılık düzeyinde pozitif ve zayıf bir ilişkiye sahipken, diğer yıllarda ise pozitif ve orta bir ilişkiye sahiptir. Kişi başına düşen gelir ile yükseköğretim mezunu kadın-erkek işgücüne katılım oranı arasındaki korelasyon ise 2011, 2012, 2013 yıllarında %5 anlamlılık düzeyinde pozitif ve zayıf bir ilişkiye sahipken, 2014 yılında %1 anlamlılık düzeyinde pozitif ve orta bir ilişkiye sahiptir. Ortaöğretim mezunu kadın-erkek oranı ile ortaöğretim mezunu kadın-erkek işgücüne katılım oranı arasındaki korelasyon ise %1 anlamlılık düzeyinde pozitif ve orta bir ilişkiye sahiptir. Yükseköğretim mezunu kadın-erkek oranı ile yükseköğretim mezunu kadın-erkek işgücüne katılım oranı arasındaki korelasyon ise, 2011, 2012,2013 yıllarında %5 anlamlılık düzeyinde pozitif ve zayıf bir ilişkiye sahiptir. 2014 yılında ise, %1 anlamlılık düzeyinde orta bir ilişkiye sahiptir.

Yine aynı verileri kullanarak Türkiye'deki 26 bölge için oluşturduğumuz regresyon denklemlerinde, kişi başına düşen gelir artışları ile ortaöğretim mezunu kadın-erkek oranı, kişi başına düşen gelir ile yükseköğretim mezunu kadın-erkek oranı, ortaöğretim mezunu kadın-erkek oranı artışı ile kişi başına düşen gelir artışı ve yükseköğretim mezunu kadın-erkek oranı artışı ile kişi başına düşen gelir artışı arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Yapılan analizler sonucu sadece ortaöğretim mezunu kadın-erkek oranı ile kişi başına düşen gelir artışı arasında %10 anlamlılık düzeyinde bir ilişkinin var olduğu bulunmuştur. Ancak bu ilişkinin de negatif yönlü olduğu bulunmuştur. Diğer değişkenler arasında herhangi bir anlamlılığın olmadığı görülmüştür.

Yapılan çalışmada Türkiye'deki 26 bölge için eğitimdeki cinsiyet eşitsizliğinin ekonomik büyümeye olan etkileri incelenmiştir. Ancak yapılan amprik analizin sonuçları çalışmanın teorik kısmında bahsedilen kuramlarla örtüşmemektedir. Bunun sebebi olarak, çalışmada kullandığımız verilerin 2009 ile 2014 yılları arasındaki kısa bir zaman dilimini kapsamasıdır. İleride kullanılan

verilerin zaman aralğının genişlemesiyle elde edilecek sonuçların olumlu yöne çevrilmesi mümkün olacaktır.

KAYNAKLAR

Akışoğlu, Ö. (2012). Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)'nin Genel Çerçevesi ve Sözleşmenin Birinci Maddesinin Kapsamı ile Türk Hukukundaki Yeri.

<https://myuniversities.wordpress.com/2012/11/26/161/>. (31.05.2017).

Aytekin, B. (2014). *Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Kuramı: Türkiye'de Kadın Emeginin Etkinlik Çözümlemesi*. Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya, ss.12.

Baliamonue-Lutz, M. ve McGillivray, M. (2014). The Impact of Gender Inequality in Education on Income in Africa and the Middle East. *Economic Modelling* 47(2015):1-11.

Baltacı, N. Ö. (2011). *Kadınları Güçlendirme Mekanizması Olarak Mikro kredi*. Uzmanlık Tezi, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara, ss.23-24.

Barro, R. J. ve Lee, J. W. (1994). Source of Economic Growth. *Carnegie- Rochester Conference Series on Public Policy*, Volume 40, pp.1-46.

Barro, R. J. ve Lee, J. W. (2000). International Data on Educational Attainment Updates and Implications. *National Bureau of Economic Research*, Working Paper 7911, ss.20.

Becker, G. (1981). *A Treatise on the Family*, University of Chicago Press, Chicago.

Berber, M. (2006). *İktisadi Büyüme ve Kalkınma*, Derya Kitabevi, 3. Baskı, Trabzon, ss.177.

- Breitkreuz, R.S. (2005), Engendering Citizenship? A Critical Feminist Analysis of Canadian Welfare-to-Work Policies and the Employment Experiences of Lone Mothers. *Journal of Sociology & Social Welfare*, Vol 32, No: 2, ss.153.
- Busse, M. ve Spielmann, C. (2003). Gender Discrimination and the International Division of Labour, *Hamburg Institute of International Economics Discussion Paper: 245*, Hamburg, ss.1.
- Coleman, J. W., Kerbo, H.R. ve Ramos, L.L. (2002). *Social Problems*. Eighth Edition, Prentice Hall New Jersey, ss.348.
- Coleman, J. W. ve Kerbo, H.R. (2003). *Social Problems: A Brief Introduction*. Second Edition, Prentice Hall, New Jersey, ss.108-268.
- Çolak, Ü. (2011). *İnsani Kalkınma ve Cinsiyet Eşitsizliği: Türkiye Analizi*. Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak, ss.29-53.
- Deniz, M. H. ve Hobikoğlu E. H.(2012). Cinsiyete Göre Gelişme Endeksi Çerçevesinde Kadın İstihdamının Ekonomik Değerlendirmesi: Türkiye Örneği. *International Conference on Eurasian Economies*, ss.24-25.
- Demirbilek, S. (2007). Cinsiyet Ayrımcılığının Sosyolojik Açıdan İncelenmesi. *Finans, Politik ve Ekonomik Yorumlar*, ss.17-23.
- Dinler, Z. (2014). *İktisada Giriş*. 20. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa, ss.617.
- Dollar, D. Ve Gatti, R. (1999). Gender Inequality, Income, and Growth: Are Good Times Good for Women?. *The World Bank Development Research Group/Poverty Reduction and Economic Management Network*.
- Ecevit, Y. (2003), Toplumsal Cinsiyetle Yoksulluk İlişkisi Nasıl Kurulabilir? Bu İlişki Nasıl Çalışabilir?. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 25 (4):83.
- Ecevit, Y. (2010). *İşgücü Piyasasında İşgücü Piyasasında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği El Kitabı*. Pelin Ofset Tipo Matbaacılık, Ankara.

- Esteve-Volart, B. (2009). Gender Discrimination and Growth: Theory and Evidence from India. *Mimeographed*, University of York, Canada.
- Fırat, E. ve Aydın, A. (2015). İnsani Kalkınma Endeksine Göre Türkiye'nin Eğitim Endeks Göstergelerinin OECD Ülkeleri ile Karşılaştırılması. *S.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 15 (9):68.
- Gaye, A., Klugman, J., Kovasevich, M., Siwigg, S. ve Zambrano E. (2010). Measuring Key Disparities in Human Development: The Gender Inequality Index. *Human Development Research Paper*, No. 46, December, ss.11-12.
- Gökkaya, V. B. (2015). Sosyal Teoriler ve Kadın Üzerine. *The Journal of Academic Social Science Studies*,38, ss.342-343.
- Günay, D. Ve Günay, A. (2016). Dünyada ve Türkiye'de Yükseköğretim Okullaşma Oranları ve Gelişmeler. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, Cilt:6, ss.15.
- Günsoy, G. ve Özsoy, C. (2012). Türkiye'de Kadın İşgücü, Eğitim ve Büyüme İlişkisinin VAR Analizi. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 49(568).
- ILO. World Employment Social Outlook. (2015).
http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_337069.pdf. (13.06.2017).
- İnce, M. (2011). Kadın Eğitiminin Ekonomik Büyümedeki Rolü: Türkiye Örneği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26/2011.
- Jaquette, J.S. (2000). *Women in Power: From Tokenism to Critical Mass*. Jackson, R.M. (Ed.), Global Issues 2000/2001, Sixteenth Edition, Dushkin/McGraw-Hill, Guilford, ss.208.
- Kahveci, Ş. (2016). *Türkiye'de Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Ekonomik Büyüme İlişkisi (1984-2013)*. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon, ss.47.
- Kiraz, H. (2016). *Ekonomik Büyüme Sürecinde Kamu Harcamalarının Rolü: Seçilmiş OECD Ülkeleri Üzerine Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, ss.35-57.

- Klasen, S. ve Lamanna F. (2009). The Impact of Gender Inequality in Education and Employment on Economic Growth: New Evidence for a Panel of Countries. *Feminist Economics* 15(3), ss.95.
- Klasen, S. (2017). Gender, Institutions, and Economic Development. Institute for The Study of International Development, *GWP-2017-04- Concept Paper*, ss.9-10.
- Knowles, S., Lorgelly, P.K. ve Owen, P.D. (2002). Are Educational Gender Gaps a Brake-on Economic Development? Some Cross-Country Empirical Evidence. *Oxford Economic Papers* 54 (2002): 118-149.
- Önder, K ve Önder, E. (2012). The Role of the Female Education in Economic Growth: A case for Turkey. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*, Sayı 5.
- Palaz, S. (2005). *Toplumsal Cinsiyet ve Kalkınma: Kalkınmada Kadının Yeri*. Kar, M. ve Taban, S. (Ed.), Ekin Yayınevi, Bursa, ss.318-319.
- Perry, J.A ve Perry, E.K. (2003). *Contemporary Society: An Introduction to Social Science*. Tenth Edition, Allyn and Bacon, Boston, ss.207.
- Sayer, H. (2011). *Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Erkeklerin Katılımı*. Uzmanlık Tezi, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara, 2011,ss.9.
- Seguino, S. (2000). Gender Inequality and Economic Growth: A Cross-Country Analysis. *World Development* Vol.28, pp.1211-1230.
- Sullivan, T.J. (2003). *Introduction to Social Problems*. Sixth Edition, Pearson Edution, Boston, ss.28-240.
- Taban, S. ve Kar, M. (2006). Beşeri Sermaye ve Ekonomik Büyüme: Nedensellik Analizi, 1969-2001. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), ss.161-163.
- Taban, S. (2013). *İktisadi Büyüme*. Günsoy, G. ve Erdiñç, Z. (Ed.), T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını, No: 2898, Eskişehir, ss.30-32.
- Taban, S. ve Kar, M. (2015). *Kalkınma Ekonomisi*, Ekin Yayınevi, Bursa, ss.40.

Tan, M. (2000). Kadın-Erkek Eşitliğine Doğru Yürüyüş: Eğitim, Çalışma Yaşamı ve Siyaset. *TÜSİAD Yayınları*, TÜSİAD-T/2000/12-290, İstanbul, ss.29.

UNDP. Human Development Report 2005, PallgraveMcMillan. New York, 2005.

UNDP. Human Development Report 2009, PallgraveMcMillan. New York, 2009.

UNDP. Human Development Report 2010, PallgraveMcMillan. New York, 2010.

UNDP. Human Development Report 2016,

http://hdr.undp.org/sites/default/files/2016_human_development_report.pdf.

(28.10.2017).

UNESCO. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, 1948, Md.2

https://www.unicef.org/turkey/udhr/_gi17.html. (27.05.2017).

WEF. Gender Gap Report 2013,

http://www3.weforum.org/docs/WEF_GenderGap_Report_2013.pdf.

(03.07.2017)

WEF. Gender Gap Report 2015,

<http://www3.weforum.org/docs/GGGR2015/cover.pdf>. (3.07.2017).

Yumuşak, İ. G., Bilen, M. ve Ateş, H. (2013). The Impacts of Gender Inequality in Education on Economic Growth in Turkey. *Procedia-Social and Behavioral Science* 103 (2013) 1093-1103.

Zeyrek, B. (2015). *İnsani Gelişme Endeksi ve Bileşenleri Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi*, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep, ss.58.

ÖZGEÇMİŞ

Burak DOĞAN, 1993'te Gaziantep'te doğdu. 2015 yılında Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat bölümünden mezun oldu. 2015 yılında Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı'nda yüksek lisansa başladı.

VITAE

Burak DOĞAN was born in Gaziantep in 1993. He graduated from Department of Economics at Uludağ University in 2015. He has begun to the Master's degree at Department the Economics in the Institute of Social Sciences at Gaziantep University.